

Historia Grabowca

Monografia parafii greckokatolickiej i prawosławnej Zaśnięcia Bogurodzicy/ Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu

08.10.1596-13.05.1875
13.05.1875- ...

Renata Kulik, Henryk Kulik

Wszelkie prawa autorów zastrzeżone

Część I

Monografia parafii greckokatolickiej Zaśnięcia Bogurodzicy/ Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu

08.10.1596-13.05.1875

1. Wstęp

1.1. Inne Kościoły

Grabowiec charakteryzuje bogata specyfika wyznaniowa. Zebrane informacje dotyczą różnorodności wyznaniowej w jakiej funkcjonowali przodkowie mieszkańców Grabowca i okolic. Ciekawe są również losy duchownych posługujących w tych Kościołach.

1.2. Krótko w jednym zdaniu

Unicy to chrześcijanie wywodzący się z różnych Kościołów wschodnich, którzy uznawali dogmatykę i jurysdykcję Kościoła rzymskokatolickiego, przy czym zachowali własną liturgię i specyfikę.

1.3. Nazewnictwo

Kościół nazywano różnie:

- kościół¹ grecko-słowiański,
- kościół greckokatolicki,
- kościół unicki,
- kościół grekokatolicki (nazwa pochodzi się od cesarzowej Marii Teresy w czasie zaborów Polski),
- kościół greckounicki.

Administracyjnie Kościół dzielił się na metropolie, eparchie (diecezje) i parochie (parafie).

2. Parafia greckokatolicka w Grabowcu na przestrzeni dziejów

2.1. Opis dziejów od X wieku

W 988 roku mieszkańcy księstwa bełskiego przyjęli wiarę chrześcijańską w obrządku wschodnim (z Bizancjum) za księciem kijowskim Włodzimierzem².

Długa jest historia prób przyłączenia Kościoła wschodniego do Kościoła rzymskokatolickiego.

Kolejna umowa – unia między Kościołem wschodnim a Kościołem rzymskokatolickim została zawarta 6 lipca 1439 roku.

2.2. Opis dziejów parafii, XVI wiek

W XVI wieku duchowieństwo prawosławne w Rzeczypospolitej doprowadziło do unii metropolii kijowskiej z Kościołem łacińskim³.

Kościół greckokatolicki w Rzeczypospolitej powstał na podstawie bulli papieża Klemensa VIII Magnus „Dominus et laudabilis nimis” wydanej 23 grudnia 1595 roku. Powstała unia Kościoła prawosławnego i Kościoła rzymskokatolickiego.

Unia została uroczystie ogłoszona 8/18 października 1596 roku na synodzie w Brześciu

¹ Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburskiej gubernii. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 3.

² Encyklopedia kościelna, T. XXIX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa 1907, s. 494.

³ Gil – z tradycji, s. 74.

Litewskim⁴. Unię podpisał dotychczasowy prawosławny biskup chełmski Dionizy Zbirujski⁵. Od razu, w 1595 roku, do unii przyłączyła się też diecezja włodzimiersko-brzeska⁶.

Zatem z **1596** rokiem prawosławna diecezja chełmska przystąpiła do unii z Kościołem rzymskokatolickim.

Zawarcie unii podzieliło wiernych i duchowieństwo prawosławne na tych co byli za Cerkwią prawosławną i na tych co byli za Cerkwią unicką⁷.

W kościele greckokatolickim z prawosławia pozostały: obrządek wschodni, kalendarz juliański oraz niezależna hierarchia duchowna.

Diecezja chełmska obejmowała ziemię chełmską i województwo bełskie⁸.

Diecezja chełmska należała do metropolii kijowsko-halickiej. Metropolita był m.in. Michał Rahoza (1596-1900), Hipacy Pociąg (08.04.1600-1613)⁹, Józef Welamin Rutski (1613-1637)¹⁰.

2.1. Opis dziejów parafii, XVII wiek

W **1619** roku z uposażenia diecezji pozostała tylko wieś Pokrówka. Ówczesny biskup Atanazy Pakosta sądził się o bezprawnie zabrane wsie: Cieszyn, Butyń, Peremiwołek, Strzyżów, Niewirków, Żuków. Biskup objął we władanie wsie Białopole i Buśno, w których później rezydowali biskupi chełmscy¹¹.

19 października **1640** roku starosta grabowiecki Stanisław Sarbiewski wydał dekret (oblatowany w księgach miejskich w 1643 roku), w którym m.in. przypomina o obowiązku katolików (rzymskich i greckich) przystąpienia, co najmniej raz w roku (przed Wielkanocą) do spowiedzi oraz uczęszczania do kościoła/cerkwi w każdą niedzielę i w święta (dekret określał kary dla tych, co nie wypełniali powyższych obowiązków katolików)¹².

Na mocy ugody zborowskiej (po bitwie pod Zborowem) między królem Janem Kazimierzem a hetmanem kozackim Bohdanem Chmielnickim zawartej w **1649** roku oddano biskupstwo chełmskie prawosławnym (**1650-1652**). Władzą chełmskim był w tym czasie Dionizy Bałaban¹³.

W **1679** roku cerkiew grabowiecka była wizytowana przez biskupa chełmskiego Jakuba Suszy¹⁴.

W **1688** roku cerkiew grabowiecka była wizytowana przez biskupa chełmskiego Augustyna Łodziaty¹⁵.

⁴ Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburskiej gubernii. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 3.

⁵ Gil – z tradycji, s. 74.

⁶ Gil – z tradycji, s. 74, 77.

⁷ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 23.

⁸ Ziemie ruskie. Ruś Czerwona. Cz. 2; Gebethner i Wolff; Warszawa; 1903, s. 51.

⁹ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 30.

¹⁰ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377; Gil CMZ, s. 77; Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 44, 52.

¹¹ Gil CMZ, s. 76-77.

¹² APL AMG, sygn. 35/32/0/-/2, k. 12-15.

¹³ Gil – z tradycji, s. 74.

¹⁴ Gil chełmskie, s. 33; Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 234.

¹⁵ Gil chełmskie, s. 33; Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 234.

Przed pierwszym rozbiorem w diecezji chełmskiej były dwa oficjالات (dwa urzędy konsystorskie), tj. w Chełmie i Bełzie¹⁶.

Oficjالات chełmski składał się z sześciu dekanatów: chełmskiego, hrubieszowskiego, lubelskiego, lubomelskiego, rateńskiego, szczebrzeszyńskiego. Do 1696 roku w drodze podziału utworzono trzy dekanaty: horodelski, tomaszowski, zamojski¹⁷.

3 czerwca 1696 roku cerkiew grabowiecka należała do protopopi chełmskiej w diecezji chełmskiej. Do tego dekanatu należało 68 cerkwi, w szczególności Świdniki, Horyszów Ruski, Wojsławice (trzy cerkwie), Uchanie, Krasnystaw (dwie)¹⁸.

2.2. Opis dziejów parafii, XVIII wiek

W 1720 roku podczas synodu w Zamościu ustalono formularz z pytaniami do przeprowadzania wizytacji parafii oraz ujednociono szablon protokołu powizytacyjnego a także to, że protokół sporządzano w co najmniej dwóch egzemplarzach (jeden pozostawał na parafii a drugi był przekazywany do konsystorza diecezji)¹⁹. Także od czasu synodu niektóre elementy liturgii i obrzędów łacińskich weszły do nabożeństwa unickiego²⁰.

W cerkwi montowano łacińskie boczne ołtarze, organy; przeprowadzano procesję Bożego Ciała; używano dzwonek do nabożeństwa oraz odmawiano różaniec²¹.

W 1724 roku została przeprowadzona wizytacja cerkwi Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu. Cerkiew była w dobrym stanie. Na elewacji cerkwi były dwa dzwonki, w dzwonnicy cztery (w tym jeden uszkodzony), piąty w kopule. W cerkwi było dużo wyposażenia, w szczególności kielich srebrny (2 szt., w tym jeden złamany), korona srebrna (4 szt.), tablica (25 szt., różne), ornat (5 szt.), trybularz. Wśród ksiąg można było znaleźć m.in. ewangelię (2 szt.), trebnik (wileński, lwowski), psalterz²².

W 1724 roku do parafii należały miejscowości Grabowiec, Beresteczko, Dańczypol, Hołużne, Ornatowice, Szystowice, Grabowczyk, Skomorochy Wielkie, Skomorochy Małe, Wolica Cieszyńska, Przedmieście alias Sołtysy²³.

W 1744 roku cerkiew grabowiecka była wizytowana przez biskupa chełmskiego²⁴.

W 1759 roku w mieście Grabowiec, leżącym w województwie bełskim Rzeczypospolitej, była parafia greckokatolicka pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Parafia należała do dekanatu chełmskiego diecezji chełmskiej. Parafia była pod patronatem królewskim. Cerkiew parafialna była drewniana²⁵.

W 1769 roku sąd grodzki grabowiecki za kradzież zboża wymierzył mieszczaninowi karę w postaci grzywny, nakazu zakupu „świec parofuntowych” do cerkwi oraz „krzyżem leżenie” w niedzielę na sumie²⁶.

Do 1772 roku diecezja miała 22 dekanaty obejmujących łącznie 542 parafie i 11 filii, przy czym w latach 1759-1784 funkcjonował jeszcze jeden dekanat – grabowiecki²⁷. Diecezja obejmowała parafie leżące w województwach: bełskim, lubelskim, ruskim, wołyńskim i liczyła

¹⁶ Ślaza d, s. 141.

¹⁷ Gil chełmskie, s. 37.

¹⁸ Gil chełmskie, s. 44-46.

¹⁹ Gil chełmskie, s. 33.

²⁰ Korobowicz Artur, „Kler greckounicki w królestwie Polskim (1815-1875)” w Rocznik Lubelski T. 9 (1966), Lublin, 1968, s. 258.

²¹ Korobowicz Artur, „Kler greckounicki w królestwie Polskim (1815-1875)” w Rocznik Lubelski T. 9 (1966), Lublin, 1968, s. 258.

²² APL ChKG, [Protokoły wizytacyjne ...], sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²³ APL ChKG, [Protokoły wizytacyjne ...], sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²⁴ Gil chełmskie, s. 33.

²⁵ Kołbuk KW, s. 297.

²⁶ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/10, k. 119.

²⁷ Trojanowska, s. 11.

158880 wiernych. W diecezji było 526 drewnianych cerkwi parafialnych, 10 murowanych (przy czym o 6 brak danych)²⁸.

W 1772 roku oficjałat chełmski diecezji chełmskiej liczył 11 dekanatów (oficjałat bełski liczył także 11 dekanatów), a mianowicie Chełm (50 parafii, w tym Grabowiec), Horodło (22), Hrubieszów (29), Kaszogród (14), Krasnystaw (22), Lublin (22), Luboml (30), Ratno (28), Szczebrzeszyn (26), Tyszowce (38), Zamość (20)²⁹.

Parafia Grabowiec w diecezji przemyskiej

Po I rozbiorze Polski, w 1772 roku Grabowiec znalazł się w zaborze austriackim. Część chełmskiej diecezji greckokatolickiej wraz z parafią Grabowiec znalazła się w Galicji³⁰.

W 1786 roku dokonano korekty granicy diecezji tak, aby cyrkuły znajdowały się w całości w obrębie jednej diecezji³¹.

24 lipca 1786 roku został sporządzony inwentarz cerkwi³².

W 1787 roku burmistrzowie miasta Grabowiec potwierdzają brak zaległości w płaceniu podatku kwaterowego przez ks. proboszcza Michała Grabowieckiego³³.

W drugiej połowie XVIII wieku w testamentach mieszkańców miasta Grabowiec (przykładowo rajcy starego) wyznania greckokatolickiego spotyka się datki na światło do cerkwi jak i do kościoła. Wymienia się m.in. datki na pochowanie ciała i ratunek duszy dla cerkwi parochialnej w Grabowcu w wysokości 2 rubli czerwonych a Bractwu – dwa. Przeznaczano krowę na poczęstunek dla duchowieństwa i ubogich³⁴.

W obszarze diecezji chełmskiej pozostającej w dalszym ciągu w Polsce odbywały się synody. W maju 1791 roku odbył się w katedrze chełmskiej synod diecezjalny, który zgromadził wszystkich plebanów z całej diecezji. W 1792 roku odbył się synod diecezjalny w katedrze chełmskiej (21 kwietnia) i w cerkwi wiszniewskiej (26 kwietnia). 10 maja 1793 roku synod odbył się w wiosce biskupiej w Pokrówce. Podczas kolejnego synodu w Lubomlu (1 maja) i w Pokrówce (15 maja) dokonano nowego podziału diecezji na dekanaty (chełmski, lubelski, siedliski, krasnostawski, dubienecki, opaliński, maciejewski, przewalski, ratneński). Z oczywistych względów w żadnym dekanacie nie było Grabowca. Kolejne synody odbywały się w cerkwi Opieki Matki Boskiej w Pokrówce: 29 kwietnia 1797 roku, 6 maja 1798 roku, 10 maja 1880 roku, 14 maja 1801 roku, 25 maja 1802 roku i 31 maja 1803 roku³⁵.

11 lutego 1793 roku została przeprowadzona wizytacja generalna przez dziekana zamojskiego ks. Jakuba Romanowskiego – delegowanego komisarza i wizytatora biskupa przemyskiego Maksymiliana Ryłło³⁶.

Na początku władania Austriaków tą częścią Polski (zabór austriacki) cerkiew w Świdnikach została filialną cerkwią parafii w Grabowcu (w wyniku przeprowadzonej regulacji

²⁸ Kołbuk KW, s. 49-50.

²⁹ Kołbuk KW, s. 45.

³⁰ Rzemieniuk USP, s. 14-15.

³¹ Rzemieniuk USP, s. 14-15.

³² APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

³³ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 111.

³⁴ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 205, 206.

³⁵ Likowski Edward „Synody diecezji chełmskiej obrządku wschodniego” w Okoniewski Stanisław (Red., Wyd.), „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 3, Poznań, 1902, s. 163, 174 oraz w „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 4, Poznań 1902, s. 241, 245-246, „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 6, Poznań 1902, s. 419, 425, 427; „Przegląd Kościelny. Pismo Miesięczne Poświęcone Nauce i Sprawom Kościoła Katolickiego”, T. 1, nr 5, Poznań 1902, s. 321-341.

³⁶ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

cerkwi i kościołów)³⁷. Stało się to w **1795** roku decyzją Gubernium Lwowskiego³⁸.

W **1796** roku okrojona diecezja chełmska w zaborze austriackim miała 5 dekanatów (chełmski, dubienecki, krasnostawski, lubelski, siedlecki) obejmujących 81 parafii położonych w cyrkułach chełmskim, józefowskim, lubelskim)³⁹.

2.3. Opis dziejów parafii, XIX wiek

Parafia Grabowiec w dekanacie grabowieckim cyrkułu zamojskiego – ----1803---

10 grudnia **1803** roku w Grabowcu leżącym, w cyrkułe zamojskim, istniała cerkiew pod wezwaniem Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny⁴⁰.

W 1803 roku paroch cerkwi miał prawo do:

- otrzymywania ziarna żyta, po 6 garnców, od gospodarzy wyznania greckokatolickiego z wiosek: Hołużnego, Ornatowic, Wolicy Uchańskiej,
- otrzymywania ziarna żyta z miasteczka Grabowca jak i z Góry („ale nie dawali i nie dają”),
- zbierania na światło cerkiewne, wino, hostię od każdego gospodarza greckokatolickiego po 7 ½ garni żyta, od białogłowy i dzieci po 2 ½ (ubodzy dawali jak od białogłowy lub wcale); przy czym z Grabowca i Hołużnego od kilku lat nikt nie dawał,
- wolnego wrębu w lasach królewskich i miejskich,
- wolnego pastwiska na gruntach miejskich,
- wolnego łowienia ryb w stawie,
- wolnego robienia trunków na własne potrzeby,
- zwolnienia z podatków ustalanych przez starostę⁴¹.

Wieś Wolica Uchańska należała do parafii greckokatolickiej w Uchaniach, przy czym pod względem administrowania sakramentami – było bliżej do Grabowca – i wykonywał to paroch grabowiecki⁴².

Co najmniej w latach **1803-1809** greckokatolicka diecezja chełmska składała się 5 dekanatów: chełmskiego (dziekan ks. Piotr Ciszewski, paroch Chełm), dubieneckiego (ks. Bazyl Śmigielski, paroch Depułtycze), krasnostawskiego (ks. Andrzej Gruszecki, paroch Kraśniczyn), lubelskiego (ks. Sylwester Górski, paroch Uścimów), siedleckiego (ks. Bazyl Laurysiewicz, paroch Kanie)⁴³.

W związku rozbiorem Polski dotychczasowy metropolita nie mógł sprawować władzy nad diecezją chełmską. Ówczesny biskup chełmski podejmował starania o przekazanie przez metropolitę kijowsko-halickiego władzy metropolitarnej nad tą diecezją biskupowi chełmskiemu (bezsukutecznie) a następnie o utworzenie nowej metropolii⁴⁴.

³⁷ APL ChKG, [Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi świdnickiej], sygn. 35/95/0/10/517, k. 3.

³⁸ APL ChKG, Akta gruntowe tyczące się cerkwi parafialnych. Dekanat grabowiecki. Parafia Świdniki, sygn. 35/95/0/10/518, k. 9, 31.

³⁹ Trojanowska, s. 11.

⁴⁰ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24.

⁴¹ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 26, 27.

⁴² APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 27.

⁴³ Schematismus 1803 n, s. 209; Schematismus 1806, s. 396-397; Schematismus 1808, s. 434, 435; Schematismus 1809, s. 465.

⁴⁴ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

W **1806** roku reaktywowano metropolię halicką z siedzibą we Lwowie⁴⁵. Decyzja Stolicy Apostolskiej zapadła 24 lutego **1807** roku (podpisanie buli przez papieża)⁴⁶. Diecezja chełmska należała do 1830 roku do tej metropolii nazywanej halicko – lwowską (wcześniej siedzibą metropolii był Halicz)⁴⁷. Pierwszym metropolitą został biskup przemyski Antoni Angełłowicz (1808-1814), który jednocześnie był administratorem diecezji chełmskiej⁴⁸. Następnym metropolitą był Michał Lewicki (1815-1858)⁴⁹.

W granicach utworzonego w 1807 roku Księstwa Warszawskiego znalazły się parafie czterech dotychczasowych diecezji greckokatolickich: brzeskiej, chełmskiej, przemyskiej i supraślskiej⁵⁰.

/w Księstwie Warszawskim/

W **1809** roku przyłączono do Księstwa Warszawskiego ziemie III zaboru austriackiego i I zaboru austriackiego, tj. okręgu zamojskiego (w którym leżał Grabowiec)⁵¹.

W 1809 roku do grecko-katolickiej metropolii lwowskiej należała archidiecezja lwowska oraz diecezje: przemyska, chełmska, brzeska⁵².

6 stycznia **1810** roku przy cerkwi parafialnej Wniebowzięcia NMP w Grabowcu powstało bractwo, do którego w **1833** roku należało siedem osób. W dekanacie grabowieckim było to najstarsze bractwo. W dekanacie grabowieckim bractwa istniały także przy cerkwiach w Horyszowie Ruskim, Koniuchach (filii Horyszowa Ruskiego), Jarosławcu, Tuczępach⁵³.

27 lutego 1810 roku na konwokacji superiorzy pięciu bazylikańskich monasterów z terenów Księstwa Warszawskiego (białskiego, chełmskiego, lubelskiego, warszawskiego, zamojskiego) powołali do życia nową prowincję – diecezję chełmską Narodzenia Najświętszej Marii Panny⁵⁴.

Fryderyk August I Wettyn dekretem z 24 marca 1810 roku utworzył jedno biskupstwo greckokatolickie z siedzibą w Chełmie. Pierwszym biskupem nowej diecezji był Ferdynand Dąbrowa Ciechanowski. Ferdynand Ciechanowski nominację na biskupa otrzymał, 18 lipca 1810 roku, od Fryderyka Augusta I Wettyna (księcia warszawskiego, króla Saksonii)⁵⁵.

W latach **1811-1814** roku posługę w parafii pełnili księża z sąsiednich parafii, gdyż pleban grabowiecki leżał obłożnie chory⁵⁶.

14 października 1814 roku miasto Grabowiec ogarnął duży pożar, w którym spłonęła m.in. greckokatolicka plebania (w tym metryki) i greckokatolickie zabudowania ekonomiczne⁵⁷.

/w Królestwie Polskim/

Parafia unicka w Grabowcu w nowoutworzonym Królestwie Polskim dalej należała do diecezji chełmskiej⁵⁸. W okresie **1815-1830** do diecezji należały 21 dekanaty.

W 1815 roku dekanat grabowiecki był jednym z 21 dekanatów w diecezji chełmskiej⁵⁹. W tym czasie w Królestwie Polskim było 287 cerkwi unickich i 5 klasztorów (Chełm, Biała,

⁴⁵ Rzemieniuk USP, s. 16.

⁴⁶ Trzeba dodać źródło.

⁴⁷ Rzemieniuk USP, s. 22-23.

⁴⁸ Schematismus 1809, s. 464.

⁴⁹ Rzemieniuk USP, s. 22-23.

⁵⁰ Ślaza d, s. 142.

⁵¹ Trojanowska, s. 12.

⁵² Schematismus 1809, s. 443.

⁵³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167.

⁵⁴ Gil CMZ, s. 99.

⁵⁵ APL Górski, sygn. 35/322/0/-/1, akt nr 91 (kopia przywileju).

⁵⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 5.

⁵⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/7, k. 18/3, 18/4.

⁵⁸ Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁵⁹ Rzemieniuk USP, s. 39.

Lublin, Zamość, Warszawa). Natomiast cerkwi prawosławnych w Królestwie Polskim było 6⁶⁰.
18 czerwca 1815 roku został sporządzony inwentarz cerkwi Wniebowzięcia Matki Boskiej w Grabowcu⁶¹.

W 1816 roku w skład dekanatu grabowieckiego wchodziło dziewięć parafii⁶²:

1. Bereść (paroch – ks. Onufry Własiewicz) z filią w Zaborcach,
2. Bończa (paroch – ks. Jan Baranowski),
3. Buśno (paroch Andrzej Saykiewicz) z filią,
4. Dub (paroch – ks. Klemens Szokalski),
5. Grabowiec (paroch – ks. Mateusz Bielawski) z filią w Świdnikach (kooperator – Szymon Szokalski),
6. Perespa (paroch – ks. Aleksander Lipnicki),
7. Tuczępy (paroch – ks. Bazyli Puszczałowski),
8. Uchanie (paroch – ks. Maciej Sierociński) z filią w Jarosławcu,
9. Wakijów (paroch – ks. Jan Dyakowski) z filią.

W 1816 roku parafia Grabowiec liczyła 1180 parafian (do spowiedzi przystępowało 1000) a cerkiew filialna w Świdnikach liczyła 480 wyznawców, w tym 400 przystępujących do komunii⁶³.

W 1819 roku diecezja otrzymała stanowisko biskupa pomocniczego (sufragana)⁶⁴. Sufragan chełmski nosił tytuł biskupa bełskiego.

W 1824 roku w skład diecezji wchodziły dekanaty z województwa lubelskiego: chełmski (9 cerkwi), dubienecki (10), grabowiecki (9), horodelski (8), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (16), szczebrzeszyński (16), tarnogrodzki (10), tomaszowski (6), tyśowiecki (17), zamojski (7); z województwa podlaskiego: bialski (12), kodeński (9), łosicki (11), parczewski (9), sokołowski (12), międzyrzecki (14), wisznicki (10), włodawski (17); z województwa augustowskiego: tykociński (9)⁶⁵.

W 1824 roku w skład dekanatu grabowieckiego wchodziło dziewięć parafii⁶⁶:

1. Bereść (proboszcz – ks. Onufry Własiewicz),
2. Dub (ks. Klemens Szokalski),
3. Grabowiec (proboszcz – ks. Mateusz Bielawski),
4. Horyszów Ruski (ks. Jan Groszkowski),
5. Perespa (ks. Aleksander Lipiński),
6. Skierbieszów (ks. Bazyli Puszczałowski),
7. Świdniki (ks. Szymon Szokalski),
8. Uchanie (proboszcz i dziekan – ks. Maciej Sierociński),
9. Wakijów (ks. Jan Dżakowski).

20 sierpnia 1824 roku, wg innego źródła⁶⁷, w skład diecezji wchodziły dekanaty z

⁶⁰ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁶¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

⁶² APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47.

⁶³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47.

⁶⁴ Rzemieniuk USP, s. 28.

⁶⁵ Rocznik 1824, s. 75-81; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁶⁶ Rocznik 1824, s. 77.

⁶⁷ Korobowicz Artur, „Kler greckounicki w Królestwie Polskim (1815-1875)” w Rocznik Lubelski T. 9 (1966), Lublin, 1968, s. 241-242.

województwa lubelskiego: chełmski (15 parafii), dubieniecki (13), grabowiecki (10), horodelski (10), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (18), szczebrzeszyński (16), tarnogrodzki (12), tomaszowski (7), tyiszowiecki (18), zamojski (10); z województwa podlaskiego: bialski (15), kodeński (16), łosicki (13), parczewski (12), sokołowski (14), międzyrzecki (15), wisznicki (11), włodawski (22); z województwa augustowskiego: surogacja tykocińska (11); z województwa mazowieckiego 1 parafia zakonna w Warszawie wchodząca w skład dekanatu sokołowskiego.

20 lutego **1825** roku parafia Grabowic była wizytowana przez wizytatora, dziekana sokalskiego, surogata i sędziego pokoju podlaskiego ks. Wincentego Pawłowicza⁶⁸.

W **1826** roku w skład diecezji chełmskiej wchodziły m.in. (brak strony w źródle) dekanaty z województwa lubelskiego: chełmski (13 parafii), dubieniecki (15), grabowiecki (10), horodelski (9), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (18), szczebrzeszyński (17), z województwa podlaskiego: bialski (15), kodeński (16), łosicki (13), sokołowski (14), wisznicki (12); z województwa augustowskiego: tykociński (11)⁶⁹

W latach 1826-**1827** do dekanatu grabowieckiego diecezji chełmskiej wchodziło 10 parafii: Bereść (proboszcz ks. Onufry Własiewicz), Bończa (ks. Eustachy Grzegorzewski), Dub (ks. Klemens Szokalski), Grabowiec (ks. Mateusz Bielawski, dziekan), Świdniki (ks. Szymon Szokalski), Horyszów Ruski (ks. Jan Groszkowski), Perespa (ks. Aleksander Lipiński), Tuczępy (administrator, ks. Mateusz Bielawski), Uchanie (ks. Maciej Sierociński), Wakijów (ks. Jan Dyakowski)⁷⁰.

W **1830** roku w skład diecezji wchodziły dekanaty z województwa lubelskiego: chełmski (15 cerkwi), dubieniecki (13), grabowiecki (10), horodelski (9), hrubieszowski (18), krasnostawski (11), lubelski (18), szczebrzeszyński (16), tarnogrodzki (12), tomaszowski (7), tyiszowiecki (17), zamojski (10); z województwa podlaskiego: bialski (15), kodeński (16), łosicki (13), parczewski (12), sokołowski (14), międzyrzecki (15), wisznicki (12), włodawski (23); z województwa augustowskiego: tykociński (11)⁷¹.

W 1830 roku do dekanatu grabowieckiego diecezji chełmskiej wchodziło 10 parafii:

1. Bereść (proboszcz ks. Onufry Własiewicz),
2. Bończa (administrator, ks. Wincenty Bieganowski),
3. Dub (ks. Klemens Szokalski),
4. Grabowiec (ks. Mateusz Bielawski, dziekan),
5. Świdniki (ks. Szymon Szokalski, wikariusz),
6. Horyszów Ruski (ks. Jan Groszkowski),
7. Perespa (ks. Aleksander Lipiński),
8. Tuczępy (administrator, ks. Mateusz Bielawski),
9. Uchanie i filia w Jarosławcu (ks. Maciej Sierociński),
10. Wakijów (ks. Jan Dyakowski)⁷².

W omawianym roku dekanat liczył 6627 dusz⁷³.

W 1830 roku z inicjatywy rządu rosyjskiego, cara Mikołaja I, decyzją papieża (Piusa VIII) z dnia 3 lutego tego roku diecezja chełmska została wyłączona z metropolii halicko-lwowskiej

⁶⁸ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 23.

⁶⁹ Rocznik 1826/27, s. 166-174, 176.

⁷⁰ Rocznik 1826/27, s. 167, 168.

⁷¹ Rocznik 1830, s. 103-112.

⁷² Rocznik 1830, s. 105.

⁷³ Rocznik 1830, s. 105.

i poddana bezpośredniej władzy Stolicy Apostolskiej⁷⁴. W 1830 roku w Królestwie Polskim było 239548 unitów⁷⁵.

W 1837 roku, po zmianie województw na gubernie, do diecezji chełmskiej należały parafie z guberni lubelskiej, łomżyńskiej, siedleckiej, suwalskiej oraz parafia unicka w Warszawie i parafia unicka w Krakowie (włączona w 1852 roku do diecezji przemyskiej)⁷⁶.

Po ukazie Mikołaja I z 1839 roku kasującym unię w zachodnich guberniach cesarstwa, unicy z tamtych terenów podporządkowali się Cerkwi Rosyjskiej.

W 1840 roku w skład dekanatu grabowieckiego wchodziło 10 parafii:

1. Bereście,
2. Bończa,
3. Dub,
4. Grabowiec,
5. Horyszów Ruski,
6. Perespa,
7. Świdniki,
8. Tuczępy,
9. Uchanie,
10. Wakijów⁷⁷.

W dziewięciu parafiach istniał fundusz na uposażenie diakonów cerkiewnych a także dom (lub dom i grunt), w siedmiu parafiach był taki funduszu, ale bez domu (mieszkania) a w dwóch nie było dla diakonów żadnego uposażenia, ani domu czy gruntu⁷⁸.

W 1840 roku w dekanacie grabowieckim było 10 cerkwi parafialnych i 5 cerkwi filialnych, nie było kaplic. Do dekanatu należało 45 miejscowości. Liczba wiernych w dekanacie wynosiła 7205⁷⁹.

Parafie unickie były znacznie mniejsze od parafii łacińskich, w obszarze jednej parafii łacińskiej znajdowało się 4-5 parafii unickich⁸⁰. Podobnie było w przypadku łacińskiej parafii Grabowiec i leżącymi na jej terenie parafiami unickimi.

W 1840 roku unicka parafia w Grabowcu liczyła 872 wiernych. W skład tej parafii wchodziły następujące miejscowości: Grabowiec (miasto), Bronisławka, Ornatowice, Szystowice, Skibice, Dańczypol, Skomorochy, Wolica Uchańska, Hołużne, Czechówka, Grabowczyk, Konstantynówka⁸¹.

W 1840 roku unicy z miejscowości Babice, Luchów Górny i Potok Górny powiatu biłgorajskiego przyłączyli się do prawosławia⁸².

W dekanacie grabowieckim, w 1840 roku, na utrzymanie diaków przeznaczano różne środki⁸³.

Tabela 1 – Środki na utrzymanie diaka przy poszczególnych cerkwiach dekanatu

⁷⁴ Rzemieniuk USP, s. 27; Trojanowska, s. 12.

⁷⁵ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁷⁶ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Trojanowska, s. 12-13.

⁷⁷ Rzemieniuk USP, s. 52, 203-204.

⁷⁸ Rzemieniuk USP, s. 52, 203-204.

⁷⁹ Kołbuk DU, s. 16.

⁸⁰ Kołbuk DU, s. 18.

⁸¹ Rzemieniuk USP, s. 203.

⁸² Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁸³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 88.

grabowieckiego w 1840 roku⁸⁴

Cerkiew	Opis środków
Bereść	Niektórzy parafianie dawali po 15 groszy i 4 garnce zboża rocznie oraz było „liche” mieszkanie
Bończa	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Dub	Niektórzy parafianie dawali po 15 groszy i 4 garnce zboża rocznie oraz było „liche” mieszkanie z ogródkiem
Grabowiec	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Horyszów Ruski	Kawałek gruntu ornego, łąki i ogrodu oraz mieszkanie
Perespa	Po 5 korców zboża od włościan, mieszkania nie było
Świdniki	14 korców zboża, 80 zł oraz mieszkanie w szpitalu
Tuczepy	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Uchanie	Nie było mieszkania i funduszy dla diaka
Wakijów	Po 4 garce zboża od gospodarzy rocznie, mieszkania nie było

W 1842 roku w Królestwie Polskim było 280 parafii unickich⁸⁵.

Według stanu na 8/20 października 1842 roku w parafii greckokatolickiej w Grabowcu było 129 „dymów” – gospodarzy grekokatolików. Kolatorem cerkwi był Michał Teleżyński. Parafia płaciła diakowi 7 rubli i 50 kopiejek. Diak mieszkał w swoim domu⁸⁶.

Pod koniec października 1847 roku odprawiono uroczyste nabożeństwo jubileuszowe z okazji [1 rocznicy] wstąpienia na Stolicę Apostolską papieża Piusa IX⁸⁷.

W okresie od 13/25.03.1850 (tj. od śmierci ks. Bielawskiego) do 23 marca/4 kwietnia 1851 roku parafią administrował proboszcz parafii Świdniki, gdyż wystąpił wakat na probostwie w Grabowcu⁸⁸. Protokół zdawczy parafii Grabowiec i Tuczep został sporządzony, przez zastępującego dziekana dekanatu grabowieckiego ks. Teodozego Dyakowskiego, 26 marca/7 kwietnia 1850 roku⁸⁹.

Według wykazu sporządzonego, 4 listopada 1850 roku, przez Radę Opiekuńczą Zakładów Dobroczynnych Powiatu Hrubieszowskiego w parafii nie funkcjonował dom szpitalny⁹⁰.

2 marca 1855 roku zmarł car Mikołaj I Pawłowicz. We wszystkich kościołach r.g. (zapewne i r.l.) parafialnych miały odbyć się nabożeństwa żałobne. Dziekan dekanatu grabowieckiego ks. Teodozy Dyakowski informuje, 4/16 lipca 1855 roku, biskupa diecezji chełmskiej, że we wszystkich kościołach r.g. wchodzących w skład dekanatu grabowieckiego zostały odprawione nabożeństwa żałobne⁹¹. Prawdopodobnie nabożeństwa odbywały się na początku maja tego roku, gdyż tak było w dekanacie hrubieszowskim⁹².

W 1855 roku dekanat hrubieszowski dzielił się na 18 parafii: Chyżowice, Czerniczyn, Grudek-Nadbużny, Hołubie, Hostynne, Hrubieszów, Kryłów, Mircze, Modryń, Mołodiatycze,

⁸⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 88.

⁸⁵ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁸⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 263.

⁸⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/16/1213, k. 20.

⁸⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542.

⁸⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 11.

⁹⁰ APL KancelariaMSGL, sygn. 35/234/0/-/36, k. 15.

⁹¹ APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 34.

⁹² APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 5.

Niele dew, Pawłowice, Peresołowice, Podhorce, Szychowice, Ślipcze, Terebiń i Werbkowice⁹³.

W **1856** roku administrator parafii ks. Julian Chróściewicz podał do sądu dziedzica grabowieckiego Romana Tuszowskiego, gdyż ten nie wywiązywał się ze swojej służebności w stosunku do cerkwi⁹⁴.

Prawdopodobnie w **1858** roku parafię wizytował biskup Jan Teraszkiewicz⁹⁵.

Tabela 2 – Liczba wiernych w poszczególnych parafiach dekanatu grabowieckiego na koniec 1862 roku⁹⁶

Parafia	Liczba parafian			
	dorosłych		dzieci do lat 18	
	płci męskiej	płci żeńskiej	płci męskiej	płci żeńskiej
Bereść	170	138	85	70
Bończa	119	134	81	128
Dub	256	282	144	131
Grabowiec	236	254	90	48
Horyszów Ruski	267	285	134	142
Perespa	148	153	59	48
Świdniki	145	140	65	68
Tuczepy	95	63	9	8
Uchanie	267	222	32	40
Wakijów	273	312	73	98
Razem	1976	1983	772	781

W 1862 roku do dekanatu grabowieckiego należały następujące cerkwie:

1. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w **Bereściu** (parafialna, drewniana, z 1648 roku, kolator Julian Świdziński),
2. św. Dymitriusza w **Zaborcach** (filialna parafii Bereść, drewniana, z 1596 roku, kolator rządowy),
3. Opieki Najświętszej Maryi Panny w **Bończy** (parafialna, drewniana, do remontu, kolator hrabia Aureli Poletyło),
4. św. Mikołaja Biskupa Mirskiego w **Dubie** (parafialna kaplica?, drewniana, odbudowana w 1860 roku, kolator Włodzimierz Siemiątkowski),
5. św. Michała Archanioła w **Zubowicach** (filialna parafii Dub, drewniana, z 1803 roku, do remontu, kolator Anastazja Głogowska),
6. Przemienienia Pańskiego w **Horyszowie Ruskim** (parafialna, drewniana, z pierwszej połowy XVIII wieku, kolator Aleksander Kruzensztern),
7. św. Trójcy w **Koniuchach** (filialna parafii Horyszów Ruski, drewniana, kolator Aleksander Kruzensztern),
8. św. Michała Archanioła w **Perespie** (murowana, z 1807 roku, do remontu, kolator Włodzimierz Siemiątkowski),
9. św. Mikołaja Biskupa Mirskiego w **Świdnikach** (parafialna, murowana, z początku XIX

⁹³ APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 5.

⁹⁴ APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 22.

⁹⁵ AAL AKGDL, sygn. 60/IVb/57, k. 85.

⁹⁶ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 50.

- wieku, kołator Tadeusz Węgleński),
10. św. Anny Matki Boga Rodzicy w **Tuczepach** (drewniana, w dobrym stanie, kołator Karol Tuszyński),
 11. św. Apostołów Piotra i Pawła w **Uchaniach** (parafialna, drewniana, z około 1824 roku, potrzebne nowe pokrycie dachowe, kołator Feliks Szydłowski),
 12. Zmartwychwstania Pańskiego w **Jarosławcu** (filialna parafii Uchanie, drewniana, z ok. 1822 roku, wymaga dość znacznej reperacji, kołator Hrubieszowskie Towarzystwo Rolnicze),
 13. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w **Wakijowie** (parafialna, drewniana, z 1740 roku, potrzebny remont, kołator hrabia Zdzisław Runkier),
 14. św. Idziego w **Honiatyczach** (filialna parafii Wakijów, drewniana, potrzebny remont, kołator Władysław Rulikowski)⁹⁷.
W 1862 roku w Grabowcu była nowo wybudowana stodoła w dobrym stanie⁹⁸.
W 1862 roku w parafii było 628 parafian, 33 urodzeń, 11 ślubów, 32 zgonów⁹⁹.

Tabela 3 – Liczba obiektów kościelnych w dekanacie grabowieckim na koniec 1862 roku¹⁰⁰

Miejscowość	Liczba			
	kościół	kaplic	domów dla duchowieństwa	cmentarzy
Bereść	1		1	1
Bończa	1		1	1
Dub	1		1	1
Grabowiec	1	1	1	1
Horyszów Ruski	1		1	1
Perespa	1		1	1
Świdniki	1		1	1
Tuczepy	1			1
Uchanie	1		1	1
Wakijów	1		1	1
Honiatycze	1		1	1
Zubowice	1		1	1
Jarosławiec	1			1
Zaborce	1			1
Koniuchy	1			1
Razem	15	1	11	15

W 1863 roku diecezja chełmska składała się z następujących dekanatów: augustowski (10 parafii), bialski (14), chełmski (15), dubieniecki (12), **grabowiecki** (11), horodelski (8), hrubieszowski (18), kodeński (15), krasnostawski (11), lubelski (15), łosicki (10), międzyrzecki (14), parczewski (10), sokołowski (14), szczebrzeski (13), tarnogrodzki (11), tomaszowski (8),

⁹⁷ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 53-55.

⁹⁸ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 57.

⁹⁹ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 108.

¹⁰⁰ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

tyszowiecki (17), wisznicki (12), włodawski (22), zamojski (9). Ponadto do diecezji należały po jednej parafii w Warszawie i Krakowie. Łącznie diecezja liczyła 271 parafii¹⁰¹.

W **1863** roku dekanat grabowiecki diecezji greckounickiej chełmskiej dzielił się na 10 parafii:

1. Bereście z filią w Zaborcach,
2. Bończa,
3. Dub z filią w Zubowicach,
4. Grabowiec (z kaplicą w Grabowcu),
5. Horyszów Ruski z filią w Koniuchach,
6. Perespa,
7. Świdniki,
8. Tuczępy,
9. Uchanie z filią w Jarosławcu,
10. Wakijów z filią w Honiatyczach¹⁰².

Warto podać, że w 1863¹⁰³ roku dekanat hrubieszowski diecezji greckounickiej chełmskiej dzielił się na 18 parafii: Chyżowice, Czerniczyn z filią w Masłomęczu, Grudek-Nadbużny, Hołubie, Hostynne, Hrubieszów, Kryłów z filią w Prehobyłu, Mircze, Modryń, Mołodiatycze, Nieledew, Pawłowice, Peresołowice z filiami w Bohutyczach i w Gdeszynie, Podhorce¹⁰⁴ z filią w Gozdowie, Szychowice z filią w Małkowie, Ślipcze z filiami w Czumowie i w Mieniach, Terebiń i Werbkowice.

W 1863 roku w Królestwie Polskim było 270 cerkwi parafialnych i 75 filialnych, 222999 unitów, 209 duchownych i 20 zakonników¹⁰⁵.

28 listopada/10 grudnia **1864** roku namiestnik Królestwa Polskiego zlikwidował monasterie bazylikańskie w Białej, Chełmie, Lublinie i Zamościu i utworzył w ich miejsce parafie obsługiwane przez księży diecezjalnych¹⁰⁶. W tym samym czasie zlikwidowano wiele zgromadzeń zakonnych.

W **1866** roku dostosowano strukturę diecezji do podziału administracyjnego Królestwa Polskiego na powiaty. Wówczas funkcjonowało 12 dekanatów: bialski, biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, konstantynowski, krasnostawski, radzyński, sokołowski (do której włączono parafię w Warszawie), tomaszowski, włodawski, zamojski z 267 parafiami¹⁰⁷.

W **1869** roku na terenie rzymskokatolickiej parafii Grabowiec mieszkało 10000 grekokatolików z kilku parafii greckokatolickich mających siedzibę na obszarze parafii r.l. Grabowiec¹⁰⁸.

Parafia Grabowiec w dekanacie zamojskim (prawdopodobnie), 1872

Proboszcz parafii, w **1872** roku, używał specjalnego papieru do korespondencji, na którym w lewym górnym rogu widniał napis „Священникъ Грабовецкаго Греко-униатскаво Прихода” z numerem 63¹⁰⁹.

¹⁰¹ Spis DGCh 1863.

¹⁰² Słownik GKP T2, s. 777; Spis DGCh 1863, s. 8, 9.

¹⁰³ Słownik GKP T3, s. 187.

¹⁰⁴ Nad Huczwą.

¹⁰⁵ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹⁰⁶ Gil CMZ, s. 99-100.

¹⁰⁷ Trojanowska, s. 13.

¹⁰⁸ Spis DL 1870, s. 26.

¹⁰⁹ Oryginalna pisownia.

W 1877 (?) roku car zerwał konkordat Rosji z Watykanem¹¹⁰.

Administrator diecezji¹¹¹ Marceli Popiel (1871-1875) dążył do wyeliminowania z diecezji zagorzałych unitów. Bezskrytycznie wdrażał plany¹¹² rządu carskiego, m.in. prowadzenia kazań i rozmów domowych a także prowadzenia zajęć w Seminarium Duchownym w Chełmie w języku rosyjskim; zastąpienia polskich różańców, kolęd ścisłym odprawianiem mszy wg obrządku wschodniego oraz rozebrania organów w kościołach. Wzywał księży na rozmowy, podczas których nawoływał do posłuszeństwa namową i groźbą. Księża, którzy nie ulegli wysyłał z obstawą do gubernatora. Gubernator niepokornych wysyłał do innej guberni.

Wzywani byli m.in. księża: Jan Sierociński z Uchań, Michał Krypiakiewicz z Horyszowa Polskiego, Mikołaj Nazarewicz z Wojsławic, Mikołaj Malczyński z Grabowca, Teofil Harasowski z Nieleddwi, (Michał) Romuald Mosiewicz ze Świdnik, Klemens Panasiński z Dołhobyczowa, Antoni Panasiński z Horodła, Julian Malczyński z Wiszniowa, Edward Malczyński z Sahrynia¹¹³.

Niektórzy księża uciekli m.in. do Galicji tak jak bracia Edward i Julian Malczyńscy a także Mikołaj Sobowicz (były proboszcz Czerniczyna), Teodor Telakowski z Rogowa, Teofil Harasowski z Nieleddwi¹¹⁴.

W 1875 roku było 6 dekanatów: biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, krasnostawski, tomaszowski, zamojski. Liczba cerkwi wynosiła 266, liczba unitów 260578¹¹⁵.

W 1875 roku Aleksander II zlikwidował ostatnią diecezję unicką na terytorium pod panowaniem Romanowów – diecezję chełmską. Plany zlikwidowania diecezji chełmskiej (tzw. aktem odstępstwa) istniały już w 1839 roku¹¹⁶. Nie wprowadzano jednak tego planu w tym roku m.in. ze względu na to, że w tym regionie mieszkało dużo Polaków. Od tego czasu występowały w większym lub w mniejszym stopniu różne incydenty mające na celu połączenie unitów z cerkwią.

18 lutego/2marca 1875 roku został podpisany „Akt katedralnego duchowieństwa chełmskiego” o dobrowolnym połączeniu chełmskiej diecezji (eparchii) unickiej z Cerkwią prawosławną. Akt został zatwierdzony przez cara Aleksandra II w kwietniu tego roku, następnie 11/23 maja Święty Synod Prawosławny dokonał inkorporacji diecezji do prawosławia¹¹⁷.

W wyniku zniesienia diecezji chełmskiej ludność unicką uznano oficjalnie za prawosławną. W miejsce greckokatolickiej diecezji chełmskiej powstała chełmsko-warszawska diecezja prawosławna. Nową diecezją zarządzał Chełmski Zarząd Duchowny w Chełmie Zarządem kierował wikariusz generalny z tytułem biskupa lubelskiego. Pierwszym wikariuszem został Marceli Popiel¹¹⁸. Połączenie unitów z guberni lubelskiej z prawosławiem odbywała się uroczyście w kolejnych powiatach.

11 maja/23 maja 1875 roku warszawski arcybiskup prawosławny przyłączył, w Chełmie,

¹¹⁰ Trojanowska, s. 13.

¹¹¹ „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169-3170.

¹¹² Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Dyecezyi Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 21

¹¹³ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

¹¹⁴ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169; Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Dyecezyi Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 51-52.

¹¹⁵ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹¹⁶ Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburskiej gubernii. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 3.

¹¹⁷ Trojanowska, s. 14.

¹¹⁸ Trojanowska, s. 14.

do swojej cerkwi 45 duchownych unickich wraz z administratorem diecezji chełmskiej oraz 46 parafii unickich z powiatów: chełmskiego, lubelskiego i krasnostawskiego¹¹⁹.

13 maja/25 maja 1875 roku w Hrubieszowie przyjęto do prawosławia 38 duchownych i 49 parafii unickich z powiatów: hrubieszowskiego i tomaszowskiego. Zatem ta data jest datą likwidacji parafii unickiej w Grabowcu¹²⁰.

16 maja/28 maja (względnie 15/27 maja¹²¹) 1875 roku w Zamościu przyjęto do prawosławia 44 duchownych i 51 parafii z powiatów: zamojskiego, biłgorajskiego i janowskiego U¹²².

Łącznie przyjęto w tych trzech dniach 146 (wg źródła 147) parafii unickich diecezji chełmskiej oraz 134000 unitów¹²³.

Po roku 1875 nie było łatwo żyć unitom ale i także katolikom. Wszystkich katolików ochrzczonych w cerkwi greckokatolickiej (gdzie było najbliższej reguły i nie było żadnych przeszkód z żadnej ze stron) uważano za prawosławnych.

Także mieszkańcy Grabowca, którzy byli dawnymi unitami aby uniknąć obrządku prawosławnego np. grzebali w tajemnicy zmarłych, w tym i dzieci. W **1900** roku naczelnik powiatu hrubieszowskiego donosił gubernatorowi lubelskiemu o tajnym pochówku dwójki dzieci w Grabowcu. Rodzice tych dzieci zostali dodatkowo oskarżeni o ich nieochrzzczenie¹²⁴.

Pary różnych wyznań (katolik, unita) miały problemy ze ślubem. Pary z Grabowca wybierały się po ślub do Narola. Ślub taki był uważany za nielegalny i nie mogły te pary mieszkać razem, chyba, że wzięły ślub w cerkwi prawosławnej¹²⁵.

Na tereny zamieszkałe przez byłych unitów wyruszali na misje jezuici. Pomagali im bracia ze Zgromadzenia Braci Albertynów. W **1903** roku brat Maryan (Jan Michalski) przygotował jezuitom trasę misyjną, która biegła przez Grabowiec do Zawalowa¹²⁶.

2.4. Carski ukaz tolerancyjny

Po ukazaniu się carskiego ukazu tolerancyjnego z 17/30 kwietnia **1905** roku podważona została dotychczasowa uprzywilejowana pozycja prawosławia w Królestwie Polskim¹²⁷. Ukaz tolerancyjny umożliwił dawnym unitom i ich potomkom przechodzenie z prawosławia na katolicyzm, skorzystało z tego około 90 tysięcy osób z guberni lubelskiej i siedleckiej¹²⁸. Ukaz nie przewidywał powrotu byłych unitów do religii przodków¹²⁹.

W posiadaniu proboszcza parafii rzymskokatolickiej Grabowiec jest księga utworzona w 1905 roku, gdzie były zapisywane osoby dokonujące wyznania wiary. Osoby podpisywały się po polsku lub rosyjsku a niepiśmienne przez wstawienie znaku „+”, który został opisywany przez księdza przyjmującego wyznanie wiary poprzez formułę: „to znaczy” (gdzie zamiast kropek było podane imię i nazwisko osoby wyznającej wiarę). W księdze dokonane są

¹¹⁹ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Kubicki 1/1, s. 197.

¹²⁰ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.; Kubicki 1/1, s. 197.

¹²¹ Kubicki 1/1, s. 197.

¹²² Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹²³ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

¹²⁴ Wilkowski Eugeniusz, „Unicy na ziemi chełmskiej w latach 1875-1905. Wybrane zagadnienia.” – w Rocznik Chełmski, T. 4, Chełm, 1998, s. 72.

¹²⁵ Wilkowski Eugeniusz, „Unicy na ziemi chełmskiej w latach 1875-1905. Wybrane zagadnienia.” – w Rocznik Chełmski, T. 4, Chełm, 1998, s. 68.

¹²⁶ Wilkowski Eugeniusz, „Unicy na ziemi chełmskiej w latach 1875-1905. Wybrane zagadnienia.” – w Rocznik Chełmski, T. 4, Chełm, 1998, s. 38.

¹²⁷ Lewalski Krzysztof, „Kościoły chrześcijańskie w Królestwie Polskim wobec Żydów w latach 1855-1915”, Fundacja Na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 2002, s. 31.

¹²⁸ Lewalski Krzysztof, „Kościoły chrześcijańskie w Królestwie Polskim wobec Żydów w latach 1855-1915”, Fundacja Na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 2002, s. 31.

¹²⁹ Gil – z tradycji, s. 74.

zapisy począwszy od połowy maja 1905 roku, poprzez wiele przypadków w latach dwudziestych, trzydziestych i czterdziestych, jednostkowych przypadkach w latach pięćdziesiątych a kończąc na jednostkowych przypadkach w latach osiemdziesiątych (a mianowicie lata 1981, 1983) dwudziestego wieku. Osoby dokonujące wyznania wiary pochodziły nie tylko z terenu aktualnej parafii czy gminy Grabowiec, ale też z terenów dawnej parafii Grabowiec, np. Horyszów Ruski, Horyszów Polski, Żuków, Miączyn, Świdniki, Ministrówka, Dobromierzyce, Gdeszyn, Hostynne, Wojsławice, Zawalów, Czartoria, Stanisławka. Łącznie w Grabowcu przeszło na katolicyzm 3502¹³⁰ osoby¹³¹.

2.5. Czasy po I wojnie światowej

2 kwietnia 1918 roku greckokatolicki metropolita lwowski i halicki Andrzej Szeptycki reaktywował diecezję chełmską. Mianował jej administratorem biskupa Josyfa Bociana z siedzibą w Lublinie. W wyniku stanowiska administracji austriackiej jak i „rysującego się konfliktu z duchowieństwem rzymskokatolickim” metropolita wycofał administratora po trzech miesiącach¹³².

2.6. Czasy współczesne

W Grabowcu nie ma parafii greckokatolickiej, gdyby była zapewne należałaby do archidiecezji przemysko-warszawskiej metropolii przemysko-warszawskiej Kościoła katolickiego obrządku bizantyjsko-ukraińskiego. Także nie ma cerkwi w Grabowcu.

3. Budowle parafii w Grabowcu na przestrzeni zdarzeń

3.1. Cerkiew parafialna Zaśnięcia Bogurodzicy/Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu, plebania i budynki ekonomiczne

W 1712 roku wzmiankowany jest szpital „ruski”¹³³.

W 1775 roku szpital „ruski” znajdował się na działce pomiędzy ulicą Rynek a ulicą Skierbieszowską¹³⁴.

7 kwietnia 1794 roku Marianna z Drozdowskich Bojko, primo voto Boratyńska z Grabowca zapisała w testamencie, sporządzonym w Urzędzie Miasta Zamość, darowiznę cerkwi grabowieckiej – 50 zł¹³⁵.

W 1803 roku rozpoczęto budowę murowanej cerkwi, starą drewnianą cerkiew rozebrano. Cerkiew była pod wezwaniem Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny¹³⁶.

Według spisu z 10 grudnia 1803 roku plebania była drewniana z rżniętego drewna i kryta słomą maczaną w glinie. Posiadała izbę z alkierzem i komórką, sień (kuchenka) z piecem (zielonym) kaflowym z kominkiem, izbę dla służących i przy niej piekarnię z komórką. Stodoła z szopką, stajnia, obora, chlewik i szopa były wykonane z chrustu i kryte słomą. Na ogrodach parafialnych były dwie chałupki. Ponadto był szpital z dobrego drewna, składający się z dwóch

¹³⁰ Obliczenie własne na podstawie źródła.

¹³¹ Liber Conversorum parafii Grabowiec, Archiwum parafii pod wezwaniem św. Mikołaja w Grabowcu.

¹³² Pelica KPL, s. 140.

¹³³ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/5, k. 34.

¹³⁴ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/12, k. 30.

¹³⁵ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 253-255.

¹³⁶ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24.

izb z piecami i kominkami¹³⁷.

Według powyższego spisu realności parafii, do parafii greckokatolickiej należały:

- a) Pole („bez nazwiska”, tj. bez nazwy, o numerze topograficznym 470) zaczynające się od drogi skomorowskiej a kończące się w granicach Skomoroch Wielkich, leżące pomiędzy lasem (?) a polem należącym do parafii rzymskokatolickiej o powierzchni 66 morgów i 1428 sążni,
- b) Łąki (nieostępnej) na bagnach pod stawem szczelatyńskim (nr 454), leżącej pomiędzy łąkami dominikalnymi a rzeczką – 27 morgów 875 sążni,
- c) Placem (nr 13) zajmowanym przez plebanię, szpital, budynki ekonomiczne i ogród. Plac graniczył od wschodu z drogą do Uchań i Wojsławic oraz rynkiem miasteczka (za drogą z ogrodem parafii rzymskokatolickiej), od południa z domami Żydów, od zachodu i północy z różnymi obywatelami wyznania rzymskokatolickiego (Bazylego Własiewicza, Poteruchów, Stefana Własiewicza, Bazylego i innych Hodasiewiczów, Piotra Dudy) – 1971 sążni,
- d) Półłanek pola leżącego pomiędzy polami Andrzej Wowka i Antoniego Otrockiego (darowany cerkwi, nr 1742) – 18 morgów 265 sążni,
- e) Ćwierć łana pola leżącego pomiędzy kościołem łacińskim a Wowką, obywatelem cerkwi (darowany cerkwi, nr 1620) – 9 morgów 1554 sążni¹³⁸.

W **1810** roku cerkiew parafialna była pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny¹³⁹.

W **1814** roku w cerkwi zrobiono magazyn, gdyż uważano, że nie odbywają się tam nabożeństwa (wówczas pleban był chory, leżał w łóżku od trzech lat)¹⁴⁰. Na prośbę parafian grabowieckich biskup, w czerwcu tego roku, prosi prefekta departamentu lubelskiego o zwolnienie cerkwi, gdyż parafianie w liczbie 1000 nie mogą spełniać swoich obowiązków. Drewniany ołtarz został wyniesiony do stodoły, gdyż dach był dziurawy. Sprzęty cerkiewne zostały zniszczone bądź skradzione. Prefekt lubelski Maciej Jabłonowski zlecił podprefektowi hrubieszowskiemu wypełnienie woli biskupa i zabranie z cerkwi towarów z magazynu rezerwowego, jeżeli tam jeszcze znajdował się¹⁴¹.

Plebania i zabudowania ekonomiczne spłonęły w pożarze miasta Grabowca 14 października 1814 roku¹⁴².

18 czerwca **1815** roku cerkiew była murowana z dobrym dachem i nieogrodzona. W głównym ołtarzu znajdował się obraz św. Kajetana (ze srebrną sukienką i koroną z sześcioma czeskimi kamieniami), a w dwóch bocznych znajdowały się obrazy: Wniebowzięcia Matki Boskiej (ze srebrną sukienką i koroną), Zbawiciela Pana (ze srebrną koroną). Przy ołtarzach był srebrne wota (59 szt.). W cerkwi były trzy drzwi: jedno wielkie do prezbiterium, drugie do zakrystii a trzecie z zakrystii na cmentarz. Dzwonnica miała cztery dzwony¹⁴³.

Inwentarz z 1815 roku wymienia sprzęt ruchomy, w szczególności: krzyż srebrny, kielich srebrny z pateną całkowicie pozłacany, kielich srebrny z pateną częściowo pozłacany (szt. 2), monstrancja częściowo srebrna a częściowo miedziana (całkowicie zdezelowana), lichtarz cynowy (szt. 14). Cerkiew był wyposażona w znaczne ilości odzieży mszalnej¹⁴⁴. Były także księgi, a w szczególności: ewangelia (na ewangelii umieszczono 26 sztuk srebrnych

¹³⁷ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24, 25.

¹³⁸ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24-26.

¹³⁹ APL ChKG, O diakach, śpiewakach i bractwach, sygn. 35/95/0/14/1167.

¹⁴⁰ APL ChKG, [Akta dotyczące kościołów greckokatolickich. Stan i reperacja], sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 5.

¹⁴¹ APL ChKG, [Akta dotyczące kościołów greckokatolickich. Stan i reperacja], sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 6.

¹⁴² APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁴³ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁴⁴ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

elementów), listy św. Pawła i innych apostołów, mszały, ewangelia w języku polskim¹⁴⁵.

Inwentarz cerkwi z 18 czerwca 1815 roku został sporządzony przez dziekana grabowieckiego Macieja Sierocińskiego i plebana grabowieckiego ks. Mateusza Bielawskiego w obecności prowizorów cerkwi: Kajetana Kaparskiego, Tomasza Dybę, radców miasta Grabowiec: Symeona Kozłowskiego, Grzegorza Jakubiaka¹⁴⁶.

4 sierpnia **1830** roku zaprzestano odprawiania mszy w cerkwi ruskiej, gdyż została zamknięta przez władze administracyjne ze względu na możliwość zawalenia się¹⁴⁷.

6/18 listopada **1842** była zaplanowana licytacja na podjęcie entrepryzy¹⁴⁸ robót wystawienia szopy zastępującej cerkiew i urządzenia w niej ikonostasu oraz wystawienie plebanii dla proboszcza parafii r.g. w Grabowcu. Licytację rozpoczynano począwszy od 573 rubli i 75 kopiejek na wystawienie szopy, 690 rubli na urządzenie ikonostasu oraz 517 rubli i 65 kopiejek na wystawienie plebanii¹⁴⁹.

27 stycznia/8 lutego **1844** roku Gubernator Cywilny Guberni Lubelskiej podał do publicznej wiadomości informację o przeprowadzeniu w tym dniu publicznej licytacji w biurze naczelnika powiatu hrubieszowskiego na składanie deklaracji na podjęcie antrepryzy restauracji kościoła w Grabowcu („urządzenie na tymże kopuły”) i „wystawienie Plebanii dla Proboszcza r.g. Miasta Grabowca” wg planu i anszlugu¹⁵⁰ ustawionego przez Komisję Rządową Spraw Wewnętrznych i Duchownych za sumę 2919 rubli srebrnych oraz 53 i pół kopiejki¹⁵¹.

23 marca/4 kwietnia **1855** roku prezes dozoru kościoła r.g. w Grabowcu wysłał do gubernatora lubelskiego kosztorys budowy cerkwi i plebani oraz rozkład kosztów tej budowy. Na budowę (na zakup materiałów i opłacenie rzemieślników) mieli złożyć się (podatku podymnego w wysokości 1,5 r.s. za dom) okoliczni właściciele ziemscy, na których były domy greckokatolickie: proboszcz parafii r.l. w Grabowcu (właściciel Jurydyki Grabowiec, 1 dom), Rudnicki (Ornatowice, 4), Żabińska (Białowody, 3), proboszcz parafii r.l. Uchanie (Wolica Uchańska, 2), Węgleński (Konstantynówka, 4), Wolnicki (Szystowice, 5), Holtzer (Dańczypol, 5) oraz „cząstkowi” właściciele Skomoroch Małych (1 dom). Kolator kościoła Roman Tuszowski miał wpłacić 10% wysokości kosztorysu. Ponadto na budowę miały złożyć się wsie oraz miasto Grabowiec. Na budowę nie zebrano dobrowolnych składek¹⁵².

¹⁴⁵ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁴⁶ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁴⁷ AAL AKGDL, Fundusze, inwentarze, budowie kościoła parafialnego w Grabowcu 1815-1939, sygn. Rep.60/IVb/57, k. 45-47.

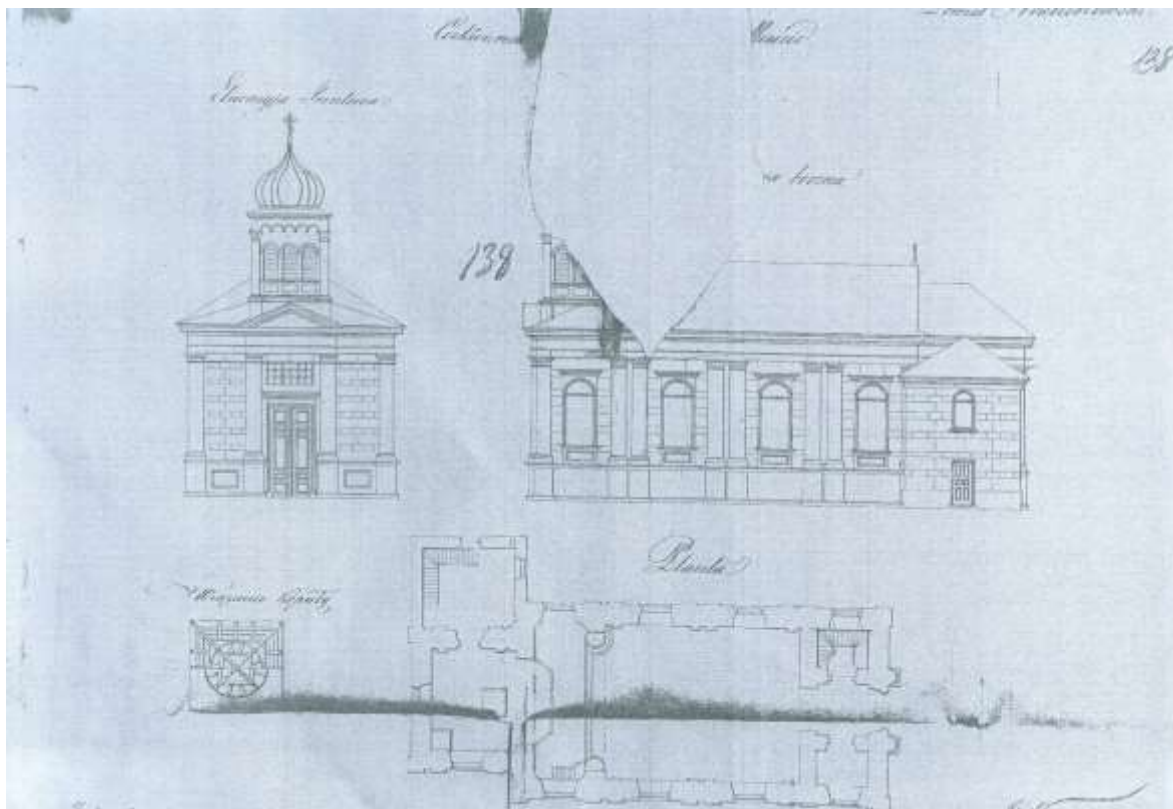
¹⁴⁸ Przedsięwzięcia.

¹⁴⁹ Ogłoszenie Rządu Gubernialnego Lubelskiego z dnia 7/19 października 1842 (Dziennik Urzędowy Guberni Lubelskiej 1842, Lublin, 1842, Nr 46, s. 564).

¹⁵⁰ Kosztorysu.

¹⁵¹ Ogłoszenie z dnia 3/15 grudnia, Dziennik Urzędowy Guberni Lubelskiej 1844, Lublin, 1844, dodatek do numeru 3, s. 20-21; ogłoszenie było ponawiane co najmniej pięciokrotnie do maja 1844 roku (s. 32, 156-157, 243, 258, 276-277), prawdopodobnie w maju znalazł się wykonawca.

¹⁵² Kopia dokumentu: „Rozkład kosztów restauracji kościoła parafialnego greckokatolickiego w Grabowcu sporządzony 23 marca/4 kwietnia 1855 roku” udostępniona przez Tadeusza Halickiego.

Dokument 1 – Rok 1855, 23 marca/4 kwietnia. Plan budowy cerkwi unickiej w Grabowcu (ze zbiorów Tadeusza Halickiego).

W **1862** roku murowana cerkiew parafialna była zapieczętowana¹⁵³. Kolatorem cerkwi był Roman Tuszowski¹⁵⁴.

Nową cerkiew zbudowano w **1864** roku, o czym świadczył napis umieszczony na zewnętrznej ścianie cerkwi¹⁵⁵.

23 września **1872** roku dziekan dekanatu zamojskiego, proboszcz parafii Szczebrzeszyn, ks. Aleksander Górski informuje biskupa chełmskiego, że nowa cerkiew została poświęcona w obecności wicedziekana dekanatu zamojskiego ks. Michała Romualda Mosiewicza (proboszcza parafii Świdniki), ks. Mikołaja Malczyńskiego (proboszcza parafii Grabowiec), ks. Mikołaja Nazarewicza (proboszcza parafii Wojsławice)¹⁵⁶.

Cerkiew służyła miejscowym unitom do czasu likwidacji unii. Następnie świątynię przejęli prawosławni, czyli dawniejsi unicy, którzy siłą – drogą urzędową – zostali zmuszeni do przejścia na prawosławie. Dalsze losy świątyni są opisane w monografii rzymskokatolickiej parafii św. Mikołaja w Grabowcu.

¹⁵³ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

¹⁵⁴ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

¹⁵⁵ KP T1, s. 3; AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. Rep.61/IVb/26, k. 4.

¹⁵⁶ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 252, 253.

Zdjęcie 1 – Rok 1938, 18 października. Grabowiec. Budynek cerkwi greckokatolickiej/prawosławnej (współcześnie budynek nie istnieje). Po lewej stronie widoczny jest fragment budynku drewnianego, tzw. Popówki, wówczas to jeden z budynków szkolnych, a późniejsze biuro GS (współcześnie budynek nie istnieje). Fragment zdjęcia ze zbiorów wnuka Metodego Augustyniaka, Jacka.

Zdjęcie 2 – Rok 1938, 18 października. Grabowiec. Uczniowie klasy VII b 7 klasowej Publicznej Szkoły Powszechnej w Grabowcu. Budynek drewniany, to tzw. Popówka, wówczas to jeden z budynków szkolnych, a późniejsze biuro GS (współcześnie budynek nie istnieje). W tle za uczniami widnieje budynek cerkwi greckokatolickiej/prawosławnej (współcześnie budynek nie istnieje). Zdjęcie ze zbiorów wnuka Metodego Augustyniaka, Jacka.

3.2. Kaplica cerkiewna św. Kajetana Wyznawcy w Grabowcu

W związku z tym, że cerkiew parafialna nie nadawała się do użytkowania a budowa nowej przeciągała się wybudowano drewnianą kaplicę¹⁵⁷.

¹⁵⁷ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

W 1862 roku drewniana kaplica cerkiewna była główną cerkwią w parafii, gdyż cerkiew parafialna była zaplombowana. Kolatorem cerkwi był Roman Tuszowski¹⁵⁸.

Kaplica funkcjonowała w latach: -1862-1863-¹⁵⁹.

3.3. Cerkiew filialna św. Mikołaja Biskupa w Świdnikach

3.4. Działki

W 1786 roku ks. proboszcz Michał Grabowiecki sprzedał folwark¹⁶⁰.

18 czerwca 1815 roku¹⁶¹.

Według pomiarów z 1959 roku istniały następujące grunty:

- 5,58 ha (działka nr 84) – grunt orny tzw. popowizna,
- 0,88 ha (działka nr 24) – łąka tzw. popowizna,
- 1,88 ha (działka nr 48) – łąka tzw. popowizna.

Powyższe działki były własnością Państwowego Funduszu Ziemi a przekazywane w dzierżawę.

4. Podstawowe informacje

4.1. Księgi metrykalne, akta

14 października 1814 roku część ksiąg metrykalnych uległo spaleni (prawdopodobnie w magistracie miasta Grabowca)¹⁶².

Duplikaty ksiąg metrykalnych ksiądz sprawujący obowiązki urzędnika stanu cywilnego przekazywał do Sądu Pokoju w Grabowcu, Sądu Pokoju w Hrubieszowie (-1817-)¹⁶³.

Akty były sporządzane w języku łacińskim, polskim i rosyjskim (01.01.1868-).

4.2. Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów

Tabela 4 – Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów (z lat 1811-1825 wg akt cywilnych, pozostałe lata wg akt cywilno-religijnych)¹⁶⁴

¹⁵⁸ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52.

¹⁵⁹ Spis DGCh 1863, s. 9.

¹⁶⁰ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 54, 111.

¹⁶¹ APL ChKG, [Sprawozdania z wizytacji i wizytacje cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁶² APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/63, k. 14.

¹⁶³ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/63, k. 17.

¹⁶⁴ APL APGG: sygn. 35/1999/0/1/1; sygn. 35/1999/0/1/5; sygn. 35/1999/0/1/6; sygn. 35/1999/0/1/7; sygn. 35/1999/0/1/8; sygn. 35/1999/0/1/9; sygn. 35/1999/0/1/10; sygn. 35/1999/0/1/11; sygn. 35/1999/0/1/12; sygn. 35/1999/0/1/13; sygn. 35/1999/0/2.4/18; sygn. 35/1999/0/2.4/19; sygn. 35/1999/0/2.4/20; sygn. 35/1999/0/2.4/21; sygn. 35/1999/0/2.4/22; sygn. 35/1999/0/2.4/23; sygn. 35/1999/0/2.4/24; sygn. 35/1999/0/2.4/25; sygn. 35/1999/0/2.4/26; sygn. 35/1999/0/2.4/27; sygn. 35/1999/0/2.4/28; sygn. 35/1999/0/2.4/30; sygn. 35/1999/0/2.4/31; sygn. 35/1999/0/2.4/32; sygn. 35/1999/0/2.4/33; sygn. 35/1999/0/2.4/34; sygn. 35/1999/0/2.4/35; sygn. 35/1999/0/2.4/36; sygn. 35/1999/0/2.4/37; sygn. 35/1999/0/2.4/39; sygn. 35/1999/0/2.4/40; sygn. 35/1999/0/2.4/44; sygn. 35/1999/0/2.4/45; sygn. 35/1999/0/2.4/47; sygn. 35/1999/0/2.4/48; sygn. 35/1999/0/2.4/49; sygn. 35/1999/0/2.4/50; sygn. 35/1999/0/2.4/51; sygn. 35/1999/0/2.4/52; sygn. 35/1999/0/2.4/53; sygn. 35/1999/0/2.4/54; sygn. 35/1999/0/1/63; APGG, Księga urodzeń, zapowiedzi, małżeństw i zgonów, 1862, k. 19; APL APPG, sygn. 35/2211/0/1.3/2.

Rok	Liczba			Rok	Liczba		
	urodzeń	ślubów	zgonów		urodzeń	ślubów	zgonów
1810 (część)	9	3	11				
1811	31	11	62	1845	39	2	24
1816	36	8	23	1846	44	8	30
1817	32	3	18	1847	30	7	20
1818	47	6	18	1848	36	12	16
1819	34	4	27	1849	41	14	32
1820	43	4	24	1850	30	12	31
1821	43	8	14	1851	49	5	32
1822	38	10	28	1852	31	5	45
1823	46	5	14	1853	40	7	52
1824	34	8	18	1854	25	4	130
1825	34	4	11	1855	11	6	91
1826	42	6	23	1856	32		
1827	37	12	30	1857	22	5	15
1828	39	12	13	1858	32	5	15
1829	40	8	13	1859	34	14	11
1830	36	5	21	1860	37	9	16
1831	26	6	36	1861	38	8	24
1832	37	20	18	1862	37	12	22
1833	32	7	11	1863	36	9	17
1834	42	9	14	1864	52	12	15
1835	43	7	9	1865	35	12	16
1836	40	7	16	1866			26
1837	36	15	15	1867			27
1838				1869			21
1839	41	15	27	1870			32
1840	40	6	31	1871			19
1841	40	7	36	1872			17
1842	42	12	45	1873			14
1843	41	9	27	1874			33
1844	32	9	22	1875			12 z 42

5. Wykaz proboszczów, administratorów greckokatolickiej parafii w Grabowcu

5.1. Chronologiczny wykaz proboszczów, administratorów

Tabela 5 – Chronologiczny wykaz księży parafii unickiej w Grabowcu

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy w Grabowcu	Miejsce pochówku
Jan Szistrzewikowski 	-28.08.1668-	
Kontarowicz	-1679	
Konstanty Kazikowski (Kirikowski, Kilikowski)	1688-1724-	
Jan Łużecki	-1738-1766-	
Michał Grabowiecki	-1777-1811-	
Mateusz Bielawski, 1778-1850	-wrzesień 1814-29.05.1815, administrator 30.05.1815-25.03.1850, proboszcz	Grabowiec
Aleksander Groszkowski, 1817-1873	25.03.1850-27.04.1850, administrator	Horyszów Ruski
Jan Liszkiewicz, 1812-1863	27.04.1850-19.02.1851; administrator	Świdniki
Cyryl Aleksy Chróściewicz, 1820-1830	19.02.1851-20.02.1855; administrator	Księżpol
Julian Chróściewicz, 1832-1883	20.02.1855-25.04.1858	Śniatycze
Mikołaj Malczyński, 1816-1877	25.04.1858-08.02.1874; administrator 07.08.1862-; proboszcz	
Marcjan Mogilnicki, 1848- (Marceli)	08.02.1874-13.05.1875, ostatni proboszcz	
Kościół zamieniono na prawosławny		

6. Proboszczowie, administratorzy parafii unickiej w Grabowcu

6.1. Bielawski Mateusz, 1778-1850, administrator/proboszcz

Urodził się w 1778 roku we Lwowie, syn Eustachego i Zofii małżonków Bielawskich mieszczan lwowskich. Ukończył świecką szkołę średnią (6 klas) we Lwowie. Następnie uczęszczał do seminarium duchownego we Lwowie i w Chełmie (1812-1813). Wyświęcony w 1813 roku¹⁶⁵.

Administrator greckokatolickiej parafii Grabowiec¹⁶⁶ (-wrzesień 1814-29.05.1815). Proboszcz greckokatolickiej parafii Grabowiec¹⁶⁷ (30.05.1815-25.03.1850; 30.05.1830-decyzja biskupa Ferdynanda Dąbrowy Ciechanowskiego; 18.06.1815-instalacja w cerkwi przez dziekana grabowieckiego ks. Macieja Sierocińskiego).

Dziekan dekanatu dubienieckiego (Dubienka, 1820-1839)¹⁶⁸.

¹⁶⁵ Kołbuk DU, s. 119; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54, k. 29/9.

¹⁶⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 8.

¹⁶⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 10; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 361-363.

¹⁶⁸ Rocznik 1824, s. 81; APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 10; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/17, 59; APL APRG, sygn.

Dziekan grabowiecki (-30.07.1839-25.03.1850)¹⁶⁹.

Administrator parafii Tuczępy¹⁷⁰ (gdzie był wakat, i uważana była za filialną parafii Grabowiec, wg tradycji funkcję tą pełnił administrator parafii Grabowiec, 17.07.1817-25.03.1850), Świdniki¹⁷¹ (24.02.1842-03.04.1842; wprowadzony - 01.03.1842 - przez wicedziekana grabowieckiego ks. Jana Lipińskiego).

Świadek sporządzenia aktu zgonu Karoliny Dudzińskiej – matki proboszcza parafii r.l. w Grabowcu. Świadek sporządzenia aktu małżeństwa: Jana Kolendowskiego z Ludwiką Rogalską (1834) i Józefa Grudnickiego z Anną z Kłosowskich (1839)¹⁷².

Honorowy kanonik chełmski (mian. przed 1824).

Zmarł 25 marca 1850 roku w Grabowcu. Pochowany na cmentarzu w Grabowcu (na przycerkiewnym lub parafialnym na polu-wspólnym z innymi wyznaniem)¹⁷³.

Żona: Anna ze Śmigiełskich¹⁷⁴.

Dzieci:

- Jan, 1815-. Ochrzczony i bierzmowany, 11 sierpnia 1815 roku – w cerkwi greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Symeona Szokalskiego (kooperatora kościoła r.g. w Świdnikach). Kumami byli: proboszcz parafii r.l. w Grabowcu ks. Kazimierz Malicki oraz burmistrzowa miasta Grabowca Maria Magdalena Magnowska¹⁷⁵.
- Mikołaj, 1818-. Ochrzczony i bierzmowany, 19 maja 1818 roku – w cerkwi greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Symeona Szokalskiego. Kumami byli: dziedzic Grabowca Feliks Radziejowski oraz burmistrzowa miasta Grabowca Marianna Magnowska¹⁷⁶.
- Zofia, 1820-. Ochrzczona i bierzmowana, 17 lipca 1820 roku – w cerkwi greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Mikołaja Laurysiewicza (proboszcza parafii r.g. Peresołowice). Kumami byli: ks. Kazimierz Malicki (proboszcz parafii r.l. Grabowiec), Teofila Skomorowska (właścicielka połowy dóbr Skomorochy Wielkie)¹⁷⁷.
- Antonina, 1823-. Ochrzczona i bierzmowana, 7 sierpnia 1823 roku – w cerkwi greckokatolickiej w Grabowcu, przez ks. Symeona Szokalskiego (kooperatora kościoła r.g. w Świdnikach). Kumami byli: ks. Jan Fliski (proboszcz parafii r.l. Skierbieszów) oraz burmistrzowa miasta Grabowca Marianna Magnowska¹⁷⁸.
- Józefa Antonina, 1829-. Urodziła się 21 lutego 1829 roku w Grabowcu. Ochrzczona i bierzmowana 22 lutego 1829 roku w cerkwi greckokatolickiej w Grabowcu, przez ojca. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Wincenty Dudziński (proboszcz parafii r.l. Grabowiec) i Teofila Skomorowska¹⁷⁹.

6.2. Chróściewicz Cyryl Aleksy, Хрусцебичь Кирыл, 1830-1895

35/1824/0/2.4/61, k. 137/65; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/28, k. 5/29; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/25, k. 9; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 8; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 9; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/27, k. 6; APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/57, k. 299/30.

¹⁶⁹ Kołbuk DU, s. 119; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 49; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/30, k. 21; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/12, k. 49.

¹⁷⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 10.

¹⁷¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 49.

¹⁷² APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/61, k. 463/85; APL APRG, sygn. 35/1824/0/2.4/57, k. 276/40, 299/30.

¹⁷³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542, k. 19-20; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54, k. 29/9.

¹⁷⁴ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 2.

¹⁷⁵ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 2.

¹⁷⁶ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 10/3.

¹⁷⁷ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 14/14.

¹⁷⁸ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 20/8.

¹⁷⁹ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/20, k. 8/6.

Urodził się 30 marca 1830 roku w Śniatyczach, syn Stanisława (proboszcza parafii r.g. w Śniatyczach) i Rozalii z Dyakowskich małżonków Dyakowskich. Rodzicami chrzestnymi byli: Jozafat Łaski (rządca dóbr Śniatycze) i Anna Szokalska, ks. Szymon Szokalski i Katarzyna Wierzbowska, Augustyn Wierzbowski i Katarzyna Dyakowska oraz Jan Huskowski i Marianna Zborowska¹⁸⁰.

Uczęszczał do Szkoły Powiatowej w Hrubieszowie (od 1840, do ukończenia czterech klas). Na koniec roku szkolnego 1842/43 jako uczeń klasy III otrzymał nagrodę książkową. W 1847 roku ukończył Gimnazjum w Szczebrzeszynie (uczęszczał w latach 1846-1847). W październiku 1847 roku został przyjęty do Seminarium Duchownego w Chełmie, które ukończył w 1850 roku. Po otrzymaniu niższych święceń kapłańskich, w 1850 roku, oczekiwał na święcenia wyższe w Śniatyczach. Święcenia kapłańskie otrzymał 26.11./8.12.1850¹⁸¹.

Administrator parafii Grabowiec¹⁸² (19.02.1851-25.02.1855) i jednocześnie, zgodnie z tradycją, administrator parafii Tuczępy¹⁸³ (04.1851-25.02.1855; przy czym informacja o przejściu administracji wystawiona 31.03.1851).

Administrator greckokatolickiej parafii Księżpol¹⁸⁴ (25.02.1855-1863-), proboszcz greckokatolickiej parafii Księżpol¹⁸⁵ (-1863-1875).

Wicedziekan i instruktor greckokatolickiego dekanatu tarnogrodzkiego (-1863-)¹⁸⁶. Dziekan greckokatolickiego dekanatu biłgorajskiego (-1872-1875)¹⁸⁷.

W 1875 roku przeszedł na prawosławie. Proboszcz prawosławnej parafii Księżpol (Крестовоздвиженской церкви)¹⁸⁸ (1875-14.08.1895). Będąc protojerejem w Księżpolu, 7 kwietnia 1884 roku, został odznaczony orderem św. Włodzimierza 4 stopnia¹⁸⁹.

Dziekan prawosławnego dekanatu biłgorajskiego (-1878-). Kanonik¹⁹⁰.

*Proboszcz parafii Grabowiec, Biszcza*¹⁹¹.

Zmarł 14 sierpnia 1895 roku w Księżpolu. Pochowany na cmentarzu w Księżpolu¹⁹².

¹⁸⁰ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/12, k. 2/5; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 16, 19; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/20, k. 130/54.

¹⁸¹ APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 19, 24; „Akt uroczysty zakończenia rocznego biegu nauk w Szkole Powiatowej Hrubieszowskiej odbędzie się dnia 16-28 czerwca 1843 roku na który władze rządowe tudzież rodziców i opiekunów uczącej się młodzieży inspektor tejże szkoły imieniem instytutu zaprasza”, Lublin, 1843, s. 5; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 2, 16 19; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1186;

¹⁸² APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 5, 12, 16, 19; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/44.

¹⁸³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 100; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 4, 19.

¹⁸⁴ APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 12, 19, 30.

¹⁸⁵ APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 30.

¹⁸⁶ Spis DGCh 1863, s. 18.

¹⁸⁷ APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 30.

¹⁸⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 30; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/19.

¹⁸⁹ CWEW 1884, Nr 10, s. 161.

¹⁹⁰ Przyjaciół 1878, Nr 31, s. 3.

¹⁹¹ Trojanowska, s. 315.

¹⁹² APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 37; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/11, k. 103/45; APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/20, k. 130/54; Tablica nagrobna na cmentarzu w Księżpolu.

Nagrobek 1 – Rok 2016, 7 maja. Grób rodziny Chróściewiczów w Księżpolu (foto Henryk Kulik).

Brat: Julian, patrz hasło: Chróściewicz Julian.

Żona: Leokadia z Teraszkiewiczów, córka Wawrzyńca i Ewy z *Łazurchiewiczów*. Zmarła, w wieku 54 lat, 22 kwietnia 1886 roku w Księżpolu. Pochowana w grobowcu rodzinnym (na nagrobku widnieje rok 1885, cyfra 5 jest delikatnie poprawiana na 6; akt zgonu został sporządzony w 1886 roku)¹⁹³.

Dzieci:

- Michał Wacław, 1852-1852. Urodził się 17 lutego 1852 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli: Józef Sebowicz (burmistrz miasta Grabowca), Katarzyna Górską (prawdopodobnie żona ks. Aleksandra Górskiego), ks. Piotr Bychawski (proboszcz parafii r.l. w Grabowcu), Filipina Świdzińska. Zmarł 8 września 1852 roku w Grabowcu¹⁹⁴.
- Aleksandra Rozalia, 1853-. Urodziła się 11 grudnia 1853 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli Karol Tuszyński, Józefa Chmielińska, Kazimierz Chmieliński, Zofia Troszczyńska¹⁹⁵.
- Stefania Ewa, 1856-. Urodziła się w 1856 roku (około). Mąż: Antoni Draczyński, syn Sylwestra i Apoloni z Krasowskich (patrz „Ogólny wykaz księży ...”). Ślub odbył się, 10 września 1876 roku, w cerkwi prawosławnej w Księżpolu¹⁹⁶.
- Julian, 1862-. Patrz hasło: Chróściewicz Julian, „Ogólny wykaz księży ...”.

6.3. Chróściewicz Julian, 1832-1883

Urodził się 12 marca 1832 roku w Śniatyczach, syn ks. Stanisława (proboszcza parafii r.g. Śniatycze) i Rozalii z Dyakowskich małżonków Chróściewiczów. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Jan Śmięgielski (proboszcz parafii Sitno, wicedziekan zamojski) i Katarzyna Dyakowska (żona proboszcza Wakijów), ks. Antoni Teraszkiewicz (proboszcz parafii Księżpol, wicedziekan tarnogrodzki) i panna Franciszka Ciepelska, ks. Paweł Groszkowski (proboszcz parafii Lipsko) i Marianna Zborowska (żona proboszcza z Nielewki) oraz Józef Ostrowski (zastępca wójta gminy Śniatycze) i Paulina Garwolińska¹⁹⁷.

¹⁹³ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/45, k. 2/3; Tablica nagrobna na cmentarzu w Księżpolu.

¹⁹⁴ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/45, k. 2/3, 70/35.

¹⁹⁵ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/47, k. 5/13.

¹⁹⁶ APZ APPKsiężpol, sygn. 88/682/0/-/1, k. 37/13.

¹⁹⁷ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/14, k. 2/5; APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/72, k. 54; Rocznik 1830, s. 112; Rocznik 1826/27, s. 176; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/42, k. 45/5.

Do 1843 roku pobierał naukę w domu. Ukończył pierwszą klasę szkoły w Hrubieszowie i następne trzy klasy w Szkole Publicznej w Szczepreszynie. Następnie został przyjęty do Seminarium Duchownego w Chełmie¹⁹⁸.

W 1854 roku, przed przyjęciem wyższych święceń zamieszkał w Śniatyczach (jako alumn), przy ojcu – administratorze/proboszczu parafii Śniatycze (-1827-1854-)¹⁹⁹. 22 października 1854 roku zostaje wyświęcony na kapłana²⁰⁰.

Administrator parafii Grabowiec²⁰¹ (25.02.1855-25.04.1858, jednocześnie był administratorem parafii Tuczępy).

Administrator a następnie proboszcz parafii Śniatycze²⁰² (01.01.1859-1875; proboszcz od 19.03.1859; prawdopodobnie wprowadzenie: 05.08.1859).

Administrator parafii Komarów-Wieś (01.01.1874-ok. 11.01.1874)²⁰³.

W 1875 roku przyjął prawosławie. Proboszcz parafii prawosławnej Śniatycze²⁰⁴ (1875-).

Brat: Cyryl Aleksy, patrz hasło: Chróściewicz Cyryl Aleksy.

Nagrobek 2 – Rok 2010, 10 października. Tablica nagrobna na dawnym cmentarzu przycerkiewnym w Śniatyczach (foto Henryk Kulik).

Zmarł 25 maja 1883 roku, w wieku 51 lat (na pomniku widnieje 52). Pochowany wraz z żoną na cmentarzu przy dawnej - drewnianej - cerkwi w Śniatyczach (z 1833), aktualnie kościele filialnym parafii rzymskokatolickiej Dub²⁰⁵.

Żona: Joanna z Pociejów. Urodziła się w 1833 roku (około) w Teratynie, córka ks. Jana (rektora seminarium w Chełmie, prałata kapituły katedry chełmskiej) i Marianny z Chilewiczów małżonków Pociejów. Ślub odbył się, 28 września 1854 roku, w kościele r.g. w Czerniczynie²⁰⁶.

Dzieci:

- Jan Kajetan, 1857-. Urodził się 1 lipca 1857 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli ks. Cyryl Chróściewicz (proboszcz parafii r.g. Księżpol), Maria Nümark, ks. Mikołaj Sebowicz (proboszcz parafii r.g. Czemierniki), Maria Nowicka²⁰⁷.

¹⁹⁸ APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 54.

¹⁹⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/72, k. 4.

²⁰⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 4, 54.

²⁰¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 170.

²⁰² APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 51; APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 50; Spis DGCh 1863, s. 25; APL APRŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/41.

²⁰³ APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/49.

²⁰⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724.

²⁰⁵ Tablica na nagrobku; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 69.

²⁰⁶ APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/42, k. 45/5.

²⁰⁷ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/57, k. 7/17.

- Elżbieta Rozalia, 1860-. Urodziła się 26 czerwca 1860 roku w Śniatyczach. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Cyryl Chróściewicz i Katarzyna Górską. Mąż: Filaret Ulanicki, urodził się 1849 roku (około), syn ks. Jana (patrz hasło: Ulanicki Jan, „Ogólny wykaz księży ...”) i Wiktorii z Żarskich małżonków Ulanickich. Ślub odbył się, 6 lipca 1878 roku, w cerkwi prawosławnej w Śniatyczach²⁰⁸.
- Eugenia Eustachia, 1865-1867. Urodziła się 5 marca 1865 roku w Śniatyczach. Rodzicami chrzestnymi byli: Nikodem Korytyński (dziedzic dóbr) i Izabela Sebowicz oraz ks. Mikołaj Sebowicz (proboszcz parafii Czerniczyn) i Domicella J(...). Zmarła 4 kwietnia 1867 roku w Śniatyczach²⁰⁹.

6.4. Grabowiecki Michał, proboszcz

Proboszcz parafii Grabowiec²¹⁰ (-1777-1811-). Surogat (-1786-1796-)²¹¹. W 1786 roku sprzedał folwark²¹².

Dziekan dekanatu grabowieckiego (-29.05.1794-1803-)²¹³.

Chrzcił dzieci w kościele rzymskokatolickim (grudzień 1799)²¹⁴.

Wynajął dom w Grabowcu (nr 31) dla łowczego krasnostawskiego Ignacego Liniewskiego (-1811-)²¹⁵.

6.5. Groszkowski Aleksander, 1817-1873

Urodził się 10 września 1817 roku w Horyszowie Ruskim, syn ks. Jana (proboszcza parafii r.g. Horyszów Ruski) i Heleny z Horynowiczów małżonków Groszkowskich. W latach 1824-1834 pobierał naukę w „Szkole im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie”, skąd w trakcie nauki w klasie piątej wstąpił do Seminarium Duchownego w Chełmie. Seminarium skończył w 1838 roku. Do czasu ukończenia odpowiedniego wieku do święceń kapłańskich pracował jako klery w parafii Horyszów Ruski. W 1841 roku otrzymał święcenia kapłańskie²¹⁶.

Administrator greckokatolickiej parafii Horyszów Ruski²¹⁷ (1841-28.10.1849) i Koniuchy²¹⁸ (-1830-) a następnie proboszcz parafii Horyszów Ruski (łącznie z cerkwią filialną w Koniuchach)²¹⁹ (28.10.1849-1871-; 28.10.1849-dzień przysięgi na proboszcza) i jednocześnie administrator parafii Bereść²²⁰ (-1856-1862). Administrator parafii Grabowiec

²⁰⁸ APL APRŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/42, k. 5/10; APZ APPŚniatycze, sygn. 88/729/0/-/3, k. 19/6.

²⁰⁹ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/47, k. 4/8; APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/49, k. 27/4.

²¹⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 9, 41; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/541, k. 4; APRG, Księga urodzeń, 1786-1844, Majdan Tuczepski, k. 36; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/1.

²¹¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 41; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 286; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 54, 111; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24.

²¹² APL AMG, sygn. 35/32/0/-/14, k. 54, 111.

²¹³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 41; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 286; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/17, k. 24; APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/2.

²¹⁴ APRG, Księga urodzeń, 1786-1844, Majdan Tuczepski, k. 36.

²¹⁵ APL APRG, sygn. 35/1824/0/1/2, k. 15/23.

²¹⁶ APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 4; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/1/7, k. 24/71; Spis DGCh 1863, s. 8.

²¹⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 26; Kopie dokumentów z 1856, 1859 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 93; APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 21; APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 4, 7, 11; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/9, k. 101.

²¹⁸ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/9, k. 101.

²¹⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 7, 57; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/51.

²²⁰ Kopie dokumentów z 1856 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 93.

(25.03.1850-27.04.1850; po śmierci ks. Mateusza Bielawskiego).

Administrator i proboszcz parafii Zamch, Lipsko²²¹. W 1861 roku został wybrany z okręgu wyborczego hrubieszowskiego na zastępcę członka rady powiatu hrubieszowskiego²²².

Wicedziekan i instruktor dekanatu grabowieckiego (30.01.1854-1863-)²²³.

Ojciec chrzestny Marianny Antoniny Dyakowskiej (1849)²²⁴.

Zmarł, jako wdowiec, 5 listopada 1873 roku w Horyszowie Ruskim²²⁵.

Żona: Teodozja z Zatkalików. Urodziła się w 1823 roku (około)²²⁶.

Dzieci:

- Jan, 1842-. Urodził się 8 sierpnia 1842 roku w Horyszowie Ruskim²²⁷.
- Marianna Helena. Urodziła się 3 kwietnia 1844 roku w Horyszowie Ruskim²²⁸.
- Józefa Anna. Urodziła się 24 lutego 1846 roku w Horyszowie Ruskim²²⁹.
- Marcjanna, 1848-. Patrz hasło: Wróbel Bazyli.
- Ludwika, 1850-. Urodziła się 23 sierpnia 1850 roku w Horyszowie Ruskim²³⁰.
- Jakub, 1852-. Urodził się 21 października 1852 roku w Horyszowie Ruskim²³¹.
- Jan, 1855-. Urodził się 8 października 1855 roku w Horyszowie Ruskim²³².
- Aleksander, 1857-. Urodził się 25 maja 1857 roku w Horyszowie Ruskim²³³.
- Emiliana, 1859-. Urodziła się 1 stycznia 1859 roku w Horyszowie Ruskim²³⁴.

6.6. Kazikowski Konstanty Kirikowski (Kilikowski), 1656-, proboszcz

Urodził się w 1656 roku (około)²³⁵.

Proboszcz (paroch) parafii Grabowiec (1688-1724-)²³⁶. Oficjał i protoprezbiter (dziekan) chełmski²³⁷.

6.7. Kontarowicz, -1679

Prezbiter grabowiecki i protoprezbiter tyszowiecki²³⁸.

Zmarł w 1679 roku.

²²¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, Akta osobiste. Chróściewicz Julian, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 26.

²²² KW 1861, Nr 239, s. 1217; GW 1861, Nr 240, s. 1.

²²³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 170; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 16; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 22; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 61; Spis DGCh 1863, s. 8.

²²⁴ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/23, k. 5/12.

²²⁵ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/71, k. 47/25.

²²⁶ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/37, k. 3/23.

²²⁷ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/47, k. 11/32.

²²⁸ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/37, k. 3/23.

²²⁹ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/39, k. 2/4.

²³⁰ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/45, k. 8/30.

²³¹ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/47, k. 13/31; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²³² APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/49, k. 5/14; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²³³ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/51, k. 9/19; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²³⁴ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/53, k. 1/1.

²³⁵ APL ChKG, [Protokoły wizytacyjne ...], sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²³⁶ Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryłły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 234; APL ChKG, [Protokoły wizytacyjne ...], sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/5, k. 289.

²³⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/101, k. 11, 12.

²³⁸ Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryłły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 234.

6.8. Liszkiewicz Jan, 1812-1863

Urodził się w 1812 roku w Kmiczynie (współcześnie gmina Łaszczów, pow. tomaszowski, woj. lubelskie), syn ks. Bazylego Liszkiewicza i Katarzyny z Żarskich małżonków Liszkiewiczów. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Szczebrzeszynie (4 klasy). Alumn Seminarium Duchownego w Chełmie (-1841-)²³⁹. **Wyświęcony w 1836 roku**²⁴⁰.

Administrator parafii Świdniki²⁴¹ (03.04.1842-09.09.1863; wprowadzony 21.04.1842 przez wicedziekana grabowieckiego ks. Jana Lipińskiego), Grabowiec²⁴² (27.04.1850-19.02.1851).

Zmarł 9 września 1863 roku w Świdnikach²⁴³.

Żona: Apolonia z Godzów. Urodziła się w 1824 roku (około) w Bełzie (cyrkuł żółkiewski, Galicja Austriacka), córka Tomasza i Marianny z Żółkiewskich małżonków Godz. Mieszkała w Podhajcach (-1841-)²⁴⁴.

Dzieci:

- Wiktoria Anastazja, 1843-1844. Urodziła się 24 lutego 1843 roku w Świdnikach (parafia r.g. Świdniki). Ochrzczona i bierzmowana w kościele r.g. w Świdnikach przez ks. Bazylego Liszkiewicza, proboszcza parafii r.g. Czartowiec Wielki. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Jan Lipiński (proboszcz parafii Miączyn) i Katarzyna Liszkiewicz oraz Wiktor Szabrański (dziedzic dóbr Skomorochy) i Rozalia Mill. Zmarła 15 sierpnia 1844 roku w Świdnikach²⁴⁵.
- Władysław, 1845-1847. Urodził się 3 października 1845 roku w Świdnikach (parafia r.g. Świdniki). Ochrzczony i bierzmowany w kościele r.g. w Świdnikach przez ks. Józefa Sajkiewicza, proboszcza parafii r.g. Kłątwy. Rodzicami chrzestnymi byli: Jan Janiszewski i Wiktoria Gorzkowska oraz Jan Gorzkowski i Julianna Szabrańska. Zmarł 13 lipca 1847 roku w Świdnikach²⁴⁶.
- Józef Narcyz, 1847-. Urodził się 31 marca 1847 roku w Świdnikach (parafia r.g. Świdniki). Ochrzczony i bierzmowany w kościele r.g. w Świdnikach przez ks. Wincentego Dudzińskiego, proboszcza parafii r.l. Grabowiec. Rodzicami chrzestnymi byli: Wincenty Kotowicz (rządca) i Leonora Liszkiewicz oraz Adam Garwoliński (pisarz prowentowy) i Natalia Liszkiewicz²⁴⁷.
- Michał, 1848-1850. Zmarł, w wieku dwóch lat, 3 września 1850 roku w Świdnikach (parafia r.l. Świdniki)²⁴⁸.
- Marianna, 1850-1852. Zmarła, w wieku dwóch lat, 26 maja 1852 roku w Świdnikach (parafia r.l. Świdniki)²⁴⁹.
- Antonina, 1852-. Urodziła się 29 marca 1852 roku w Świdnikach (parafia r.g. Świdniki). Ochrzczona i bierzmowana w kościele r.g. w Świdnikach przez ks. Bartłomieja Żukowskiego, proboszcza parafii r.g. Miączyn. Rodzicami chrzestnymi byli: January

²³⁹ APL APGOszczów, sygn. 35/1891/0/2.4/43, k. 35/14.

²⁴⁰ Kołbuk DU, s. 145.

²⁴¹ APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 22; APL ChKG, Akta gruntowe dotyczące się cerkwi parafialnych. Dekanat grabowiecki. Parafia Świdniki, sygn. 35/95/0/10/518, k. 50; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, akt dodatkowy; APZ APPŚwidniki, sygn. 88/730/0/-/16.

²⁴² APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/44; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

²⁴³ Kołbuk DU, s. 145; Spis DGCh 1863, s. 30; APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/55, k. 63/28.

²⁴⁴ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 52; APL APGOszczów, sygn. 35/1891/0/2.4/43, k. 35/14.

²⁴⁵ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/35, k. 2/6; APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/36, k. 33/21.

²⁴⁶ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/37, k. 8/20; APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/39, k. 32/36.

²⁴⁷ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/39, k. 3/8; APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²⁴⁸ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/42, k. 27/11.

²⁴⁹ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/44, k. 46/20.

Gorzowski i Antonina Lesiecka²⁵⁰.

- Emilia, 1854-. Urodziła się 30 grudnia 1854 roku w Świdnikach (parafia r.g. Świdniki). Ochrzczona i bierzmowana w kościele r.g. w Świdnikach przez ks. Porfirego Podkowicza, proboszcza parafii r.g. Perespa. Rodzicami chrzestnymi byli: Wiktor Szbrański i Anna Sajkiewicz. Świadkiem sporządzenia aktu urodzenia był ks. Jan Żukowski, wzmiankowany, jako proboszcz (?) parafii Miączyn²⁵¹.

6.9. Łużecki Jan

Herbu Lubicz.

Proboszcz parafii Grabowiec²⁵² (-1738-1766-).

Dziekan dekanatu chełmskiego (-1738-1764-)²⁵³. Dziekan dekanatu bełskiego (-1763-). Surogat, oficjał (-1763-1764-)²⁵⁴.

W 1766 roku kupuje, grunt przy ulicy Rynek, od Hety z Aronów Judkiewicz²⁵⁵.

6.10. Malczyński Mikołaj, 1816-1877, proboszcz

Urodził się 20 maja 1816 roku w Hrubieszowie, syn Jana (proboszcza parafii Hrubieszów, zm. 1843) i Tekli z Boniewskich. Ukończył Szkołę Elementarną w Sławęcinnie (współcześnie dzielnica Hrubieszowa), cztery klasy Szkoły Obwodowej w Hrubieszowie. 1 grudnia 1834 roku napisał podanie o przyjęcie do Seminarium Duchownego w Chełmie. Godnym przyjęcia do seminarium uznali go następujący księża: ks. kan. Jan Teraszkiewicz (rektor seminarium), ks. kan. Jan Pocięj (profesor seminarium), ks. Stefan Szokalski (profesor seminarium), ks. Onufry Kozłowski (profesor seminarium). Ukończył Seminarium Duchowne w Chełmie (1839). Wyświęcony na kapłana 11 lipca 1840 roku²⁵⁶.

Wikariusz kooperator (współpracownik proboszcza) parafii Hrubieszów²⁵⁷ (-1842-25.04.1848). Będąc wikariuszem parafii Hrubieszów został tymczasowo administratorem tej parafii (po śmierci ojca)²⁵⁸. Od około marca 1847 roku nie chciał się przenieść do Ślipca. Wikariusz (kooperator) parafii Ślipcze²⁵⁹ (30.05.1848 podpisał umowę z proboszczem na trzy lata kooperatywy w Ślipczu, do 1850). Nie przyjął probostwa w Szlatynie i Chodywańcach (pozostając wikariuszem w Ślipczu)²⁶⁰. Administrator parafii Terebiń²⁶¹ (1850-1858).

Administrator parafii Grabowiec (25.04.1858-07.08.1862) a następnie proboszcz parafii Grabowiec i utrzymujący akta stanu cywilnego (07.08.1862-08.02.1874)²⁶². 25 kwietnia 1858

²⁵⁰ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/44, k. 5/9.

²⁵¹ APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/46, k. 14/27.

²⁵² APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/112, k. 5; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/7, k. 204; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/9, k. 49; Boniecki, T. 16, s. 163.

²⁵³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/558, k. 20; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/7, k. 204; Boniecki, T. 16, s. 163.

²⁵⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/112, k. 5; APL AMG, sygn. 35/32/0/-/7, k. 204.

²⁵⁵ APL AMG, sygn. 35/32/0/-/9, k. 50, 51.

²⁵⁶ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 5, 6, 22, 71, 210, 216, 528; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/27, k. 94/56; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/1/7, k. 21/42; Kołbuk DU, s. 149; APL ChKG, Akta osobiste Chróściewicz Cyryl, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 16.

²⁵⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 7, 9, 30, 63, 133; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/33.

²⁵⁸ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 30.

²⁵⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 63, 75, 120-122, 142.

²⁶⁰ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 134.

²⁶¹ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 142, 222; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/40; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/42.

²⁶² APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/542; Informacje Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 170, 250; APRG, Księga urodzeń, 1862-1871, k. 54/92; APGG, Księga urodzeń, zapowiedzi, małżeństw i zgonów, 1862, k. 12; APL APPG, Księga zgonów, 1862-1884, sygn.

roku został zainstalowany na administratora parafii Grabowiec przez dziekana grabowieckiego ks. Teodozego Dyakowskiego²⁶³. Instalacja na probostwo w Grabowcu odbyła się 7 sierpnia 1862 roku (kolator cerkwi Roman Tuszowski wystawił prezentę, Komisja Rządowa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, 22.05.1862 roku, wydała zgodę na zainstalowania przez biskupa księdza na beneficjenta parafii grabowieckiej)²⁶⁴. Dochód roczny proboszcza został ustalony w wysokości 152 rs 92 kop²⁶⁵.

Administrator parafii Tuczępy (traktowanej jako filialnej parafii Grabowiec, 25.04.1858-20.04.1870-)²⁶⁶.

W 1862 roku ksiądz brał udział w manifestacji postawienia krzyża rewolucyjnego. Działo się to w okresie narastania nastrojów patriotycznych i katolickich w kościele unickim, wobec zmuszania przez rząd carski m.in. do prowadzenia mszy w języku rosyjskim. Gubernator lubelski stawiał zarzuty księdzu administratorowi parafii grecko-unickiej Grabowiec za postawienie tegoż krzyża rewolucyjnego²⁶⁷.

Został pozbawiony probostwa w Grabowcu ze względu na niestosowanie się do carskiej ustawy o czystości obrządku. Po utracie probostwa przebywał w Chełmie, skąd starał się o nową posadę (-1874-)²⁶⁸.

23 maja 1874 roku został, przez naczelnika guberni lubelskiej, wysiedlony do Chodła (gubernia lubelska) i objęty nadzorem policyjnym²⁶⁹.

W okresie likwidacji Kościoła grekokatolickiego był jednym z księży wzywanych do biskupa²⁷⁰.

Został zesłany do innej guberni, za przeciwstawianie się likwidacji kościoła unickiego, przez biskupa Marcelego Popiela jak i gubernatora guberni lubelskiej²⁷¹.

Prawdopodobnie od 1874 roku przebywał w Galicji. Nauczyciel w szkole ludowej w Rzepinowie koło Milatyna a następnie w Kozłowie. Z Rzepinowa chodził pieszo do Milatyna (około ½ mili), gdzie odprawiał msze.

Zmarł w 28 sierpnia 1877 roku w Kozłowie, gdzie był otoczony opieką przez rodzinę Kielanowskich²⁷².

Brat: Michał (ksiądz)²⁷³.

6.11. Mogielnicki Marcján (Marceli), 1848-

35/2211/0/1.3/2.

²⁶³ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 168, 170.

²⁶⁴ APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 64; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 198, 199.

²⁶⁵ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 198.

²⁶⁶ APL ChKG, Akta gruntowe dotyczące się cerkwi parafialnych. Dekanat grabowiecki [powiat hrubieszowski]. Parafia Tuczępy, sygn. 35/95/0/10/542; APL ChKG, [Akta parafii Tuczępy] [O zajęciu ziemi cerkiewnej parafii Tuczępy w dekanacie zamojskim], sygn. 35/95/0/10/543, k. 15; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/50; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/51; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/52; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/53; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/58; APZ APGTuczępy, sygn. 88/766/0/-/2.

²⁶⁷ Kossowski Aleksander (1886-1965), Z dziejów unii kościelnej na terenie b. diecezji chełmskiej w latach 1851-1866, Wydawnictwo Związku Polskiej Inteligencji Katolickiej, Lublin, 1938, s.13; Kubicki 3/2, s. 339 (pod zmienionym nazwiskiem Mączyński).

²⁶⁸ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 226, 227, 234, 235.

²⁶⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 226, 227.

²⁷⁰ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

²⁷¹ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169-3170.

²⁷² Kolbuk DU, s. 140; Czasy Nerona w XIX wieku pod rządem moskiewskim czyli ostatnie chwile Unii w diecezji chełmskiej: fakta zebrane przez kapłanów unickich i naocznych świadków, Lwów, 1878, s. 248.

²⁷³ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 24.

Urodził się w 1848 roku w Galicji w rodzinie duchownego. Uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie. Wyświęcony w 1873 roku (obrzędek grekokatolicki).

Administrator i proboszcz grekokatolickiej parafii Świdniki²⁷⁴ (-08.02.1874, był jeszcze dłużej co najmniej do 22 lutego), proboszcz grekokatolickiej parafii Grabowiec²⁷⁵ (08.02.1874-13.05.1875). W 1875 roku przyjął prawosławie²⁷⁶.

W 1875 roku przyjął prawosławie²⁷⁷.

Proboszcz prawosławnej parafii Grabowiec²⁷⁸ (14.05.1875-sierpień 1905), Teratyń²⁷⁹ (-31.03.1906), Ubrodowice²⁸⁰ (01.04.1906-).

Administrator grekokatolickiej parafii Świdniki (-31.12.1873-13.05.1875), prawosławnej parafii Świdniki (14.05.1875-25.04.1876-)²⁸¹.

Dziekan prawosławnego dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (-1884-31.03.1906)²⁸².

Żona: Olga z Lityńskich. Córka Włodzimierza i Luby Marii z domu Borowiec małżonków Lityńskich. Patrz hasło, w GSB: Lityński Włodzimierz²⁸³.

Dzieci:

- Nadzieja, 1878-. Patrz GSB, Dragomirecka Nadzieja z Mogielnickich.
- Dionizy (patrz GSB, Mogielnicki Dionizy).
- Włodzimierz, 1888-1888. Urodził się 7 lipca 1888 roku w Grabowcu. Zmarł 10 sierpnia 1888 roku w Grabowcu.
Patrz „Część II”.

6.12. Szistrzewikowski Jan, proboszcz

Proboszcz parafii Grabowiec²⁸⁴ (-28.08.1668-).

Kanonik chełmski.

7. Kooperatorzy, wikariusze parafii Grabowiec

7.1. Szokalski Szymon (Symeon) (RG), 1765-1843

Urodził się w 1765 roku w Królestwie Polskim, syn Damiana (patrz hasło: Szokalski Damian, „Ogólny wykaz księży ...”) i Katarzyny z Sawków małżonków Szokalskich. Uczęszczał do świeckiej szkoły we Włodzimierzu. W latach 1792-1794 uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie. Wypromowany na stopień prezbitera w 1794 roku przez biskupa chełmskiego Porfirego Skarbka Ważyńskiego²⁸⁵.

Kooperator cerkwi Świdniki²⁸⁶ – filialnej parafii Grabowiec (1796-1818, decyzja konsystorza przemyskiego na instalację, wprowadzony do cerkwi przez dziekana dekanatu

²⁷⁴ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 236, 237.

²⁷⁵ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 236, 237.

²⁷⁶ Kołbuk DU, s. 151; Trojanowska, s. 376.

²⁷⁷ Kołbuk DU, s. 151; Trojanowska, s. 376.

²⁷⁸ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/13, sygn. 88/666/0/-/14, sygn. 88/666/0/-/21; sygn. 88/666/0/-/22; sygn. 88/666/0/-/23; sygn. 88/666/0/-/31.

²⁷⁹ CCZ 1906, Nr 9, s. 271.

²⁸⁰ CCZ 1906, Nr 9, s. 271.

²⁸¹ APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

²⁸² PKLG 1885, s. 91; PKLG 1887, s. 79; PKLG 1906, s. 178; CCZ 1906, Nr 9, s. 271; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/10, k. 4/7 (źródło wskazał Mateusz Skórzewski); APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/25, k. 51/51.

²⁸³ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/14, k. 70/25.

²⁸⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/11.3/610, k. 2, 3.

²⁸⁵ Kołbuk DU, s. 165; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 41; APL APGUbrodowice, sygn. 35/2165/0/2.3/15, k. 39/2.

²⁸⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/517, k. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47; APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/1/2.

grabowieckiego Mikołaja Grabowieckiego).

Proboszcz parafii Świdniki (-wrzesień 1817-ok. 10.05.1840)²⁸⁷.

Przy sporządzaniu metryk określał się, jako paroch cerkwi świdnickiej (-1811-).

Ochrzcił i bierzmował Jana (1815), Mikołaja (1818), Antoninę (1823) Bielawskich, dzieci ks. Mateusza Bielawskiego – proboszcza parafii r.g. w Grabowcu²⁸⁸.

Zmarł, jako emeryt i wdowiec, 12 stycznia 1843 roku w Ubrodowicach, w wieku 80 lat (wg aktu zgonu)²⁸⁹.

Żona: Marianna z Suplikiewiczów.

Dzieci:

- Stefan, 1797-. Patrz hasło: Szokalski Stefan, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Mikołaj, 1800-. Patrz hasło: Szokalski Mikołaj, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Katarzyna, 1801-. Patrz hasło: Sanocki Stefan, „Ogólny wykaz księży ...”.

8. Dziekani dekanatu grabowieckiego

Tabela 6 – Chronologiczny wykaz dziekanów (w tym i administratorów) dekanatu grabowieckiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Michał Grabowiecki	-29.05.1794-1796-
Maciej Sierociński, 1777-1838	1810-04.04.1838-
Mateusz Bielawski	-30.07.1839-25.03.1850
Teodozy Dyakowski	25.03.1850-1866

Tabela 7 – Chronologiczny wykaz wicedziekanów dekanatu grabowieckiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Klemens Szokalski	-1829-
Jan Lipiński	-30.11.1836-1845-
Teodozy Dyakowski	ok. wrzesień 1846-25.03.1850
Aleksander Groszkowski	30.01.1854-1863-

8.1. Bielawski Mateusz, 1778-1850, dziekan grabowiecki

Patrz biogram w rozdziale „Proboszczowie, ...”.

8.2. Dyakowski Teodozy, 1811-1870, wicedziekan, dziekan grabowiecki

Urodził się 2 maja 1811 roku Srebrzyszcach (wówczas obwód krasnostawski), syn ks. Jana (proboszcza parafii Wakijów; patrz „Ogólny wykaz księży ...”) i Katarzyny z Michałowskich małżonków Dyakowskich. Uczęszczał do Szkoły Wojewódzkiej w

²⁸⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 21, 36; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/1/7, k. 24/71; Kołbuk DU, s. 165; Akt urodzenia Seweryna Białkowskiego wystawiony przez ks. Szymona Szokalskiego (informacje od Jacka Piotra Białkowskiego); Rocznik 1824, s. 77; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL APGŚwidniki, sygn. 35/2146/0/2.4/32, k. 8/22.

²⁸⁸ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/2, k. 2, 10/3.

²⁸⁹ APL APGUbrodowice, sygn. 35/2165/0/2.3/15, k. 39/2.

Szczebrzeszynie (trzy klasy) i w Hrubieszowie (4 klasa). W czasie „rewolucji w kraju”, gdy szkoły były zamknięte, przebywał u rodziców. Ukończył Seminarium Duchowne w Chełmie. Wyświęcony w 1836 roku²⁹⁰.

Kooperator parafii Wakijów (-1836-03.03.1838)²⁹¹.

Administrator parafii Wakijów (03.03.1838-ok. luty 1839), proboszcz parafii Wakijów²⁹² (dekanat grabowiecki, ok. luty 1839-05.08.1870). W 1858 roku otrzymywał wynagrodzenie z tytułu probostwa w wysokości 52 rs 77 kop a z tytułu dziekaństwa 25 rs²⁹³.

Wicedziekan grabowiecki i instruktor dekanatu grabowieckiego (ok. wrzesień 1846-25.03.1850; w grudniu 1850 mianował się jeszcze wicedziekanem i zastępującym dziekana), dziekan grabowiecki (25.03.1850-maj 1866-, przy czym na początku był administratorem dekanatu, zastępującym dziekana Bielawskiego, który zmarł; 26.10.1852 zgoda Komisji Rządowej Spraw Wewnętrznych i Duchownych)²⁹⁴.

W latach 1857-1859 sprawdzał księgi metrykalne parafii rzymskokatolickiej w Grabowcu, gdyż proboszcz rzymskokatolickiej parafii Grabowiec był zarazem dziekanem dekanatu hrubieszowskiego (do którego należała parafia Grabowiec)²⁹⁵.

Zmarł 5 sierpnia 1870 roku w Wakijowie²⁹⁶.

Żona: Tekla z Kicowskich. Urodziła się w 1820 roku (około)²⁹⁷.

Dzieci:

- Julianna, 1838-. Urodziła się 20 lutego 1837 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Ludwik Popławski (rejent) i Marianna Jakubowska oraz Antoni Mierzejewski (dzierzawca dóbr Czermno) i Helena Popławska²⁹⁸.
- Waleria Barbara, 1839-. Patrz hasło: Charłampowicz Leonard Mikołaj Józef, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Jan Tytus, 1840-. Urodził się 6 września 1840 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Antoni Mierzejewski (dzierzawca dóbr Czermno) i Marianna Jakubowska. Świadkiem sporządzenia aktu chrztu i bierzmowania był także Józef Dobrzelewski (dzierzawca dóbr Wronowice). W 1858 uczył się na jednym z uniwersytetów cesarsko-rosyjskich²⁹⁹.
- Leon Tytus Karol, 1842-. Urodził się 2 marca 1842 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Karol Bukowski (dziedzic dóbr Wronowice) i Julianna Teraszkiewicz (panna). W 1862 pracował w fabryce cukrowniczej³⁰⁰.
- Tekla, 1842-. Urodziła się 22 września 1844 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Jan Bratkiewicz (proboszcz parafii r.g. Dub) i Marianna Podkowicz³⁰¹.
- Józef Tytus, 1847-1849. Urodził się 13 kwietnia 1847 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Kazimierz Ronikier (dziedzic dóbr Czermno) i Waleria Dobrzelewska

²⁹⁰ APL ChKG, Akta osobiste. Dyakowski Teodozy, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 3; Kołbuk DU, s. 125; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/10, k. 9/18.

²⁹¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 2; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/12.

²⁹² APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 55; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 4, 25.

²⁹³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24; Spis DGCh 1863, s. 9.

²⁹⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 190; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 55; Kołbuk DU, s. 125; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/723, k. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 6, 10, 19; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 31.

²⁹⁵ APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, k. 93; APRG, Księga zgonów, 1847-1862, k. 545, 565, 601.

²⁹⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 55; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 25.

²⁹⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65.

²⁹⁸ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/11, k. 5/12.

²⁹⁹ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/14, k. 14/32; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24.

³⁰⁰ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/16, k. 8/15; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24.

³⁰¹ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/18, k. 19/37.

oraz Józef Dobrzelewski (dzierżawca dóbr Tyszowce) i Kamila Ronikier. Zmarł 4 maja 1849 roku w Wakijowie³⁰².

- Marianna Antonina, 1849-. Urodziła się 5 lutego 1849 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Wojciech Gałczyński (proboszcz parafii r.g. Dub) i Teodozja Dyakowska oraz ks. Aleksander Groszkowski (proboszcz parafii r.g. Horyszów Ruski) i Marianna Panasieńska³⁰³.
- Franciszka Kamila, 1851-. Urodziła się 28 stycznia 1851 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Wojciech Gałczyński (proboszcz parafii r.g. Dub) i Teodozja z Dyakowskich Liszkiewicz oraz ks. Stanisław Chróściewicz (proboszcz parafii r.g. Śniatycze) i Julianna Kicowska³⁰⁴.
- Marcela Emilia, 1852-. Urodziła się 8 kwietnia 1852 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: Ludwik Zawadzki (ekonom dóbr Honiatycze) i Salomea Kornaszewska³⁰⁵.
- Adolf Antoni, 1857-. Urodził się 26 kwietnia 1857 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Antoni Lebedyński (proboszcz parafii r.g. Podhorce) i Antonina Sajkiewicz oraz Wojciech Zajączek (gorzelniary, Nabróż). W 1862 roku przebywał za granicą³⁰⁶.
- Florentyna, 1859-. Urodziła się 29 sierpnia 1859 roku w Wakijowie. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Wiktor Sajkiewicz (administrator parafii r.g. Kłątwy) i Eleonora Lebedyńska oraz Franciszek Popper i Anna Szymanowska³⁰⁷.

8.3. Grabowiecki Michał, dziekan grabowiecki

8.4. Groszkowski Aleksander, 1817-1873, wicedziekan grabowiecki

Patrz biogram w rozdziale „Proboszczowie, ...”.

8.5. Lipiński Jan, 1805-1846, wicedziekan grabowiecki

Urodził się w 1805 roku (około). Wujeczny szwagier ks. Jana Lisowskiego.

Administrator parafii Dub³⁰⁸ (ok. 01.07.1830-ok. 19.01.1833; 14.12.1838-ok. 10.02.1839).

Administrator a następnie proboszcz parafii Perespa³⁰⁹ (-1834-ok. 05.07.1842), Miączyn³¹⁰ (14.05.1841-18.03.1846).

Wicedziekan dekanatu grabowieckiego (-30.11.1836-1845-). Egzaminator dekanatu grabowieckiego (-1842-1844-)³¹¹.

³⁰² APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/21, k. 4/5; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/23, k. 47/21.

³⁰³ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/23, k. 5/12.

³⁰⁴ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/25, k. 4/8.

³⁰⁵ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/26, k. 8/7.

³⁰⁶ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/34, k. 4/7; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/163, k. 65; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/743, k. 24.

³⁰⁷ APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/35, k. 13/33.

³⁰⁸ APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/5; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/8; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/13; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/14.

³⁰⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/742, k. 2; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 49, 50; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/25, k. 12/36; APL APGPerespa, sygn. 35/2094/0/2.4/17.

³¹⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 24; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 88; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 264; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 50; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/21; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/23; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/20.

³¹¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/724, k. 2; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 24; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 88; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 264; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/21, k. 8/30; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/23, k. 5/23; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/10, k. 39; APL

Zmarł, w wieku 41 lat-wg aktu zgonu, 18 marca 1846 roku w Miączynie (podawana, mylnie, jest także data 19)³¹².

Żona: Joanna z Szokalskich. Urodziła się w 1821 roku (około).

Dzieci:

- Alfons Klemens, 1831-. Urodził się 1 grudnia 1831 roku w Dubie (parafia r.g. Dub). Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Ignacy Czarnołuśki (proboszcz parafii r.l. Dub) i Julianna Kicowska, ks. Stanisław Chróściewicz i Ewa Lipińska oraz Józef Głogowski (wójt gminy Dub) i Eleonora *Buden*. Akt urodzenia sporządził ks. Jan Kicowski (proboszcz parafii r.g. Tyszowce)³¹³.
- Jan Aleksander, 1842-. Urodził się 29 sierpnia 1842 roku w Miączynie (parafia r.g. Miączyn). Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Mateusz Bielawski (dziekan r.g. grabowiecki) i Anna Szokalska oraz ks. Antoni Starkiewicz (proboszcz parafii r.g. Modryń) i Marianna Lisowska³¹⁴.
- Emilia Paulina, 1844-. Urodziła się 30 czerwca 1844 roku w Miączynie (parafia r.g. Miączyn). Rodzicami chrzestnymi byli: Antoni Mijakowski (dzierżawca dóbr Chodywańce) i Rozalia Żygałowska oraz Bazyli Żygałowski (były oficjalista ordynacji zamojskiej) i Apolonia Liszkiewicz³¹⁵.

8.6. Sierociński Maciej, 1777-1838, dziekan grabowiecki, kanonik

Urodził się w 1777 roku w Galicji, w rodzinie duchownego. Ukończył świecką szkołę w Przemyślu. Uczęszczał do Generalnego Seminarium Duchownego we Lwowie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1804 roku³¹⁶.

Administrator parafii Horodło³¹⁷ (ok.13.11.1828-ok. 15.01.1829).

Proboszcz parafii Uchanie³¹⁸ (1806-04.04.1838, łącznie z filią w Jarosławcu, -1816-1827-).

Dozorca Szkoły Elementarnej w Jarosławcu (-1824-)³¹⁹.

Dziekan dekanatu grabowieckiego (1810-04.04.1838)³²⁰.

Kanonik honorowy Kapituły Katedry Chełmskiej (mian. przed 1828)³²¹.

Zmarł 4 kwietnia 1838 roku³²².

8.7. Szokalski Klemens (RG), 1790-, wicedziekan grabowiecki, dziekan międzyrzecki

Urodził się 1790 roku (około), syn ks. Jana (patrz hasło: Szokalski Jan, „Ogólny wykaz księży ...”) i Marianny ze Stankiewiczów małżonków Szokalskich. Kleryk Seminarium

APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/12, k. 51.

³¹² APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; APL ChKG, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 264; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/25, k. 26/6.

³¹³ APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/7, k. 1/1.

³¹⁴ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/21, k. 8/30.

³¹⁵ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/23, k. 5/23.

³¹⁶ Kołbuk DU, s. 161; Ślaza d, s. 148; Trojanowska, s. 396; Rocznik 1824, s. 77; Rocznik 1826/27, s. 168.

³¹⁷ APL APGHorodło, sygn. 35/2006/0/2.4/12, k. 45/47; APL APGHorodło, sygn. 35/2006/0/2.4/13, k. 2.

³¹⁸ APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/1/5; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/24; Kołbuk DU, s. 161; Ślaza d, s. 148; Rocznik 1824, s. 77; Rocznik 1826/27, s. 168; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/558, k. 5, 6; APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 47; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 8

³¹⁹ APL TRH, sygn. 35/639/0/2/65.

³²⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 8.

³²¹ APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 11; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/17; Kołbuk DU, s. 161; Ślaza d, s. 148; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/287, k. 7, 34; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/5/139, k. 288; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/558, k. 6; APL APGB, sygn. 35/1619/0/2.4/28, k. 88.

³²² APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 8.

Duchownego w Chełmie (-1811-)³²³.

Proboszcz parafii Dub (-1815-31.01.1830), Drelów (-1842-). Prezbiter.

Wicedziekan grabowiecki (-29.05.1829-). Egzaminator dekanatu grabowieckiego (-29.05.1829-). Dziekan międzyrzecki (-1840-).

Żona: Anna z Zygalskich. Urodziła się w 1793 roku (około), córka ks. Michała i Julianny ze Zborowickich małżonków Zygalskich. Ślub odbył się, 24 listopada 1811 roku, w cerkwi r.g. w Modryniu.

Dzieci:

- Irena Joanna, 1815-. Urodziła się 16 maja 1815 roku w Dubie.
- Justyna, 1819-1819. Urodziła się 3 września 1819 roku w Dubie. Zmarła 7 października 1819 roku w Dubie.
- Teofila, 1826-1828. Urodziła się 26 grudnia 1826 roku w Dubie (parafia r.g. Dub). Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Jan Dyakowski (proboszcz parafii r.g. Wakijów) i Agnieszka Truszczyńska/Troszczyńska i Wojciech Truszczyński/Troszczyński (ekonom dóbr Dub) i Rozalia Chróściewicz. Akt urodzenia sporządził ks. Stanisław Chróściewicz (administrator parafii r.g. Śniatycze). Zmarła 11 czerwca 1828 roku w Dubie³²⁴.
- Pelagia, 1829-. Urodziła się 15 maja 1829 roku w Dubie (parafia r.g. Dub). Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Antoni Starkiewicz (proboszcz parafii r.g. Modryń) i Franciszka Sierocińska, ks. Jan Groszkowski (proboszcz parafii r.g. Horyszów Ruski) i Julianna Kicowska, Bazyl Zygalski i Józefa (...) oraz ks. Jan Kicowski i Ewa Lipińska. Akt urodzenia sporządził ks. Stanisław Chróściewicz (proboszcz parafii r.g. Śniatycze)³²⁵.

9. Dziekani dekanatu chełmskiego

Tabela 8 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu chełmskiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Jan Łużecki	-1738-1762-
Jan Gruszecki	-1776-1777-
Piotr Ciszewski	-1803-1809-
Paweł Zatkalik	-1842-
Leon Ulanicki	-28.09.1856; administrator

9.1. Ciszewski Piotr, dziekan chełmski

Paroch parafii Chełm (-1803-1809-)³²⁶.

Dziekan dekanatu chełmskiego (-1803-1809-).

9.2. Gruszecki Jan, dziekan chełmski

³²³ APL APGModryń, sygn. 35/2074/0/1/5, k. 29/15; APL APRDub, sygn. 35/1812/0/1/1, k. 626/29, 632/41; APL APRDub, sygn. 35/1812/0/1/4, k. 385/52, 442/39; APL APRDub, sygn. 35/1815/0/2.4/89, k. 21/12; APZ APGŚwidniki, sygn. 88/573/5/-/2, k. 29/1; APSiedlce APGMszanna, sygn. 60/198/0/1/14, k. 10/41; APL APGWakijów, sygn. 35/2168/0/2.4/4, k. 14/23; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/1; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/5.

³²⁴ APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/2, k. 1/1; APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/3, k. 26/29.

³²⁵ APL APGDub, sygn. 35/1995/0/2.4/4, k. 3/11.

³²⁶ Schematismus 1803 n, s. 209; Schematismus 1806, s. 396-397; Schematismus 1808, s. 434, 435; Schematismus 1809, s. 465.

Dziekan chełmski (-1776-1777-)³²⁷.

9.3. Łużecki Jan, dziekan chełmski

Patrz rozdział „Proboszczowie ...”.

9.4. Ulanicki Leon (RG), 1813-1856, dziekan chełmski

Urodził się w 1813 roku (około) w Buśnie (parafia r.g. Buśno), syn ks. Łukasza i Anny z Sajkiewiczów małżonków Ulanickich. Alumn Seminarium Duchownego w Chełmie (-1837-)³²⁸.

Administrator parafii Uhrusk (-1845-28.09.1856).

Administrator dekanatu chełmskiego (-28.09.1856).

Zmarł 28 września 1856 roku.

Żona: Marianna Joanna z Kościakiewiczów. Urodziła się w 1816 roku (około) w miejscowości Mszana, córka Leona i Cecylii z Karpowiczów małżonków Kościakiewiczów.

Dzieci:

- Longin, 1839-1908. Patrz, w GSB, hasło: Ulanicki Longin.

9.5. Zatkalik Paweł, 1782-, dziekan chełmski

Urodził się w 1782 roku (około)³²⁹.

Administrator parafii Husynne (ok.01.03.1825-). Proboszcz parafii Chełm (-1842-).

Dziekan dekanatu chełmskiego (-1842-).

10. Dziekani dekanatu hrubieszowskiego

Tabela 9 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu hrubieszowskiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Grzegorz Bazylewicz	przed 1776
Szymon Boniewski	-1795-
Michał Chilewski (Chylewski), 1770-	-1810-1843-
Antoni Lebedyński, 1797-1850	-1845-06.01.1850; administrator
Grzegorz Liszkiewicz, 1797-	ok. 16.01.1850-1851-; administrator
Mikołaj Sebowicz. 1815-	- 15.02.1852-1866-
Seweryn Śmigielski, 1825-1872	-1869-29.01.1872

Tabela 10 – Chronologiczny wykaz wicedziekanów dekanatu hrubieszowskiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Bazyli Lebedyński, 1822-	-30.09.1868-

³²⁷ APL ChKG, Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi tuczepskiej (Tuczepy), sygn. 35/95/0/10/541, k. 5; APL ChKG, [Dawne dokumenty dotyczące uposażenia cerkwi uchańskiej ...], sygn. 35/95/0/10/558, k. 20.

³²⁸ APL APROszczów, sygn. 35/1891/0/2.4/39, k. 22/4; APL APGBuśno, sygn. 35/1629/0/2/37, k. 57/21; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 12.

³²⁹ APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/47, k. 11/32; APL APGHusynne, sygn. 35/2012/0/1/46.

10.1. Bazylewicz Grzegorz, dziekan hrubieszowski

Proboszcz cerkwi parafialnej w Hrubieszowie.
Dziekan dekanatu hrubieszowskiego. Złożył rezygnację ze stanowiska prawdopodobnie w 1776 roku³³⁰.

10.2. Boniewski Szymon, dziekan hrubieszowski

Dziekan hrubieszowski (-1795-)³³¹.

10.3. Chilewski Michał, 1770-, dziekan hrubieszowski

Urodził się w 1770 roku (około).
Proboszcz parafii Czerniczyn³³² (-1810-1843-). Administrator (zastępca urzędnika USC) parafii Ślipcze³³³ (ok. 02.02.1817-).
Dziekan dekanatu hrubieszowskiego (-1810-1843-)³³⁴.
Kanonik chełmski (mian. przed 1827)³³⁵.
Żona: Katarzyna ze Słabniewiczów³³⁶.

Dzieci:

- Marianna. Patrz hasło: Pocię Jan, „Ogólny wykaz księży

10.4. Lebedyński Antoni, 1797-1850, syn Jana, administrator dekanatu hrubieszowskiego

Urodził się w 1797 roku, syn Jana i Katarzyny z Macieszyńskich małżonków Lebedyńskich³³⁷.
Administrator parafii Nieledew³³⁸ (ok. 30.04.1833-).
Proboszcz parafii Podhorce (nad Huczwą)³³⁹ (-01.01.1825-06.01.1850).
Administrator dekanatu hrubieszowskiego (-1845-06.01.1850).
Zmarł, jako wdowiec, w wieku 53 lat, 6 stycznia 1850 roku w Podhorcach.
Brat: Pantaleon. Patrz hasło: Lebedyński Pantaleon, „Ogólny wykaz księży ...”.

³³⁰ Wróbel, s. 152.

³³¹ Wiatrowski Antoni, „Greko-uniści hrubieszowscy”, Przegląd Lubelsko-Kresowy, Nr 6, Lublin, 1925, s. 6, 7 (dokończenie Nr 7, s. 4-6).

³³² APL ChKG, sygn. 35/95/0/6/147, k. 46; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 36; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Jan, sygn. 35/95/0/12.3/926, k. 3, 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 19, 20; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/1/18, k. 46/92; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/27, k. 94/56; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/20.

³³³ APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/1/13.

³³⁴ APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 36; Rocznik 1826/27, s. 168; Rocznik 1830, s. 105; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/926, k. 3, 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 19, 20; APL APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/23, k. 10,14; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/27, k. 94/56.

³³⁵ APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/18, k. 35; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/19, k. 36; APL APGUchanie, sygn. 35/2166/0/2.4/21, k. 36.

³³⁶ APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/1/12, k. 60/12.

³³⁷ APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24, k. 35/1.

³³⁸ APL APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/23, k. 3; Spis DGCh 1863, s. 11.

³³⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 18, 63, 206, 220; APL APGMołodiatyczne, sygn. 35/2076/0/2.4/39, k. 15; APL APGMołodiatyczne, sygn. 35/2076/0/2.4/21, k. 16/4; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/15; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/1; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24, k. 35/1; APL APRKryłów, sygn. 35/1851/0/2.4/27, k. 31/2; APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/23, k. 3.

Żona: Marianna z Ciborowskich, córka Juliana. Patrz hasło: Ciborowski Julian, „Ogólny wykaz księży ...”.

Dzieci:

- Bazyli, 1822-. Patrz hasło: Lebedyński Bazyli.
- Jozafat, 1834-. Patrz hasło: Lebedyński Jozafat, „Ogólny wykaz księży ...”.

10.5. Lebedyński Bazyli (RG), 1822-, 2, syn Antoniego, wicedziekan hrubieszowski

Urodził się w 1822 roku w Szychowicach, syn ks. Antoniego i Marianny z Ciborowskich małżonków Lebedyńskich. Wyświęcony w 1844 roku. Alumn Duchownego Seminarium Chełmskiego (-1844-)³⁴⁰.

Proboszcz parafii Szychowice (ok. 15.01.1850-1863-).

Wicedziekan hrubieszowski (-30.09.1868-)³⁴¹.

Żona: Zofia Adolfina Eugenia z Morawskich. Urodziła się w 1824 roku (około), córka Wincentego (zastępcy wójta gminy Horodyszczce) i Adeli Dutremble.

10.6. Liszkiewicz Grzegorz, 1797-, dziekan dekanatu hrubieszowskiego

Urodził się w 1797 roku, syn księdza Teodora i Marianny z Wołkowiczów małżonków Liszkiewiczów. Wyświęcony w 1822 roku³⁴².

Nauczyciel języka polskiego i łaciny w Szkole Obwodowej w Hrubieszowie (-1837-1847-)³⁴³. Szkoły Powiatowej w Hrubieszowie (-1850-)³⁴⁴.

Administrator a następnie proboszcz parafii Ślipcze (ok. 06.12.1824-30.10.1869; proboszcz; -01.01.1826-1863-30.10.1869)³⁴⁵.

Administrator dekanatu hrubieszowskiego (ok. 19.01.1850-grudzień 1851-)³⁴⁶.

Zmarł 30 października 1869 roku w Ślipczu³⁴⁷.

Żona: Karolina z Rainhard.

Dzieci:

- Józefa, 1811-. Urodziła się w 1811 roku (około). Mąż: Franciszek Kurkiewicz. Urodził się w 1814 roku (około), syn Antoniego i Kseni z Bratkiewiczów małżonków Kurkiewiczów z Tomaszowa Lubelskiego. Mieszkał w *Solcu* (-1839-). Ślub odbył się, 5 września 1839 roku, w kościele r.l. w Ślipczu³⁴⁸.
- Antonina, 1827-. Patrz hasło, w GSB: Wiernicka Antonia z Liszkiewiczów.

10.7. Sebowicz Mikołaj, 1815-, dziekan dekanatu hrubieszowskiego

³⁴⁰ APL APRKryłów, sygn. 35/1851/0/2.4/27, k. 31/2; Spis DGCh 1863, s. 11; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24.

³⁴¹ APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/66 k. 83.

³⁴² APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 57, 58; APL APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/42, k. 56; Spis DGCh 1863, s. 11; APL APGOszczów, sygn. 35/2105/0/1/2, k. 50/11.

³⁴³ Kalendarzyk polityczny na rok 1837, s. 149; „Akt uroczysty zakończenia rocznego biegu nauk w Szkole Powiatowej Hrubieszowskiej odbędzie się dnia 16-28 czerwca 1843 roku na który władze rządowe tudzież rodziców i opiekunów uczącej się młodzieży inspektor teżże szkoły imieniem instytutu zaprasza”, Lublin, 1843, s. 4; APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/41, k. 41/5.

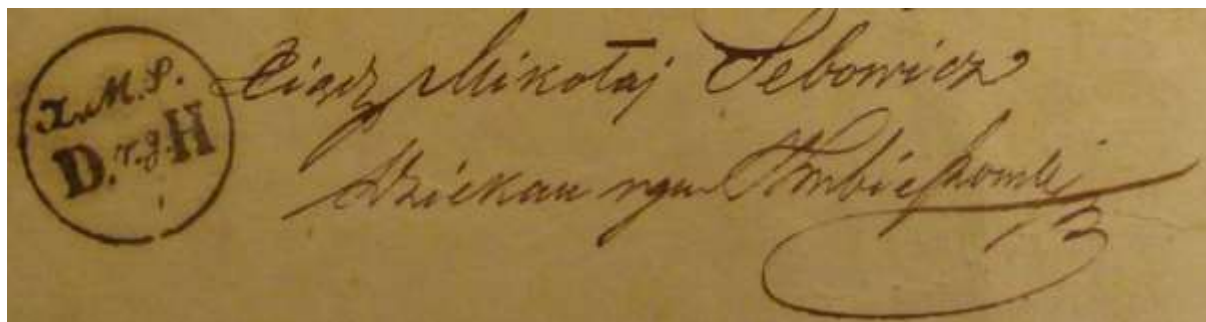
³⁴⁴ APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24, k. 35/1.

³⁴⁵ APL APGPoturzyn, sygn. 35/2105/0/2.4/4, k. 59/69; APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/1/23; APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/25.

³⁴⁶ APL APGNieledew, sygn. 35/2082/0/2.4/42, k. 56; APL APGPodhorce, sygn. 35/2100/0/2.4/24, k. 35/1.

³⁴⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 19.

³⁴⁸ APL APGŚlipcze, sygn. 35/2144/0/2.4/38, k. 45/4.

Odcisk 1 – Rok 1856, 20 grudnia. Pieczęć i podpis dziekana hrubieszowskiego rytu greckiego (D.r.g.H.) ks. Mikołaja Sebowicza (X.M.S.) (źródło: APRG, Księga urodzeń, 1857-1862).

Urodził się 30 listopada 1815 roku w Hrubieszowie, syn Bazylego (majster kunsztu kuśmierskiego) i Marianny z Pietrusiewiczów małżonków Sebowiczów. Ochrzczony przez ks. Jana Malczyńskiego (proboszcza greckokatolickiej parafii Hrubieszów). Wyświęcony w 1842 roku³⁴⁹.

Administrator a następnie proboszcz unickiej parafii w Czerniczynie (pow. hrubieszowski, -1848-29.11.1866-), dziekan hrubieszowski (-15.02.1852-29.11.1866-)³⁵⁰.

Sprawdzał księgi metrykalne parafii łacińskiej w Grabowcu, ze względu na pełnienie funkcji dziekana przez proboszcza tej parafii (-1855-1857-)³⁵¹.

W 1860 roku, jako przełożony parafii Czerniczyn, został nagrodzony przez cara „krzyżem na piersiach”. W tym samym czasie został nagrodzony wicerektor „Chełmskiego Seminarium Greko-Unickiego” Michał Harasowski³⁵².

W 1861 roku został wybrany z okręgu wyborczego hrubieszowskiego na zastępcę członka rady powiatu hrubieszowskiego³⁵³.

18 maja 1855 roku w kościele r.g. w Chyżowicach odprawił nabożeństwo żałobne, po śmierci cara Mikołaja I Pawłowicza³⁵⁴.

Na początku 1874 roku, nie chcąc przyjąć prawosławia, uciekł (został wygnany) do Galicji³⁵⁵. Proboszcz parafii Medyka (diecezja przemyska, od 1874?)³⁵⁶.

Rodzeństwo, patrz hasło, w GSB: Sebowicz Józef.

10.8. Śmigielski Seweryn [Jan Seweryn], 1825-1872, dziekan hrubieszowski

Urodził się 21 września 1825 roku w Sitnie, syn Jana i Agnieszki z Kuryłowiczów małżonków Śmigielskich. Świadcami sporządzenia aktu urodzenia byli: proboszcz parafii r.g. Miączyn ks. Jan Łaszkiwicz, alumn Seminarium Diecezjalnego Chełmskiego ks. Antoni Bieganowski. Wyświęcony w 1847 roku³⁵⁷.

³⁴⁹ APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/1/6, k. 34/72; Spis DGCh 1863, s. 10.

³⁵⁰ Rzemieniuk USP, s. 245, 249; GW 1860, Nr 125, s. 1; Kopia dokumentu z 12.03.1855 ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 116, 202, 214; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, k. 556; APL APGMołodiatycze, sygn. 35/2076/0/2.4/44, k. 53, 60 APL APRHrubieszów, sygn. 35/1829/0/2.2/58, k. 51/23; APL APGCzerniczyn, sygn. 35/1981/0/2.4/40.

³⁵¹ APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, k. 556; APRG, Księga zgonów, 1847-1862, k. 504.

³⁵² GW 1860, Nr 125, s. 1.

³⁵³ GW 1861, Nr 240, s. 1; KW 1861, Nr 239, s. 1217.

³⁵⁴ APL ChKG, Nabożeństwa żałobne z okazji zgonu cara Mikołaja I, sygn. 35/95/0/16/1214, k. 5.

³⁵⁵ Sebowicz Mikołaj, „Materyały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169; Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Dyecezyi Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 51-52; Wiarus 1874, Nr 31, s. 3.

³⁵⁶ Sebowicz Mikołaj, „Materyały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 304, s. 3137.

³⁵⁷ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/16, k. 14/36; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/61, k. 31/7; Spis DGCh 1863, s. 10.

Kooperator/wikariusz parafii Hrubieszów³⁵⁸ (-1848-1855-).

Administrator parafii Hrubieszów³⁵⁹ (-1855-1856-) a następnie proboszcz parafii Hrubieszów³⁶⁰ (-1862-29.01.1872).

Administrator parafii Gródek Nadbużny³⁶¹ (25.06.1855-ok. 09.11.1856).

Dziekan dekanatu hrubieszowskiego (-1869-29.01.1872)³⁶².

1 sierpnia 1856 roku mianowany nauczycielem religii w Szkole Powiatowej w Hrubieszowie, w której uczył, co najmniej do 1863 roku. Nauczyciel religii w Progimnazjum w Hrubieszowie³⁶³. Profesor Seminarium Duchownego w Chełmie (-1863-)³⁶⁴.

W 1861 roku został wybrany z okręgu wyborczego hrubieszowskiego na zastępcę członka rady powiatu hrubieszowskiego³⁶⁵.

Kawaler Orderu św. Anny (kl. 3).

Zmarł 29 stycznia 1872 roku w Hrubieszowie. Pochowany na cmentarzu w Hrubieszowie. Pozostawił żonę.

Żona: Karolina Maria z Kozłowskich.

Dzieci³⁶⁶:

- Wiktoria, 1848-1849. Zmarła 5 października 1849 roku w Hrubieszowie.
- Jan Chryzostom, 1850-. Urodził się 8 lutego 1850 roku w Hrubieszowie.
- Mikołaj, 1851-1853. Urodził się 18 grudnia 1851 roku w Hrubieszowie. Zmarł 22 marca 1853 roku w Hrubieszowie.
- Emilian, 1853-1855. Urodził się 20 sierpnia 1853 roku w Hrubieszowie. Zmarł 29 marca 1855 roku w Hrubieszowie.

11. Dziekani dekanatu zamojskiego

Tabela 11 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu zamojskiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Maciej Łaszkiwicz	-1747-
Jakub Romanowski	-1787-05.06.1813-
Jakub Tyski, 1773-1831	-1814-1820
Antoni Radkiewicz, 1781-	-15.12.1825-lipiec 1838-
Jan Śmigielski, 1786-1851	- 27.11.1838-15.01.1851
Aleksander Górski, 1820-	-28.06.1851-1872-
Klementyn Lewicki	-1874-

³⁵⁸ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 122; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/38, k. 10/37; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/43, k. 95/25; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/45, k. 97/63.

³⁵⁹ GW 1856, Nr 226, s. 1; APL APGGródekNadbużański, sygn. 35/2001/0/2.4/35, k. 30/32.

³⁶⁰ APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 15, 16.

³⁶¹ APL APGGródekNadbużański, sygn. 35/2001/0/2.4/35, k. 30/32; APL APGGródekNadbużański, sygn. 35/2001/0/2.4/36.

³⁶² APL ChKG, [Akta ks. Juliana Malczyńskiego, administratora i proboszcza parafii Wiszniów], sygn. 35/95/0/12.3/928, k. 15, 16; APL APRHrubieszów, sygn. 35/1829/0/2.4/60, k. 72, 146.

³⁶³ GW 1856, Nr 226, s. 1; APL ChKG, Akta osobiste. Groszkowski Aleksander, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 15, 16.

³⁶⁴ Spis DGCh 1863, s. 4.

³⁶⁵ KW 1861, Nr 239, s. 1217.

³⁶⁶ APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/39, k. 72/69; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/40, k. 27/12; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/40, k. 31/84; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/43, k. 95/25, 14/56; APL APGHrubieszów, sygn. 35/2010/0/2.4/45, k. 97/63.

Tabela 12 – Chronologiczny wykaz wicedziekanów dekanatu zamojskiego

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy
Jan Śmigielski, 1786-	-1828-1832-
Jan Horoszewicz, 1796-1835	-17.12.1835
Michał Krypiakiewicz, 1828-	-30.12.1867-1872-
Romuald Michał Mosiewicz, 1842-1907	-1872-

11.1. Lewicki Klementyn, dziekan zamojski

11.2. Górski Aleksander, 1820-, dziekan zamojski

Urodził się w 1820 roku we wsi Kodeń (gub. podlaska), syn ks. Jakuba i Marianny z Dębkowskich małżonków Górskich. Mieszkał w Kodniu (-1842-). Alumn Seminarium Chełmskiego (-1842). Wyświęcony w 1842 roku³⁶⁷.

Administrator parafii Horyszów Polski³⁶⁸ (01.04.1843-31.10.1852), Szczebrzeszyn³⁶⁹ (01.04.1852-1878-).

Administrator dekanatu zamojskiego (-28.06.1851-25.10.1853-) a następnie dziekan dekanatu zamojskiego (-1853-1872-)³⁷⁰.

Żona: Katarzyna Marianna z Chróściewiczów, 1826-. Urodziła się 1 stycznia 1826 roku w Śniatyczach, córka ks. Stanisława i Rozalii z Dyakowskich małżonków Chróściewicz. Rodzicami chrzestnymi byli: ks. Klemens Szokalski (proboszcz parafii r.g. Dub) i Katarzyna Wierzbowska, Augustyn Wierzbowski (zastępca wójta gminy Czermno) i Katarzyna Krajewska oraz Marcin Krajewski i Marianna Wysoczańska. Ślub odbył się, 4 września 1842 roku w cerkwi r.g. w Śniatyczach³⁷¹.

Dzieci:

- Jakub Tytus, 1850-. Urodził się 4 listopada 1850 roku w Horyszowie Polskim. Ojcem chrzestnym był ks. Stanisław Chróściewicz³⁷².
- Filipina Józefa, 1852-. Urodziła się 23 października 1852 roku w Horyszowie Polskim. Ojcem chrzestnym był ks. Cyryl Chróściewicz³⁷³.

11.3. Horoszewicz Jan, 1796-1835, wicediekan zamojski

Urodził się w 1796 w Kodniu (obwód biały, woj. podlaskie), syn Gabriela i Marianny małżonków Horoszewiczów. Uczęszczał do szkół publicznych w Białej (1805-1816). Nauczyciel prywatny w domu Trębickiego – prezesa sądów granicznych (w dobrach Linowo, powiat prużański, gub. grodzieńska). Uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie.

³⁶⁷ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/24, k. 19/4.

³⁶⁸ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 145; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/45, k. 2/3; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/25, k. 4/12; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/33; APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/34; APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/35; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/40; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/42.

³⁶⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250, 251; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/543, k. 68; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 132, 146; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/36, k. 13/9; APZ APPŚniatycze, sygn. 88/729/0/-/3, k. 19/6; APL APGSzczebrzeszyn, sygn. 35/2140/0/2.4/52.

³⁷⁰ APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Mikołaj, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250, 251; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/543, k. 68, 133; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 127, 144, 147; Spis DGCh 1863, s. 25.

³⁷¹ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/24, k. 19/4; APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/8, k. 3/2.

³⁷² APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/40, k. 9/29.

³⁷³ APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/42, k. 16/44.

Otrzymał tytuł magistra teologii (św. teologii) na Królewsko-Warszawskim Uniwersytecie (1823). Świecenia kapłańskie otrzymał w 1826 roku³⁷⁴.

Profesor Szkoły Wojewódzkiej im. Zamoyskich w Szczebrzeszynie (1823-1829). Profesor „szkół publicznych” w Hrubieszowie (1829-04.07.1830, rezygnacja).

Administrator parafii Siedliska³⁷⁵ (1827-1829, rezygnacja), Miączyn³⁷⁶ (1829-26.05.1832). Proboszcz parafii Miączyn z filią Zawalów (26.05.1832-20.12.1835)³⁷⁷.

Wicedziekan zamojski (-17.12.1835)³⁷⁸.

Zmarł, w wieku 40 lat, 17 grudnia 1835 roku w Miączynie. Świadcami sporządzenia aktu zgonu byli: ks. Bazyl Horoszewicz (administrator parafii r.g. Szewnia) i ks. Ignacy Horoszewicz (kooperator parafii r.g. Babice)³⁷⁹.

Żona: Tekla z Teraszkiewiczów. Urodziła się 1803 roku (około), córka ks. Jana i Anny z Paclawskich małżonków Teraszkiewiczów. Zmarła, w wieku 27 lat, 6 czerwca 1830 roku w Miączynie³⁸⁰.

Dzieci:

- Tekla, 1830-1832. Zmarła, mając półtora roku życia, 1 stycznia 1832 roku w Miączynie³⁸¹.
- Emilia, 1825-1831. Zmarła, w wieku 6 lat, 12 listopada 1831 roku w Miączynie³⁸².

11.4. Krypiakiewicz Michał, 1828-, wicedziekan zamojski

Urodził się w 1828 roku. Wyświęcony w 1852 roku.

Administrator parafii Horyszów Polski (01.11.1852-14.07.1858), proboszcz parafii Horyszów Polski (15.07.1858-31.12.1873)³⁸³. Administrator parafii Świdniki³⁸⁴ (-09.10.1864-31.12.1867).

Wicedziekan dekanatu zamojskiego (-30.12.1867-grudzień 1872-)³⁸⁵.

W okresie likwidacji Kościoła greckokatolickiego był jednym z księży wzywanych do biskupa³⁸⁶.

Żona: Anna z Malczyńskich. Urodziła się 1830 roku (około)³⁸⁷.

Dzieci:

- Agnieszka, 1856-. Urodziła się 27 grudnia 1856 roku w Horyszowie Polskim.
- Michał Julian, 1861-. Urodził się 5 lutego 1861 roku w Horyszowie Polskim.

³⁷⁴ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 1, 2, 4, 5; Rocznik 1830, s. 112; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/14, k. 36/27.

³⁷⁵ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 5.

³⁷⁶ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 4, 5.

³⁷⁷ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 4.

³⁷⁸ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/14, k. 36/27.

³⁷⁹ APL ChKG, Akta osobiste. Horoszewicz Jan, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 6; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/14, k. 36/27.

³⁸⁰ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/9, k. 62/46.

³⁸¹ APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/11, k. 31/1.

³⁸² APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/10, k. 69/83.

³⁸³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 28; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, akt dodatkowy; Spis DGCh 1863, s. 25; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/42; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/43; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/44; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/45; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/49; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/62.

³⁸⁴ APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

³⁸⁵ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/780, k. 26; APL APGTuczępy, sygn. 35/2161/0/2.4/69, k. 25; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54; APL APGMiączyn, sygn. 35/2069/0/2.4/45, k. 33.

³⁸⁶ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

³⁸⁷ APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/45, k. 13/27; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/50, k. 3/9; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/52, k. 18/52.

- Julian, 1863-. Urodził się 17 listopada 1863 roku w Horyszowie Polskim.

11.5. Łaskiewicz Maciej, dziekan zamojski

Proboszcz parafii Sulmice (-1733-1747-)³⁸⁸.
Dziekan dekanatu zamojskiego (-1747-).

11.6. Radkiewicz Antoni, 1781-, dziekan zamojski

Urodził się w 1781 roku (około)³⁸⁹.
Pobłogosławił ślub alumna Aleksandra Górskiego z Katarzyna Chrościewicz (1842)³⁹⁰.
Proboszcz parafii Sulmice³⁹¹ (-1820-1842-). Mieszkał na stałe w Monastyrku (-1831-; gmina Skierbieszów)³⁹².
Dziekan dekanatu zamojskiego (-15.12.1825-lipiec 1838-)³⁹³.

11.7. Romanowski Jakub, dziekan zamojski

Proboszcz parafii Perespa (-1812-).
Dziekan dekanatu zamojskiego (-1787-05.06.1813-)³⁹⁴.

11.8. Śmigielski Jan, 1786-1851, dziekan/wicedziekan zamojski

Herbu Łódzia. Urodził się w 1786 roku we wsi Kamień, syn ks. Jerzego i Ewy z Jaskowskich małżonków Śmigielskich³⁹⁵.
Proboszcz parafii Sitno³⁹⁶ (01.01.1816-15.01.1851).
Administrator parafii Skierbieszów³⁹⁷ (01.06.1829-1835-).
Administrator parafii Horyszów Polski³⁹⁸ (08.05.1826-ok. 21.12.1826; 01.05.1838-18.03.1838).
Wicedziekan greckokatolickiego dekanatu zamojskiego (-grudzień 1828-1832-)³⁹⁹.
Dziekan dekanatu zamojskiego (-27.11.1838-15.01.1851)⁴⁰⁰.
Egzaminator dekanatu zamojskiego (-1830-)⁴⁰¹.

³⁸⁸ APL APGSulmice, sygn. 35/107/26/-/6; APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/24, k. 19/4.

³⁸⁹ APL APRSkierbieszów, sygn. 35/1921/0/2.2/6, k. 88/18.

³⁹⁰ APL APGŚniatycze, sygn. 35/2145/0/2.4/24, k. 19/4.

³⁹¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 14, 40, 43; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/1, k. 1, 44; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/26, k. 9; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/27, k. 6.

³⁹² APL APRSkierbieszów, sygn. 35/1921/0/2.2/6, k. 88/18.

³⁹³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/781, k. 5; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 14, 40, 43, 60; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/1, k. 1, 44.

³⁹⁴ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 14, 40; APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/1, k. 9, 10, 86, 89; APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/3, k. 11/39.

³⁹⁵ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/8, k. 19/44; APL APGSitno, sygn. 25/2126/0/2.4/41, k. 29/1.

³⁹⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 6-10, 14, 99, 116; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/4, k. 18; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/30, k. 21; APL APRSitaniec, sygn. 35/1920/0/2.4/112, k. 43/12; APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/7; APL APGSitno, sygn. 25/2126/0/2.4/41, k. 29/1.

³⁹⁷ Kopia dokumentu z 10.12.1835 roku ze zbiorów Andrzeja Karczmarczuka; Rocznik 1830, s. 112; APL APGSkierbieszów, sygn. 35/2127/0/2.4/8; APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/2.4/21, k. 44/21.

³⁹⁸ APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/16; APL APGHoryszówP, sygn. 35/2007/0/2.4/29.

³⁹⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 6-10, 14; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/4, k. 18.

⁴⁰⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363, k. 94, 96, 97, 115, 116; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/30, k. 21, 24; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/53, k. 16; APL APGSzczebrzeszyn, sygn. 35/2140/0/2.4/51; APL APGSitno, sygn. 25/2126/0/2.4/41, k. 29/1.

⁴⁰¹ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/2.4/21, k. 44/21.

Zmarł 15 stycznia 1851 roku w Sitnie⁴⁰².

Żona: Agnieszka z Kuryłowiczów. Urodziła się w 1794 roku (około).

Dzieci:

- Sabina Aleksandra, 1816-. Urodziła się 30 marca 1816 roku w Sitnie (parafia r.g. Sitno). Świadcami sporządzenia aktu urodzenia byli: Paweł Dzieciolowski (zastępca wójta gminy Sitno) i Walenty Frankowski (ekonom folwarku Sitno). Akt sporządził ks. Bazyl Dębicki proboszcz parafii r.g. Horyszów Polski⁴⁰³.
- Onufry Attali, 1817-. Patrz hasło: Śmigieński Onufry Attali, „Ogólny wykaz księży ...”.
- Karolina Róża, 1819-1830. Urodziła się 18 lipca 1819 roku w Sitnie (parafia r.g. Sitno). Świadcami sporządzenia aktu urodzenia byli: Jan Krasnodębski (ekonom dóbr Łaziska), ks. Jan Niedźwiedzki (proboszcz parafii r.g. Siedliska). Akt sporządził ks. Bazyl Dębicki proboszcz parafii r.g. Horyszów Polski. Zmarła 19 marca 1830 roku w Sitnie⁴⁰⁴.
- Jan Seweryn, 1825-. Urodził się 21 września 1825 roku w Sitnie (parafia r.g. Sitno). Świadcami sporządzenia aktu urodzenia byli: ks. Jan Łaskiewicz (proboszcz parafii r.g. Miączyn) i Antoni Bieganowski (alumn Seminarium Diecezjalnego Chełmskiego). Akt sporządził ks. Bazyl Dębicki proboszcz parafii r.g. Horyszów Polski⁴⁰⁵.
- Zuzanna.

11.9. Tyski Jakub (RG), 1773-1831, dziekan zamojski, kanonik

Urodził się w 1773 roku (około). Wyświęcony na kapłana 26 kwietnia 1804 roku⁴⁰⁶.

Proboszcz greckokatolickiej parafii Komarów⁴⁰⁷ (27.10.1804-20.08.1831; wprowadzony do parafii, 12 listopada 1804 roku, przez dziekana dekanatu zamojskiego Jakuba Romanowskiego). Urzędnik stanu cywilnego (także dla kościoła rzymskokatolickiego) w gminie Komarów (ok. 21.11.1810-1812-; -1825-)⁴⁰⁸.

Rektor (regens) oraz profesor śpiewu i ceremonii Seminarium Diecezjalnego w Chełmie (-1824-1827-), obrońca duchowy przy sądach cywilnych do spraw rozwodowych (-1826-1827-)⁴⁰⁹.

Asesor konsystorza (-1820-)⁴¹⁰. Dziekan dekanatu zamojskiego (-1814-1820-)⁴¹¹.

Kanonik gremialny Kapituły Katedry Chełmskiej (mian. przed 1828).

Zmarł, w wieku 58 lat, 20 sierpnia 1831 roku w Komarowie-Wsi. Pozostawił żonę⁴¹².

Żona: Marianna z Zawadzkich. Urodziła się w 1781 roku (około)⁴¹³.

Dzieci:

- Julianna Anna, 1811-. Urodziła się 4 lutego 1811 roku w Komarowie-Wsi⁴¹⁴.

⁴⁰² APL APGSitno, sygn. 25/2126/0/2.4/41, k. 29/1.

⁴⁰³ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/7, k. 6/9.

⁴⁰⁴ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/10, k. 6/17; APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/2.4/21, k. 44/21.

⁴⁰⁵ APL APGSitno, sygn. 35/2126/0/1/16, k. 14/36.

⁴⁰⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; Rocznik 1824, s. 75, 80; Rocznik 1826/27, s. 164, 176, 718; Rocznik 1830, s. 112; APL APRŁ, sygn. 35/1863/0/1/4, k. 43; APL AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 41/14; APZ APGŚwidniki, sygn. 88/573/5/-/2, k. 29/13.

⁴⁰⁷ APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 10, 11; APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; Rocznik 1824, s. 75, 80; Rocznik 1826/27, s. 164, 176, 718; Rocznik 1830, s. 112; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/1.

⁴⁰⁸ APL APRŁ, sygn. 35/1863/0/1/5; AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 85; AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/24.

⁴⁰⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/363; Rocznik 1824, s. 75, 80; Rocznik 1826/27, s. 164, 176, 718; Rocznik 1830, s. 112.

⁴¹⁰ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13.

⁴¹¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/10/518, k. 13; APL ChKG, sygn. 35/95/0/9.2/234, k. 10, 11.

⁴¹² APL ChKG, Spisy statystyczne i raporta periodyczne, sygn. 35/95/0/6/163, k. 80; APL APGKomarów, sygn. 35/2026/0/2.4/6, k. 60/88.

⁴¹³ APL AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 41/14.

⁴¹⁴ APL AKFKomPRŁ, sygn. 35/1864/0/1/8, k. 41/14.

11.10. Mosiewicz Romuald Michał, 1842-1907, wicedziekan zamojski

Urodził się w 1842 roku w Królestwie Polskim w rodzinie duchownego. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Hrubieszowie (4 klasy) a następnie do Seminarium Duchownego w Chełmie⁴¹⁵. Wyświęcony w 1867 roku.

Proboszcz parafii Świdniki⁴¹⁶ (01.01.1868-1873-). Prawdopodobnie od 1874 roku przeniósł się do Galicji. Nauczyciel w Warężu, proboszcz w Szmitkowie (koło Krystonopola)⁴¹⁷. W okresie likwidacji Kościoła greckokatolickiego był jednym z księży wzywanych do biskupa⁴¹⁸.

Wicedziekan dekanatu zamojskiego (-1872-)⁴¹⁹.

Zmarł w 1907 roku⁴²⁰.

12. Duchowni pochodzący z greckokatolickiej parafii w Grabowcu

12.1. Wróbel Bazyli, 1847-

Urodził się 20 lutego 1847 roku w Grabowcu, syn Andrzeja (unity) i Tekli z Bartników (łaciniczki) małżonków Wróbel mieszczan grabowieckich. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Lublinie (6 klas), do Seminarium Duchownego w Chełmie. Wyświęcony w 1870 roku⁴²¹.

Proboszcz parafii Tuczępy⁴²² (-30.12.1870-08.03.1872-).

Administrator parafii Branew. W 1875 roku przyjął prawosławie⁴²³.

Zmarł po 1885 roku⁴²⁴.

Żona: Marcjanna z Groszkowskich. Urodziła się w (...), córka ks. Aleksandra i Teodozji z Zatkalików małżonków Groszkowskich. Ślub odbył się, 11 września 1870 roku, w cerkwi r.g. Horyszów Ruski. Ślub pobłogosławił ks. Seweryn Śmigielski – proboszcz parafii Hrubieszów. Świadcami byli: ks. Bartłomiej Żukowski (proboszcz parafii Miączyn) i ks. Jan Maciejewicz (proboszcz parafii Lipsko)⁴²⁵.

13. Diacy przy cerkwi grabowieckiej

13.1. Wykaz diaków

Tabela 13 – Chronologiczny wykaz diaków przy cerkwi grabowieckiej

Imię/imiona i nazwisko	Okresy pracy/funkcja (biogramy w GSB)
Jan Sajkiewicz	-1811-1818-

⁴¹⁵ Kołbuk DU, s. 152.

⁴¹⁶ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250; APRG, Księga urodzeń, 1857-1862, akt dodatkowy; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/54.

⁴¹⁷ Kołbuk DU, s. 152.

⁴¹⁸ Sebowicz Mikołaj, „Materiały do dziejów upadku Unii w dyecezyi chełmskiej”, Warta (tygodnik), 1880, R. 6, Nr 308, s. 3169.

⁴¹⁹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.3/929, k. 250, 251.

⁴²⁰ Kołbuk DU, s. 152.

⁴²¹ Kołbuk DU, s. 38, 175; APL APGG, sygn. 35/1999/0/1/39, k. 1/2.

⁴²² APL APGTuczępy, sygn. 88/739/0/-/6; APL ChKG, [Akta parafii Tuczępy] [O zajęciu ziemi cerkiewnej parafii Tuczępy w dekanacie zamojskim], sygn. 35/95/0/10/543, k. 66; APZ APGTuczępy, sygn. 88/766/0/-/2.

⁴²³ Kołbuk DU, s. 38, 175.

⁴²⁴ Kołbuk DU, s. 38, 175.

⁴²⁵ APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/2, k. 35; APZ APGHoryszówR, sygn. 88/573/1/-/2, k. 36/6; APL APGHoryszówR, sygn. 35/2008/0/2.4/43, k. 3/9.

Imię/imiona i nazwisko	Okresy pracy/funkcja (biogramy w GSB)
Franciszek Korolczuk, 1806-	-1833-1834-
Józef Mikołajewicz, 1782-	-1836-1838-
Aleksander Parafijowski (Parafijowski), 1820-	-1841-1844-
Antoni Wyrzykowicz, 1828-	-1854-1857
Jan Zaremba (Zaręba), -1858	1857-09.12.1858

14. Ciekawostki z życia

14.1. Życie rodziny

W rodzinach, gdzie rodzice byli różnych obrządków, panowała zasada, że synowie przyjmowali obrządek ojca a córki obrządek matki⁴²⁶.

Cytat z prasy z 1872 roku: „W tymże dzienniku [„Prawit. Wiestniku”] znajdujemy, że zniesiono istniejący w Warszawie klasztor unicki OO. Bazylianów, kościół ich zamieniony został na kościół parafialny unicki, a mnichów tego klasztoru postanowiono przenieść do gmachu poklasztornego w Radecznicy w guberni lubelskiej. Klasztor Radecznicki zabrany został przed kilku laty OO. Bernardynom, pod pretekstem, że kiedyś należał do unitów, co jest fałszem największym. Osadzeni tam przez Moskwę unicy noszą już brodę od dawna, i niczem innem nie są jak skrytymi mnichami prawosławnymi. Księża parafialni nawet jak się dowiadujemy, w znacznej części już zapuścili brody. Lud zawsze jednakowy; zawsze twardo stoi przy swoim i takim księżom nie pozwala ani chrzczyć ani grzebać, chyba pod przymusem policyjnym.”⁴²⁷.

14.2. Życie arcybiskupa Józefa Sokólskiego

Grecko-wschodni archimandryta bułgarski. W 1860 roku przyjął unię i został wyświęcony przez papieża na arcybiskupa bułgarskiego unickiego kościoła. Po powrocie z Rzymu powrócił do prawosławia, otrzymał przebaczenie „patriarchy powszechnego (konstantynopolitańskiego)” ale nie przywrócono mu dawnych godności (nie mógł odprawiać mszy św. w cerkwi prawosławnej)⁴²⁸.

Został wysłany, jako były arcybiskup grecko-unickiego kościoła katolickiego, na pokutę do Ławry Peczerskiej w Kijowie. W 1872 roku, w wieku 92 lat, rozporządzeniem synodu prawosławnego został wysłany do Chełma dla wyświęcenia studentów seminarium chełmskiego na księży i diakonów⁴²⁹.

15. Biskupi diecezji chełmskiej, przemyskiej

Głową diecezji był biskup ordynariusz o tytule biskup chełmski i beński⁴³⁰.

Urząd biskupa diecezji chełmskiej w okresie 1569-1620 pełnili tylko unicy. W okresie od 1621 do 13 marca 1635 urząd biskupa był osadzany podwójnie, tj. przez unitów i prawosławnych. Następnie w okresie od 14 marca 1635 do 11.01.1650 ponownie urząd biskupa

⁴²⁶ Kołbuk DU, s. 38.

⁴²⁷ Zwiastun Górnoszlązki, 1872, Niemieckie Piekary, Nr 10, s. 78.

⁴²⁸ Zwiastun Górnoszlązki, 1872, Niemieckie Piekary, Nr 10, s. 78.

⁴²⁹ Zwiastun Górnoszlązki, 1872, Niemieckie Piekary, Nr 10, s. 78.

⁴³⁰ Trojanowska, s. 14.

pełnili tylko unicy, później ponownie zdarzały się okresy podwójnej obsady tego urzędu⁴³¹.

W okresach kiedy nie było unickiego biskupa diecezji chełmskiej unickie parafie były zarządzane przez unickich biskupów innych diecezji⁴³².

Na stanowisku biskupa był vacat także w 1806, 1808, 1809⁴³³.

Tabela 14 – Chronologiczny wykaz biskupów/administratorów unickiej diecezji chełmskiej

Lp.	Nazwisko i imię/imiona	Okres sprawowania godności
1	Zbirujski Dionizy	1596-1603
2	Andrzejowski Arseniusz	1605-1619
3	Pakosta Atanazy	07.08.1619-sierpień 1625
4	Mieleszko Teodozy	1626
	Terlecki Metody	-1633-
	Susza Jakub	1652-maj1685
	Łodziaty Augustyn	maj 1685
	Lewicki Józef	1711-1730
	Wołodkiewicz Felicjan Filip	1731-1756
	Ryło Maksymilian	1756-1784
	Ważyński Porfiry Skarbek	04.01.1790-09.03.1804
	Angiełowicz Antoni	1804-1810
	Ciechanowski Ferdynand Dąbrowa	18.07.1810-1828
	Szumborski Filip Felicjan	10.12.1828-15.05.1830 (nominat), 16.05.1830-19.01.1851
	Teraszkiewicz Jan, 1793-1863	1851-01.03.1863; administrator
	Kaliński Jan Mikołaj	1863-1866
	Wóycicki Józef	1866-1868
	Kuziemski Michał	1868-1871
	Popiel Marcei	1871-1875

Tabela 15 – Alfabetyczny wykaz biskupów/administratorów i sufraganów unickiej diecezji chełmskiej

Nazwisko i imię/imiona	Okres sprawowania godności
Andrzejowski Arseniusz	1605-1619
Angiełowicz Antoni	1804-1810
Ciechanowski Ferdynand Dąbrowa	18.07.1810-07.04.1828
Kaliński Jan Mikołaj	1863-1866
Kuziemski Michał	1868-1871
Lewicki Józef	1711-1730
Łodziaty Augustyn	maj 1685

⁴³¹ Gil chełmskie, s. 35-36.

⁴³² Gil chełmskie, s. 36.

⁴³³ Schematismus 1806, s. 396; Schematismus 1808, s. 428; Schematismus 1809, s. 464.

Nazwisko i imię/imiona	Okres sprawowania godności
Mieleszko Teodozy	1626
Pakosta Atanazy	07.08.1619-sierpień 1625
Popiel Marcei	1871-1875
Ryłło Maksymilian	1756-1784
Siedlecki Wincenty	1819-06.08.1840
Suszy Jakub	1652-
Szumborski Filip Felicjan	10.12.1828-15.05.1830 (nominat), 16.05.1830-19.01.1851
Teraszkiewicz, Jan 1793-1863	1851-1863
Terlecki Metody	-1633-
Ważyński Porfiry Skarbek	04.01.1790-09.03.1804
Wołodkiewicz Felicjan Filip	1731-1756
Woyna-Orański Gedeon	
Wóycicki Józef	1866-1868
Zbirujski Dionizy	1596-1603

Sufraganie diecezji chełmskiej nosili tytuł biskupa bełskiego.

15.1. Andrzejowski Arseniusz, biskup chełmski

Herbu Nałęcz.

Biskup chełmskiej diecezji grecko-unickiej (1605-1619)⁴³⁴.

15.2. Angellowicz Antoni, administrator diecezji chełmskiej, biskup przemyski, metropolita lwowski

Administrator diecezji chełmskiej (1804-1810)⁴³⁵. Biskup diecezji przemyskiej. Metropolita lwowski.

15.3. Ciechanowski Ferdynand Dąbrowa, 1759-1828, biskup

Herbu Dąbrowa. Urodził się 18 października 1759 roku w Ciechanowcu na Podlasiu. Absolwent kolegium pijarskiego w Siemiatyczach. Wstąpił do zakonu bazylianów. Następnie został wychowawcą dzieci Węgleńskich na Chełmszczyźnie. Profesor filozofii w szkołach bazylikańskich żyrowieckiego klasztoru na Białorusi. Przełożony generalny chełmskiego zakonu księży bazylianów. Superior klasztoru chełmskich bazylianów (14 lat). Egzaminator diecezjalny w eparchii chełmskiej⁴³⁶.

27 lutego 1810 roku został wybrany przez kapitułę bazylianów – pięciu superiorów – Księstwa Warszawskiego prowincjałem zakonu na terenie księstwa⁴³⁷.

Biskup chełmski (18.07.1810-07.04.1828)⁴³⁸. Nominację na biskupa otrzymał, 18 lipca

⁴³⁴ Uruski, T. 1, s. 37.

⁴³⁵ Schematismus 1808, s. 428; Schematismus 1809, s. 464.

⁴³⁶ Ślaza d, s. 141; APL Górski, sygn. 35/322/0/-/1, akt nr 91 (kopia przywileju).

⁴³⁷ Gil CMZ, s. 97. Ślaza d, s. 142.

⁴³⁸ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 4; Rocznik 1824, s. 75; Rocznik 1826/27, s. 164; Cieszkowski, s. 14.

1810 roku, od Fryderyka Augusta I Wettyna (księcia warszawskiego, króla Saksonii)⁴³⁹.
25 października 1810 roku odbyła się instalacja biskupa w katedrze chełmskiej⁴⁴⁰.
Senator Księstwa Warszawskiego. Senator Królestwa Polskiego (-07.04.1828)⁴⁴¹.
Świadek sporządzenia aktu urodzenia Stanisława Antoniego Męcińskiego (1816)⁴⁴².
Zmarł 7 kwietnia 1828 roku⁴⁴³.

15.4. Kaliński Jan Mikołaj, 1799-1866, biskup nominat

Urodził się w 1799 roku w Królestwie Polskim w rodzinie duchownego. Uczęszczał do świeckich szkół w Białej i Łukowie (7 klas). Uczęszczał do Seminarium Duchownego w Chełmie (1819-1822). Wyświęcony w 1822 roku⁴⁴⁴.

Administrator parafii Dobratycze i Choroszczyńska (parafia zespolona, -1824-), proboszcz parafii Konstantynów. Dziekan łosicki⁴⁴⁵.

Sufragan unickiej diecezji chełmskiej (1819-1838-?). Następnie biskup nominat tej diecezji (1863-1866)⁴⁴⁶.

23 września 1866 roku usunięto go ze stanowiska biskupa nominata diecezji chełmskiej i wywieziono do Wiatki (w głąb Rosji), gdyż sprzeciwiał się „oczyszczeniu obrządku z naleciałości łacińskich”. Ta sama sprawa była powodem braku konsekracji na biskupa⁴⁴⁷.

Zmarł, na zesłaniu, w 1866 roku w Wiatce⁴⁴⁸.

15.5. Kuziemski Michał, 1809-1879, biskup

Urodził się w 1809 roku w Galicji. Uczęszczał do świeckiej szkoły w Brzeżanach, następnie uczęszczał do Generalnego Seminarium duchownego we Lwowie. Święcenia kapłańskie przyjął w 1833 roku. Członek konsystorza i kapituły we Lwowie⁴⁴⁹.

Biskup diecezji chełmskiej (sierpień 1868-1871). W 1871 roku wyjechał do Galicji. Zmarł w 1879 roku w swoim majątku Laszki Górne koło Chodorowa.

15.6. Lewicki Józef, biskup chełmski i bełski

Biskup chełmski, bełski (1711-1730)⁴⁵⁰. Archimandryta żydyczyński (-1715-)⁴⁵¹.

15.7. Łodziaty Augustyn, biskup chełmski

⁴³⁹ APL Górski, sygn. 35/322/0/-/1, akt nr 91 (kopia przywileju).

⁴⁴⁰ Estreicher T4, s. 361.

⁴⁴¹ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 4; Rocznik 1824, s. 75; Rocznik 1826/27, s. 164; Cieszkowski, s. 14.

⁴⁴² APL APRSawin, sygn. 35/1917/0/1/11, k. 13/23.

⁴⁴³ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 4.

⁴⁴⁴ Spis DGCh 1863, s. 1.

⁴⁴⁵ Kołbuk DU, s. 136; Rocznik 1824, s. 77.

⁴⁴⁶ Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁴⁴⁷ Schyzma i jej apostołowie z okoliczności ostatnich prześladowań Unitów w Dyecezyi Chełmskiej, Kraków, 1875, s. 21; Chotkowski Władysław, Listy unitów wygnanych do Orenburskiej gubernii. Część 1-3, Kraków, 1893, cz. 1 s. 4; Trojanowska, s. 13.

⁴⁴⁸ Kołbuk DU, s. 136.

⁴⁴⁹ Kołbuk DU, s. 119.

⁴⁵⁰ Gil CMZ, s. 99; Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 234.

⁴⁵¹ APL ChKG, [Akta wizytacyjne cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/100, k. 6.

Koadiutor biskupa Jakuba Suszy. Biskup chełmski (maj 1685-1688-)⁴⁵².

15.8. Mieszko Teodozy, -1626, biskup

Zmarł w dniu konsekracji w 1626 roku.

15.9. Pakosta Atanazy, -1625, biskup chełmski i belski

Urodził się w Wilnie w rodzinie mieszczańskiej. Bazylianin, pełnił funkcję ihumena monasteru w Mińsku⁴⁵³.

Biskup chełmski (07.08.1619-1625)⁴⁵⁴. Zmarł na początku sierpnia 1625 roku⁴⁵⁵.

15.10. Popiel Marceli, administrator

Nauczyciel w unickim Chełmskim Gimnazjum Męskim⁴⁵⁶.

Administrator diecezji chełmskiej (1871-1875)⁴⁵⁷. Na to stanowisko został powołany przez rząd.

Przyjął prawosławie 18.02.1875⁴⁵⁸.

15.11. Ryłło Maksymilian, ok. 1715-, biskup chełmski i belski, biskup przemyski

Biskup chełmski (1756-1784). Założył Seminarium Duchowne w Chełmie⁴⁵⁹.

15.12. Siedlecki Wincenty, -1840, sufragan chełmski (biskup belski)

Sufragan diecezji chełmskiej (1819-06.08.1840)⁴⁶⁰.

Prałat archidiakon, prezbiter Kapituły Katedry Chełmskiej (-06.08.1840)⁴⁶¹.

Zmarł 6 sierpnia 1840 roku⁴⁶².

15.13. Susza Jakub, biskup

9 listopada 1649 roku decyzją króla Jana Kazimierza został nominatem chełmskim⁴⁶³. Na biskupa został wyświęcony dopiero w 1652 roku⁴⁶⁴. Był biskupem do maja 1685 roku⁴⁶⁵.

15.14. Szumborski Filip Felicjan, 1771-1851, biskup

Urodził się 15 października (względnie 3 października)⁴⁶⁶ 1771 roku w Ostrogu na Wołyniu. Uczęszczał tam m.in. do kolegium bazylińskiego. W 1789 roku wstąpił do nowicjatu

⁴⁵² Gil chełmskie, s. 234.

⁴⁵³ Gil CMZ, s. 76-77.

⁴⁵⁴ Gil CMZ, s. 76-77, Gil testament, s. 76.

⁴⁵⁵ Gil CMZ, s. 77.

⁴⁵⁶ Trojanowska, s. 388.

⁴⁵⁷ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁴⁵⁸ Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁴⁵⁹ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Gil CMZ, s. 90-92; Gil chełmskie, s. 236; Schematismus 1780, s. 36.

⁴⁶⁰ Rzemieniuk USP, s. 28; Rocznik 1824, s. 75; Rocznik 1826/27, s. 164; APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 9.

⁴⁶¹ APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 9.

⁴⁶² APL ChKG, sygn. 35/95/0/12.1/645, k. 9.

⁴⁶³ Gil chełmskie, s. 35.

⁴⁶⁴ Ślaza d, s. 141.

⁴⁶⁵ Gil chełmskie, s. 41-42.

⁴⁶⁶ Według: Ślaza d, s. 144.

zakonu bazylianów w Poczajowie. W latach 1793-1797 studiował w Alumnacie Papieskim w Braunsbergu (Braniewo, Warmia)⁴⁶⁷.

Około roku 1798 przyjął święcenia kapłańskie. Prywatny nauczyciel. Profesor Seminarium Duchownego w Chełmie (1802-1804). Sekretarz biskupa Ferdynanda Dąbrowy Ciechanowskiego (1814-). Prowincjał bazylianów (1813-). Archidiakon (zarządca) greckokatolickiej diecezji chełmskiej (1824-). W związku z przejściem do kapituły chełmskiej w 1824 roku zostaje zwolniony z zakonu bazylianów⁴⁶⁸. Wizytator bazylianów. *W 1825 roku został mianowany na generalnego oficjała*⁴⁶⁹.

Oficjał generalny greckokatolickiej diecezji chełmskiej (1827-maj 1830).

Po śmierci biskupa Ferdynanda Dąbrowy Ciechanowskiego zostaje prekonizowany na biskupa diecezji chełmskiej 10 grudnia 1828 roku (zostaje zatem biskupem nominatem; nominację otrzymuje od cara Mikołaja I). Konsekrowany na biskupa dopiero (gdyż car dążył do zniesienia zwierzchności nad diecezją chełmską metropolii lwowsko-halickiej) 16 maja 1830 roku w Chełmie. Święcenia biskupie przyjął w kościele katedralnym w Chełmie. Konsekratorem był biskup bełski sufragan diecezji chełmskiej Wincenty Siedlecki. Współkonsekratorami byli: biskup tytularny Arcadiopolis sufragan rzymskokatolickiej diecezji lubelskiej Mateusz Wojakowski, biskup tytularny Eleutheropolis sufragan rzymskokatolickiej diecezji podlaskiej Franciszek Lewiński⁴⁷⁰.

Następnie instalował się w Warszawie jako senator i otrzymał infułę, pastorał, albę i stułę. Po powrocie z Warszawy gorliwie pracował dla diecezji. Podjął pracę pasterską i wizytował diecezję. Miał głównego doradcę w osobie profesora Akademii Warszawskiej ks. Pawła Szymańskiego. Wydał dwa listy liturgiczne 12.08.1841 i 01.03.1842⁴⁷¹.

Kawaler Orderu św. Anny (2 st.)⁴⁷².

Zmarł 19 stycznia 1851 roku. Pochowany w katedrze w Chełmie⁴⁷³.

Wiele źródeł podaje okres 1830-1851, tj. po konsekracji, pełnienia funkcji biskupiej przez Szumborskiego⁴⁷⁴.

15.15. Teraszkiewicz Jan, 1793-1863, biskup

Urodził się 5 maja 1793 roku w Księżpolu, syn ks. Jana (patrz „Ogólny wykaz księży ...”) i Anny z Paślawskich małżonków Teraszkiewiczów. Uczęszczał do Szkoły im. Zamojskich w Szczebrzeszynie, świeckiej szkoły w Przemyślu i we Lwowie (ukończył 6 klas), Generalnego Seminarium Duchownego we Lwowie. Wyświęcony w 1825 roku⁴⁷⁵.

Zastępca rektora (-1830-1832) a następnie rektor Seminarium Duchownego w Chełmie (1832-1851). Członek konsystorza chełmskiego, asesor konsystorza chełmskiego (-1837-).

Kanonik gremialny Kapituły Katedry Chełmskiej. Prałat Kapituły Katedry Chełmskiej (przed 1840), kustosz Kapituły Katedry Chełmskiej (-1840-)⁴⁷⁶.

⁴⁶⁷ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144.

⁴⁶⁸ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144; Rzemieniuk USP, s. 28-29.

⁴⁶⁹ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73.

⁴⁷⁰ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144; GW 1830, Nr 146, s. 4007.

⁴⁷¹ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73; Ślaza d, s. 144.

⁴⁷² Cieszkowski, s. 65.

⁴⁷³ Encyklopedia kościelna, t. XXVIII, wyd. ks. Michał Nowodworski, Warszawa, 1905, s. 73.

⁴⁷⁴ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4.

⁴⁷⁵ Kołbuk DU, s. 168; APL APGChełm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5; Klukowski DSIZ, s. 79 (tu podano imię Marcelin).

⁴⁷⁶ Kołbuk DU, s. 168; Rocznik 1830, s. 103; Zdanie 1840, s. 204; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Julian, sygn. 35/95/0/12.3/927, k. 9; APL ChKG, Akta osobiste. Grabowicz Aleksy, sygn. 35/95/0/12.3/774, k. 19; Kołbuk DU, s. 168; Rocznik 1830, s. 103; Zdanie 1840, s. 204; APL ChKG, Akta osobiste. Malczyński Julian,

Członek Rady Szczegółowej Opiekuńczej Szpitala w Chełmie (-1840-)⁴⁷⁷.

Sufragan unickiej diecezji chełmskiej (1842-1851), administrator unickiej diecezji chełmskiej (1851-01.03.1863)⁴⁷⁸.

Ciekawostką jest fakt, że w 1868 roku w kościele rzymskokatolickim w Grabowcu znajdował się jeden kielich poświęcony przez biskupa Jana Teraszkiewicza w 1858 roku.

Kawaler Orderu św. Stanisława (st. 1), Orderu św. Włodzimierza (st. 3) i Orderu św. Anny (st. 2)⁴⁷⁹.

Zmarł 1 marca 1863 roku w Chełmie⁴⁸⁰.

15.16. Terlecki Metody, biskup chełmski

Unicki biskup chełmski (-1633-)⁴⁸¹.

15.17. Ważyński Porfiry Skarbek (względnie Porfiriusz⁴⁸²), 1730-1804, biskup chełmski i bełski

Biskup chełmski i bełski (04.01.1790-09.03.1804)⁴⁸³.

Urodził się w 1730 roku w „starożytnej” rodzinie o herbie Abdank. Uczył się w kraju i w Rzymie, gdzie studiował teologię i język włoski. Po powrocie do kraju wstąpił do zakonu bazylianów w prowincji litewskiej. Przez pewien czas był prefektem szkół w Buczaczu, następnie rektorem kolegium we Włodzimierzu. W 1772 roku został wybranym protoarchimandrytą, czyli generałem zakonu, którym był do 1780 roku. Na prośbę starszyny zakonu papież Pius VI zezwolił nosić Ważyńskiemu – po złożeniu urzędu – strój biskupi do śmierci. W 1782 roku został opatem i prowincjałem żydyczyńskim (monaster w Żydyczynie pod Łuckiem). W 1787 roku został ponownie wybranym generałem zakonu⁴⁸⁴.

Będąc generałem zakonu 4 stycznia 1790 roku otrzymał godność biskupa diecezji chełmskiej. W czasie zaborów austriackich skutecznie walczył z pomysłem podzielenia parafii diecezji między diecezje lwowską i przemyską. Był także bardzo zaangażowany w działaniach o utworzenie nowej metropolii⁴⁸⁵.

Zmarł 9 marca 1804 roku. 19 marca 1804 roku został pochowany przez biskupa lubelskiego Skarszewskiego w Chełmie⁴⁸⁶.

15.18. Wołodkowicz Felicjan Filip, biskup

Herbu Radwan⁴⁸⁷.

sygn. 35/95/0/12.3/927, k. 9; APL ChKG, Akta osobiste. Grabowicz Aleksy, sygn. 35/95/0/12.3/774, k. 19.

⁴⁷⁷ Zdanie 1840, s. 204.

⁴⁷⁸ Rzemieniuk USP, s. 28-29; Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; APL APGChelm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5.

⁴⁷⁹ Rocznik KP 1859, s. 175; APL APGChelm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5; Spis DGCh 1863, s. 30.

⁴⁸⁰ APL APGChelm, sygn. 35/1969/0/2.4/27, k. 94/5.

⁴⁸¹ Gil chełmskie, s. 32.

⁴⁸² Ślaza d, s. 142.

⁴⁸³ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁴⁸⁴ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁴⁸⁵ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁴⁸⁶ Encyklopedia kościelna, t. XXX, wyd. ks. Michał Nowodworski, Płock, 1910, s. 376-377.

⁴⁸⁷ Wiatrowski Antoni, „Greko-unici hrubieszowscy” w-Przegląd Lubelsko-Kresowy: ilustrowany dwutygodnik poświęcony życiu społecznemu, kulturalnemu i gospodarczemu na terenie województw: lubelskiego, wołyńskiego i poleskiego R. 1, nr 6, Lublin, 1925, s. 6.

Biskup chełmski i bełski (1731-1756)⁴⁸⁸. Opat dubieniecki, dermanrski, świętokrzyski⁴⁸⁹.

15.19. Woyna-Orański Gedeon, biskup

15.20. Wójcicki (Wóycicki, Wojcicki) Józef, 1813-1889, administrator diecezji chełmskiej

Nagrobek 3 – Rok 2012, 8 października. Nagrobek ks. Józefa Wojcickiego na cmentarzu w Chełmie (foto Henryk Kulik).

Urodził się 22 stycznia 1813 roku, syn Szymona. Wyświęcony w 1842 roku. Kandydat św. teologii⁴⁹⁰.

Kanonik kapituły katedralnej chełmskiej⁴⁹¹. Rezydent w Chełmie (-1863-). Oficjał greckokatolickiej diecezji chełmskiej (1855-). Administrator diecezji chełmskiej (1866-1868) - powołany przez cara⁴⁹².

Zmarł 13 sierpnia 1889 roku. Pochowany na cmentarzu unickim w Chełmie⁴⁹³.

15.21. Zbirujski Dionizy

Biskup (1596-1603)⁴⁹⁴.

16. Seminarium Duchowne w Chełmie

16.1. Ogólne informacje

Założone w 1757 roku przez biskupa Maksymiliana Ryłło. Zlikwidowane w okresie zaboru austriackiego, dekretem cesarza austriackiego z dnia 28 sierpnia 1804 roku. Ponownie otwarte w okresie Księstwa Warszawskiego od dnia 10 października 1810 roku. Istniało do 1875 roku⁴⁹⁵.

⁴⁸⁸ Gil CMZ, s. 97, 99; Sygowski Paweł, „Unicka diecezja chełmska w protokołach wizytacyjnych biskupa Maksymiliana Ryłły z lat 1759-1762” w Stępień Stanisław (red.), „Polska-Ukraina, 1000 lat sąsiedztwa. T. 5, Miejsce i rola Kościoła greckokatolickiego w Kościele powszechnym, Przemyśl”, 2000, s. 235.

⁴⁸⁹ APL ChKG, [Akta wizytacyjne cerkwi ...], sygn. 35/95/0/5/100, k. 51, 52.

⁴⁹⁰ Spis DGCh 1863, s. 4.

⁴⁹¹ Rocznik KP 1859, s. 177.

⁴⁹² Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Trojanowska, s. 13.

⁴⁹³ Tablica nagrobna na cmentarzu parafialnym w Chełmie (połączonym z cmentarzem unickim – późniejszym prawosławnym).

⁴⁹⁴ Trojanowska, s. 15.

⁴⁹⁵ Rozwój 1905, Nr 109, s. 4; Pyszko Stanisław, „Zarys dziejów oświaty na ziemi chełmskiej od w. XV do 1815 r.”, Rocznik Chełmski, T. 5, Chełm, 1999, s. 69.

Do wyświęcenia studentów Seminarium Grecko-Unickiego w Chełmie na diakonów i księży został wysłany w 1872 roku 92-letni arcybiskup Józef Sokółski⁴⁹⁶.

16.2. Przedmioty nauczania

W 1872 roku absolwenci seminarium uzyskiwali certyfikat (dyplom), w którym były określone przedmioty nauczania i stopień ich opanowania przez absolwenta. Wówczas studenci seminarium uczyli się następujących przedmiotów: teologii dogmatycznej, teologii moralnej, teologii pasterskiej, wprowadzenie do czytania starego pisma świętego, wprowadzenie do czytania nowego pisma świętego, hermeneutyka (sztuka interpretacji tekstów), prawo kanoniczne, historia kościoła (cerkwi), wyjaśnienie kościelnych (cerkiewnych) obrzędów, psychologię, logikę, pedagogikę, historię Biblii, historię powszechną, historię Rusi, historię filozofii, historię rosyjskiej literatury, języka słowiańskiego, języka rosyjskiego, języka łacińskiego, języka greckiego, języka żydowskiego, podstawowych zasad lekarskich, rozumowanie w języku rosyjskim (pisma?), kościelny (cerkiewny) śpiew i regulamin, kościelna interpretacja (?) starego pisma świętego, kościelna interpretacja (?) nowego pisma świętego⁴⁹⁷.

17. Generalne Seminarium Duchowne we Lwowie

Po zniesieniu w 1804 roku Seminarium Duchownego w Chełmie zostało utworzone (przeniesione) seminarium we Lwowie.

18. Szkoła Śpiewaków przy Katedrze w Chełmie (zwana także - Instytut Szkoły Śpiewaków w Chełmie)

Akt otwarcia Szkoły Śpiewaków inaczej Szkoły Diaków przy Katedrze obrządku greckounickiego w Chełmie został podpisany 6/18 grudnia 1840 roku. Szkoła mieściła się w gmachu Seminarium Diecezjalnego w Chełmie. W pierwszym roku nauki, tj. od 6/18 grudnia 1840 roku, przyjęto 22 uczniów będących na funduszu szkoły oraz 7 uczniów dochodzących na lekcje⁴⁹⁸.

⁴⁹⁶ Zwiastun Górnoszlązki, 1872, Niemieckie Piekary, Nr 10, s. 78.

⁴⁹⁷ APL ChKG, [Akta ks. Józefa Lipińskiego ...], sygn. 35/95/0/12.3/893, k. 33.

⁴⁹⁸ APL ChKG, O diakach, śpiewakach i bractwach, sygn. 35/95/0/14/1167, k. 117.

Część II

Monografia parafii prawosławnej Zaśnięcia Bogurodzicy/ Zmartwychwstania Pańskiego i Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu

-08.10.1596; 13.05.1875-

1. Wstęp

1.1. Krótko w jednym zdaniu

Na terenie współczesnej gminy Grabowiec funkcjonowały trzy parafie prawosławne w Grabowcu, Bereściu i Tuczępach.

1.2. Liczba wyznawców prawosławia w gminie Grabowiec

Tabela 16 – Liczba wyznawców prawosławia

Rok	Liczba
1890	1886 ⁴⁹⁹ prawosławnych na 7843 wszystkich mieszkańców gminy
1905	2642 ⁵⁰⁰ prawosławnych na 9723 wszystkich mieszkańców gminy
01.01.1909	2716 ⁵⁰¹ prawosławnych na 10627 wszystkich mieszkańców gminy

2. Parafia prawosławna w Grabowcu na przestrzeni dziejów

2.1. Opis dziejów parafii (?), X wiek

Od 981 roku Grabowiec znajduje się w granicach Rusi Kijowskiej. W 988 roku Włodzimierz I Wielki przyjął chrzest z Bizancjum.

2.2. Opis dziejów parafii (?), XIII wiek

Biskupstwo zostało przeniesione z Uhruska do Chełma. Diecezja chełmsko-bełska należała do metropolii kijowskiej związanej z patriarchatem Konstantynopola⁵⁰².

2.3. Opis dziejów parafii, XIV wiek

Cerkwie i popi w XV i XVI wieku byli opodatkowani a kościoły i księża katolicy nie⁵⁰³.

2.4. Opis dziejów parafii, XVI wiek

W XVI wieku eparchie (diecezje) dzieliły się na dekanaty i parochie. Ziemia bełska wraz z ziemią chełmską wchodziły w skład eparchii chełmskiej⁵⁰⁴.

Po podpisaniu unii formalnie istniała tylko jedna chełmska diecezja prawosławna, to jest unicka. Prawosławni, nie unicy, dalej funkcjonowali i dążyli do formalnego ustanowienia parafii⁵⁰⁵.

2.5. Opis dziejów parafii, XVII wiek

⁴⁹⁹ Słownik GKP T14, cz. 1, s. 591.

⁵⁰⁰ Grabski Władysław (1874-1938), oprac., Rocznik statystyczny Królestwa Polskiego. 1913, R.1, wyd. Gebethner i Wolff, Warszawa, 1914, dział I, s. 43.

⁵⁰¹ Grabski Władysław (1874-1938), oprac., Rocznik statystyczny Królestwa Polskiego. 1914, R.2, wyd. Gebethner i Wolff, Warszawa, 1915, dział I, s. 19.

⁵⁰² Pelica DU, s. 198.

⁵⁰³ Gil – z tradycji, s. 73

⁵⁰⁴ Ziemie ruskie. Ruś Czerwona. Cz. 2; Gebethner i Wolff; Warszawa; 1903, s. 51.

⁵⁰⁵ Gil – z tradycji, s. 74.

Zawarcie unii podzieliło wiernych i duchowieństwo prawosławne na tych co byli za Cerkwią Prawosławną i na tych co byli za Cerkwią Unicką. Cerkiew prawosławna została pozbawiona praw. Dopiero konstytucje sejmów z 1607 i 1609 roku uznały prawnie Cerkiew Prawosławną⁵⁰⁶.

W latach **1620-1621** patriarcha jerozolimski Teofanes wyświęcił Hioba Boreckiego na metropolitę kijowskiego i wielu biskupów, w tym biskupa chełmskiego⁵⁰⁷. Na początku 1621 roku patriarcha wyświęcił – w Żywtowie na Ukrainie – na prawosławnego władzę chełmskiego Paisjusza Hipolitowicza Czerkawskiego (byłego ihumena mieleckiego, Mielec na Wołyniu). Patriarcha wydał dokument informujący o tym, że przywrócił metropolię kijowską i siedem biskupstw oraz wydał klątwę unitom⁵⁰⁸.

Król Władysław IV przywilejem z 14 marca 1635 roku oddał diecezję unitom, a prawosławnym pozostawił prawo do niektórych cerkwi i monasterów⁵⁰⁹.

Następnie na mocy ugody zborowskiej (po bitwie pod Zborowem) między królem Janem Kazimierzem a hetmanem kozackim Bohdanem Chmielnickim zawartej w **1649** roku oddano biskupstwo chełmskie prawosławnym (**1650-1652**). 12 stycznia 1650 roku król wydał uniwersał przywracający Cerkwi Prawosławnej szereg praw, w tym i prawo do biskupstwa diecezji chełmskiej. Władzą chełmskim został Dionizy Bałaban (późniejszy metropolita). Z drugiej strony 9 listopada 1649 roku decyzją króla nominatem chełmskim został unita Jakub Suszy⁵¹⁰.

Pod koniec XVII wieku prawosławie w diecezji chełmskiej przestało istnieć⁵¹¹. W 1702 roku ostatnie biskupstwo - łuckie - przystąpiło do unii⁵¹².

2.6. Opis dziejów parafii, XIX wiek, od 1875 roku

Parafia prawosławna w Grabowcu w dekanacie 2. okręgu hrubieszowskiego diecezji chełmsko-warszawskiej, 1875-1905

Parafia prawosławna w Grabowcu należała do dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (**1875-1905**) diecezji chełmsko-warszawskiej. Dziekanem był ksiądz z Grabowca⁵¹³.

W **1884** roku do tego dekanatu należały także parafie Buśno, Bereście, Chyżowice, Dubienka, Werbkowice, Horyszów Ruski, Hostynne, Mołodiatycze, Nieledew, Miączyn, Peresołowice, Sahryń, Świdniki, Terebiń, Tuczępy, Uchanie, Strzelce. Dekanat liczył 19 parafii⁵¹⁴.

Natomiast wykaz parafii dekanatu w **1886** roku powiększył się o parafię w Zawalowie. Dekanat liczył 20 parafii⁵¹⁵.

2.7. Opis dziejów parafii, XX wiek

2 lipca **1902** roku parafianie prawosławnej parafii w Grabowcu wysłali do Turkowic

⁵⁰⁶ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 23, 35.

⁵⁰⁷ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 39; Gil – z tradycji, s. 74.

⁵⁰⁸ Mironowicz Antoni, „Kościół prawosławny i unicki w Rzeczypospolitej w latach 1596-1648” w Białoruskie Zeszyty Historyczne, nr 1 (5), Białystok 1996, s. 39; Gil – z tradycji, s. 74; Gil chełmskie, s. 35.

⁵⁰⁹ Gil – z tradycji, s. 74; Gil chełmskie, s. 35.

⁵¹⁰ Gil – z tradycji, s. 74; Gil chełmskie, s. 35.

⁵¹¹ Gil – z tradycji, s. 74.

⁵¹² Gil chełmskie, s. 38.

⁵¹³ PKLG 1885, s. 76; PKLG 1887, s. 79.

⁵¹⁴ PKLG 1885, s. 76.

⁵¹⁵ PKLG 1887, s. 79.

(gmina Werbkowice) na święto ikony Matki Boskiej Turkowickiej (przypadające wówczas na 2 lipca) „herbacianą opiekę” nad pielgrzymami (podobnie postąpili parafianie z cerkwi w Hrubieszowie)⁵¹⁶.

Po ukazaniu się carskiego ukazu tolerancyjnego z 17/30 kwietnia **1905** roku podważona została dotychczasowa uprzywilejowana pozycja prawosławia w Królestwie Polskim. Ukaz tolerancyjny umożliwił dawnym unitom i ich potomkom przechodzenie z prawosławia na katolicyzm, skorzystało z tego około 90 tysięcy osób z guberni lubelskiej i siedleckiej⁵¹⁷. Ukaz nie przewidywał powrotu byłych unitów do religii przodków⁵¹⁸.

W tamtym czasie było dużo artykułów w prasie dotyczących przechodzenia byłych unitów na katolicyzm, szczególnie w diecezji chełmskiej. 5 czerwca 1905 roku pewien korespondent czasopisma „Czas”, tak napisał: „Miejscowości, gdzie mówią po polsku, przypadły dla prawosławia, przeszły na katolicyzm najdawniejsze ogniska tutejszej Rusi: Zamość, Szczebrzeszyn, Grabowiec, ...”. Podawano wiele przyczyn tego stanu, m.in. to, że duchowni prawosławni nie mówili kazań po polsku dla tych co mówili tak w domu⁵¹⁹. Przechodzenie na katolicyzm traktowano jak wyrzeczenie się narodowości rosyjskiej, gdyż nie do pomyślenia było połączenie prawosławny – Polak, czy też katolik – Rosjanin.

Parafia prawosławna w Grabowcu w dekanacie 2. okręgu hrubieszowskiego diecezji chełmsko-lubelskiej, 1905-1915,1940

31 lipca 1905 roku została ponownie utworzona prawosławna diecezja chełmska przez petersburski Święty Synod. Diecezja funkcjonowała do ewakuacji Rosjan z Królestwa Polskiego w 1915 roku⁵²⁰.

Rozporządzenie wykonawcze, z 18 sierpnia 1905 roku Ministra Spraw Wewnętrznych, do ukazu tolerancyjnego wprowadziło kilka utrudnień dla pragnących zmienić wyznanie, m.in. wprowadzono miesięczny okres na wydanie stanowiska prawosławnego proboszcza (tj. rozporządzenie zabraniało prawosławnym przechodzenie na katolicyzm przed wysłuchaniem trzydziestu upomnień swego prawosławnego proboszcza o wyższości prawosławia nad katolicyzmem)⁵²¹.

7 maja **1906** roku o godz. 19⁰⁰, od strony cerkwi w **Tuczepach**, przybył do cerkwi w **Grabowcu** biskup prawosławnej diecezji chełmsko-lubelskiej Eulogiusz. Wierni kościoła prawosławnego witali biskupa hasłem na transparencie: „Православная Русь Грабо́вца приветствуетъ своего Архипастыря”.Biskup wyjechał z Grabowca 8 maja o godz. 15⁰⁰⁵²².

W 1906 roku parafia prawosławna w Grabowcu należały do dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (w guberni lubelskiej) a w **1914** roku do dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (w guberni chełmskiej). Do dekanatu należało 13 parafii, w szczególności Bereść, Buśno, Chyżowice, **Grabowiec**, Horyszów Ruski, Jarosławiec, Mołodiatycze, Miączyn, Nieledew, Świdniki, Teratyn, **Tuczany**, Uchanie, Zawalów⁵²³. Przed pierwszą wojną światową (w 1914 roku) na terenie powiatu hrubieszowskiego było 69 cerkwi prawosławnych⁵²⁴.

⁵¹⁶ CWEW 1902, Nr 33, s. 398.

⁵¹⁷ Lewalski Krzysztof, „Kościoły chrześcijańskie w Królestwie Polskim wobec Żydów w latach 1855-1915”, Fundacja Na Rzecz Nauki Polskiej, Wrocław 2002, s. 31.

⁵¹⁸ Gil – z tradycji, s. 74.

⁵¹⁹ Czas 1905, Nr 127 (SVI), s. 1.

⁵²⁰ Gil – z tradycji, s. 77.

⁵²¹ Kubicki 3/2, s. 152.

⁵²² CCZ 1906, Nr 22, s. 448-451.

⁵²³ PKLG 1906, s. 178; Chełmska, s. 218.

⁵²⁴ Pelica KPL, s. 256.

Przed rokiem **1915** na terenie eparchii chełmskiej było 287 świątyń⁵²⁵.

Na przełomie czerwca i lipca 1915 roku nastąpiła całkowita ewakuacja organów władzy Rosji z terenów guberni chełmskiej Królestwa Polskiego. Chełmski biskup prawosławny Anastasij nadał ewakuacji uroczystą oprawę wiernych. Wymarsz z Chełma był poprzedzony procesją z chorągwiami i ikonami pod przewodnictwem biskupa. Duchowieństwo prawosławne namawiało wiernych do ewakuacji. Około 90% wiernych tego wyznania opuściło miejsce zamieszkania. Przestały praktycznie funkcjonować struktury kościelne⁵²⁶.

Był to okres bieżenia, czyli ewakuacji ludności prawosławnej a także osób nie koniecznie wyznania prawosławnego a związanych z funkcjonowaniem Królestwa Polskiego w ramach Imperium Rosyjskiego. W tym czasie świątynie pozostawały bez opieki.

Ludność wracała z terenów Rosji w latach **1918-1921**, w trzech falach reemigracji: 1918, 1919, 1920/21⁵²⁷.

W 1918 roku na terenach dawnej eparchii chełmskiej prawosławni prowadzili tylko 49 świątyń, pozostałe (z 287 przed rokiem 1915) użytkował Kościół rzymskokatolicki względnie były zamknięte przez władze administracyjne⁵²⁸.

Po pierwszej wojnie światowej prawosławni z Grabowca (około 250) zostali przyłączeni do parafii w Bereściu (wówczas Bereść leżał w gminie Mołodiatycze powiatu hrubieszowskiego)⁵²⁹.

Przejmowanie przez władze administracyjne, w tym wypadku przez Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych, ruchomych i nieruchomości majątków pocerkiewnych oraz stanowiących uposażenie duchowieństwa prawosławnego umożliwił Dekret Naczelnika Państwa w przedmiocie przymusowego zarządu państwowego z 16 grudnia 1918 roku, który wszedł w życie z dniem 28 grudnia 1918 roku i obowiązywał aż do 25 lutego 1958 roku⁵³⁰.

Na początku **1919** roku Departament Wyznań Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przeprowadził w większych miastach województwa lubelskiego konferencje dotyczące byłych cerkwi prawosławnych. W mniejszych miejscowościach (przykładowo Cześniaki, Grabowiec, Horyszów Polski) takie konferencje prowadzili starostowie lub kierownicy wydziałów ds. wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie. Następnie w siedzibach starostw odbywały się konferencje przedstawicieli władz centralnych i lokalnych z przedstawicielami ludności katolickiej i prawosławnej w sprawie ustalenia projektowanej sieci parafii prawosławnych. Na konferencji w Hrubieszowie ustalono listę cerkwi do utworzenia w powiecie hrubieszowskim (Bereść, Gdeszyn, Grabowiec, Horyszów Ruski). W sierpniu MWRiOP utworzyło tymczasowe parafie (wraz z filiami) prawosławne we wschodnich powiatach województwa lubelskiego⁵³¹.

Pod koniec **1921** roku w powiecie hrubieszowskim było 70 budynków po cerkwi, z których pozostawiono prawosławnym 5, wyświęcono na kościoły 17, spalono 4 i nie rozstrzygnięto losu 41⁵³².

W latach **1918-1922** wyświęcono na kościoły wiele cerkwi unickich m.in. w Grabowcu, Tuczępach, Gdeszynie, Świdnikach.

Wg stanu na dzień 7 marca 1922 roku w gminie Grabowiec funkcjonowała jedna parafia

⁵²⁵ Pelica KPL, s. 205.

⁵²⁶ Wrzyszczy Andrzej, „Administracja guberni chełmskiej wobec wojny i ewakuacji w latach 1914-1915” w Rocznik Chełmski, T 2, Chełm, 1996, s. 180-181.

⁵²⁷ Pelica KPL, s. 204.

⁵²⁸ Pelica KPL, s. 205.

⁵²⁹ AAL AKGDL, Fundusze, inwentarze, budowlę kościoła parafialnego w Grabowcu 1815-1939, sygn. 60/IVb/57, k. 183.

⁵³⁰ Dz.U. z 1918 Nr 21, poz. 67.

⁵³¹ Pelica KPL, s. 210.

⁵³² Pelica KPL, s. 210.

prawosławna w Bereściu, mająca do dyspozycji cerkiew pochodzenia unickiego⁵³³. Do parafii w Bereściu należały m.in. miejscowości: Grabowiec, Zaborce⁵³⁴.

W okresie międzywojennym w Grabowcu z braku możliwości korzystania z cerkwi nabożeństwa odprawiano w domu jednego z parafian lub w świetlicy (nie wiadomo bliżej jakiej).

W 1925 roku diecezja warszawsko-chełmska składała się z sześciu dekanatów: bialskiego, biłgorajskiego, chełmskiego, hrubieszowskiego, tomaszowskiego i włodawskiego. W skład dekanatu hrubieszowskiego wchodziły parafie: Hrubieszów, **Bereść**, Czerniczyń, Dołhobyczów, Dubienka, Hostynne, Koniuchy, Łaziska, Matcze, Miętkie, Moniatycze, Siedliska, Szychowice, Strzyżów, Teratyn⁵³⁵.

Do 1929 roku na terenie powiatu otwarto 13 cerkwi (z 69 czynnych w 1914 roku) a planowano otworzyć dalszych 18⁵³⁶.

W 1931 roku prawosławni mieszkańcy Grabowca zwrócili się do MWRiOP z prośbą o przeniesienie ich z parafii Bereść do Grabowca, motywując to m.in. tym, że cerkiew w Bereściu została uszkodzona pociskami armatnimi i nie nadaje się do użytku⁵³⁷.

W 1933 roku do parafii **Bereść** należały następujące miejscowości: Bereść (wieś), Bereść (kolonia), Białowody (folwark), Dańczypól (wieś, kolonia), Gdeszyn (wieś, kolonia), Gdeszyn-Pniaki (kolonia, z gminy Mołodiatycze), Gliniska (wieś, z gminy Uchanie), Grabowczyk (wieś, folwark), Grabowiec, Grabowiec Góra (wieś), Hołużne, Ornatowice (wieś, folwark), Szerokie (wieś), Skibice (wieś, kolonia), Skierbieszów (wieś, folwark; z gminy Skierbieszów), Szystowice (wieś, folwark), Świdniki (kolonia, z gminy Miączyn), Świdniki (wieś, folwark; z gminy Miączyn), Żuków (z gminy Miączyn)⁵³⁸.

Mimo działalności neounijnej prowadzonej, w latach dwudziestych i trzydziestych dwudziestego wieku, przez biskupa łacińskiej diecezji lubelskiej Mariana Fulmana na terenie łacińskiej parafii Grabowiec, w **Grabowcu** stale przebywali prawosławni duchowni (przeważnie mnisi, kierowani przez metropolitę Dionizego), którzy odprawiali nabożeństwa ciesząc się wielką frekwencją prawosławnych⁵³⁹.

Parafia prawosławna w Grabowcu w diecezji chełmsko-podlaskiej, 1940-1945

W czasie drugiej wojny światowej okupanci pozwolili na rekonstrukcję prawosławnej sieci parafialnej⁵⁴⁰. Reaktywowano diecezję chełmską z arcybiskupem Ilarionem (prof. Iwan Ohijenko)⁵⁴¹.

Diecezja lubelsko-chełmska

W 1989 roku powstała diecezja lubelsko-chełmska, która funkcjonuje do czasów współczesnych⁵⁴². W czasach współczesnych nie istnieje na terenie gminy Grabowiec parafia prawosławna.

⁵³³ Pelica KPL, s. 233.

⁵³⁴ AAL AKDL, Akta Kościoła w Gdeszynie, sygn. 61/IVb/21a, k. 57.

⁵³⁵ IWL 1925, s. 122-124.

⁵³⁶ Pelica KPL, s. 256.

⁵³⁷ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 6.

⁵³⁸ Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej z oznaczeniem terytorialnie im właściwych władz i urzędów oraz urządzeń komunikacyjnych, 1933?, s. 79, 92, 309, 432, 440, 481-482, 530, 1202, 1546-1547, 1679, 1695, 1706-1707, 2039.

⁵³⁹ Pelica KPL, s. 177.

⁵⁴⁰ Gil Andrzej, „Opis unickiej cerkwi p.w. św. Mikołaja w Zamościu z 1828 r. na tle dziejów tamtejszych bazylianów”, Zamojsko - Wołyńskie Zeszyty Muzealne, tom 1, Zamość, 2003, s. 90.

⁵⁴¹ Gil – z tradycji, s. 77.

⁵⁴² Gil – z tradycji, s. 77.

3. Budowle parafii prawosławnej w Grabowcu na przestrzeni zdarzeń

3.1. Cerkiew parafialna Uśpienia/Zaśnięcia Bogurodzicy (Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny) w Grabowcu

Cerkiew, z której korzystali od 1875 roku prawosławni w Grabowcu, została wybudowana w 1864 roku, przez unitów⁵⁴³. Wcześniejsze losy świątyni jako „greckokatolickiej cerkwi parafialnej Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Grabowcu” są opisane w I części.

Prawosławni korzystali ze świątyni od 1875 roku do około maja (nie dłużej niż do lipca) 1915 roku, tj. do czasu całkowitej ewakuacji Rosji z terenów królestwa⁵⁴⁴.

Po pierwszej wojnie światowej cerkiew, jako mienie opuszczone, została zamknięta przez władze administracyjne.

19 sierpnia 1935 roku prawosławni (według listu – w sumie 2000 prawosławnych) z Grabowca oraz z części gminy Miączyn – Miączyna, Świdnik, Konstantynówki proszą biskupa rzymskokatolickiej diecezji lubelskiej Mariana Leona Fulmana o zwrócenie cerkwi prawosławnym, gdyż aktualnie utrzymuje się sztucznie unicki kościół, w którym nie ma prawie w ogóle wiernych⁵⁴⁵. Cerkiew nie została przekazana prawosławnym po ich ewakuacji z terenu gminy podczas pierwszej wojny, czy też po ich [nie wiadomo, w jakim składzie w porównaniu do stanu ewakuacji] powrocie. Nastąpiło to dopiero podczas drugiej wojny światowej.

W 1943 roku kościół został zamieniony na cerkiew prawosławną i służył nasiedlonym Ukraińcom do 1944 roku⁵⁴⁶.

Dalsze losy świątyni są opisane w monografii rzymskokatolickiej parafii św. Mikołaja w Grabowcu.

3.2. Odpust

Odpust był obchodzony 28 sierpnia (wg kalendarza gregoriańskiego), w święto Zaśnięcia Bogurodzicy.

3.3. Działki, inne budynki

Przy cerkwi były trzy domy (popówka, diakówka, szkoła cerkiewna), budynki gospodarcze, ogród owocowy i warzywny. Całość zajmowała 1½ morga ziemi⁵⁴⁷. Działka z budynkami najpierw została przekazana szkole w Grabowcu.

W diakówce były m.in. trzy pokoje, kuchnia⁵⁴⁸.

4. Podstawowe informacje

4.1. Księgi metrykalne

4.2. Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów

Tabela 17 – Statystyka urodzeń, ślubów, zgonów⁵⁴⁹

⁵⁴³ Pelica KPL, s. 278; AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 1-2.

⁵⁴⁴ Latawiec Krzysztof, „Naczelnicy powiatów guberni lubelskiej w latach 1867-1915”, *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska*, Lublin, 2003, vol. LVIII, s. 90.

⁵⁴⁵ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 100.

⁵⁴⁶ KP T1, s. 10.

⁵⁴⁷ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 16-17, 27.

⁵⁴⁸ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 6.

⁵⁴⁹ APL APPG, sygn. 35/2211/0/1.3/2.

L.p.	Imię/imiiona i nazwisko	Okres pracy w Grabowcu
1	Marcjan Mogielnicki (Маркиан)	14.05.1875-sierpień 1905
2	Włodzimierz Iwanow	wrzesień 1905-ok. 28.12.1913
3	Paweł Gontarczuk	ok. 31.12.1913-31.12.1914-
4	Antoni Łaszur	-1935-
5	Piotr Piliś	-1941- oraz po 28.08.1943
6	Paweł Sz wajko	1943-28.08.1943

7. Proboszczowie, administratorzy parafii prawosławnej w Grabowcu

7.1. Gontarczuk Paweł

Z dniem 1 sierpnia 1906 roku zostaje przeniesiony ze stanowiska księdza w prawosławnym żeńskim klasztorze w Wirowie (koło Sokołowa Podlaskiego) na proboszcza cerkwi w Makarowie (wówczas leżącym w powiecie konstantynowskim)⁵⁵⁰.

Proboszcz parafii prawosławnej Grabowiec (ok. 31.12.1913-31.12.1914-)⁵⁵¹.

7.2. Iwanow Włodzimierz, 1869-, proboszcz, zakonnik

Urodził się w 1869 roku (około), syn Antoniego. Zakonnik

Proboszcz prawosławnej parafii Grabowiec⁵⁵² (wrzesień 1905-ok. 28.12.1913). Administrator parafii prawosławnej Bereść⁵⁵³ (po 01.11.1906-31.12.1906).

Z dniem 22 lipca 1906 roku zostaje mianowanym pomocnikiem dziekana dekanatu 2. hrubieszowskiego okręgu⁵⁵⁴.

Nauczyciel religii w Szkole Elementarnej w Grabowcu (-1908-1912-). W roku 1906 ksiądz pracował w prawosławnej parafii Grabowiec, zatem zapewne uczył w szkole, choć w wykazie nauczycieli nie figuruje⁵⁵⁵.

Żona: Natalia z Żelechowskich. Urodziła się 1875 roku (około), córka ks. Michała (zm. przed 1909) i Anny (c. Jana) małżonków Żelechowskich.

Dzieci:

- Ksenia, 1909-. Urodziła się 3 stycznia 1909 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli Włodzimierz Lityński (sędzia pokoju, patrz GSB) i Anna Żelechowska (wdowa po księdzu Michale). Ochrzczona i bierzmowana przez proboszcza prawosławnej parafii w Tuczepach ks. Piotr Renda⁵⁵⁶.
- Tatiana, 1912-. Urodziła się 5 grudnia 1912 roku w Grabowcu. Rodzicami chrzestnymi byli: Aleksander Gereminowicz (proboszcz prawosławnej parafii w Bereściu) i Eugenia Renda (żona ks. Piotra Rendy). Ochrzczona i bierzmowana przez proboszcza prawosławnej parafii w Tuczepach ks. Piotr Renda⁵⁵⁷.

7.3. Łaszur Antoni (Łaszur)

⁵⁵⁰ CCZ 1906, Nr 16, s. 552.

⁵⁵¹ Chelmska, s. 219.

⁵⁵² PKLG 1906, s. 178; APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/31; APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/34; APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/37; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/35, k. 20/33.

⁵⁵³ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/31, k. 19/9.

⁵⁵⁴ CCZ 1906I, Nr 15, s. 514-515.

⁵⁵⁵ PKLG 1906, s. 174, 178.

⁵⁵⁶ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/34, k. 2/2.

⁵⁵⁷ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/37, k. 23/32.

Zakonnik. Ksiądz prawosławny w Grabowcu (-1935-)⁵⁵⁸.

7.4. Mogielnicki Marcyan (Маркиан), 1848-, proboszcz

Proboszcz prawosławnej parafii Grabowiec⁵⁵⁹ (14.05.1875-sierpień 1905),
Patrz „Część I”.

7.5. Piliś Piotr

Ksiądz parafii prawosławnej w Grabowcu (-1941- i po 28.08.1943)⁵⁶⁰.
*Prawdopodobnie urodził się w Tyszowcach. Ksiądz w Grabowcu, Kobylanach,
Milejczycach i na Grabarce.*

7.6. Szwajko Paweł, 1893-1943, święty męczennik

Urodził się 4 kwietnia 1893 roku w Zabłotcach (1 kwietnia)⁵⁶¹, w powiecie Brody na Wołyniu, syn Kondrata i Ewy. W czerwcu 1918 roku ukończył Seminarium Duchowne w Jekaterynosławiu (współcześnie Dniepropietrowsk). W 1923 roku zawarł związek małżeński z Joanną Łotocką (urodzoną w 1899 roku) w cerkwi św. Mikołaja we wsi Gaje Lewiatyńskie (Луга Левятинские, na Wołyniu)⁵⁶².

We wrześniu 1923 roku przyjął święcenia diakońskie z rąk metropolity warszawskiego Dionizego. Następnie 12 września 1924 roku w cerkwi św. Jana Teologa w Chełmie przyjął święcenia kapłańskie także z rąk metropolity warszawskiego Dionizego⁵⁶³. Odbywał staż kapłański w parafii św. Marii Magdaleny w Warszawie (?-08.10.1924)⁵⁶⁴.

Duchowny cerkwi we wsi Potok Górny (09.10.1924-październik 1927; cerkiew filialna cerkwi w Kulnie, powiat biłgorajski). W październiku 1927 roku został skierowany na Łemkowszczyznę. Pracował m.in. w Świątkowej Wielkiej (powiat jasielski), Desznicy (pow. jasielski, miejscowość leży blisko poprzedniej). Następnie pracował od 1938 roku w Siedliskach, Siedliszczach⁵⁶⁵, Obszy i Śniatyczach. W Śniatyczach ksiądz i żona zostali pobici i ograbieni. Ponadto w Śniatyczach ksiądz ochrzcił późniejszego metropolitę Sawę⁵⁶⁶.

W 1943 roku skierowano go do pracy duszpasterskiej do Grabowcu⁵⁶⁷. 28 sierpnia 1943 roku, w święto Zaśnięcia Bogurodzicy (Uszenie, Święto Zaśnięcia Matki Bożej), roku został zabity przez partyzantkę. Zabito także jego żonę (matuszkę). Wcześniej ksiądz ochrzcił córkę grabowieckiego psalmisty Jana Zbirowskiego (późniejszego księdza mitrata). Dwunastoletni syn księdza był w tym czasie w Chełmie, u arcybiskupa Ilariona. Ksiądz i jego żona zostali

⁵⁵⁸ AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 100.

⁵⁵⁹ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/13, sygn. 88/666/0/-/14, sygn. 88/666/0/-/21; sygn. 88/666/0/-/22; sygn. 88/666/0/-/23; sygn. 88/666/0/-/31.

⁵⁶⁰ Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Szwajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003.

⁵⁶¹ Wg Pelica D, s. 415.

⁵⁶² Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Szwajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003.

⁵⁶³ Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Szwajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003; Kuprianowicz Grzegorz (red.), „Kanonizacja Męczenników Chełmskich i Podlaskich. Chełm, 7-8 czerwca 2003 r.”, Chełm, 2003, s. 20-21.

⁵⁶⁴ Pelica D, s. 415.

⁵⁶⁵ Siedliska, Siedliszcze - możliwe, że chodzi o jedną z tych miejscowości (dopisek autorów).

⁵⁶⁶ Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Szwajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003; Radziukiewicz Anna, „Męczennicy Ziemi Chełmskiej”, Przegląd Prawosławny Nr 1 (211), styczeń 2003; Pelica D, s. 415.

⁵⁶⁷ Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Szwajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003.

pochowani 31 sierpnia 1943 roku na cmentarzu w Grabowcu⁵⁶⁸.

Decyzją Świętego Soboru Biskupów Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego z dnia 20 marca 2003 roku ksiądz Paweł i jego matuszka Joanna wraz z pięcioma kapłanami i jednym mnichem zostali zaliczeni do grona Świętych Męczenników Chełmskich i Podlaskich. Uroczystości kanonizacyjne odbyły się w dniach 7-8 czerwca 2003 roku w Chełmie, w której uczestniczył zwierzchnik Metropolita Warszawski i całej Polski Sawa oraz Arcybiskup Lubelsko-Chełmski Abel⁵⁶⁹.

8. Dziekani dekanatu hrubieszowskiego (do rozpisania na okręgi)

Tabela 19 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu 1 okręgu hrubieszowskiego

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres sprawowania funkcji
1		

Tabela 20 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu 2 okręgu hrubieszowskiego

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres sprawowania funkcji
1		

Tabela 21 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu hrubieszowskiego

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres sprawowania funkcji
1	Lewicki	-grudzień 1875-
2	Marcjan Mogielnicki	-1884-31.03.1906
3	Michał Lewicki	15.05.1906-1914-
4	?	
5	Stefan Gruszka	14.02.1922-1928
6	?	
7	Olimpiusz Denisiewicz, 1891-	01.03.1928-22.10.1934-
8	Stefan Gruszka	1932-marzec 1935 (czy dziekan?)
9	Grzegorz Metiuk, 1898-1985	20.05.1935-1940

8.1. Denisiewicz Olimpiusz, 1891-, dziekan hrubieszowski, chełmski

Urodził się 12 listopada 1891 roku w miejscowości Nowy Żaków (pow. rówieński). Uczęszczał do Seminarium Duchownego w Żytomierzu. Święcenia prezbiteratu otrzymał 31 stycznia 1915 roku w Krzemieńcu. Duchowny parafii Wiszniów (pow. krzemieniecki)⁵⁷⁰.

Wikariusz parafii Chełm (22.03.1924-), proboszcz parafii Chełm (01.10.1924-), dziekan chełmski (12.03.1926/mianowanie-) oraz proboszcz parafii Hrubieszów i dziekan

⁵⁶⁸ Bołtryk Michał, „Zmień Wiarę”, Przegląd Prawosławny Nr 7 (205), lipiec 2002; Pelica D, s. 415.11

⁵⁶⁹ Abel (arcybiskup), „W przededniu kanonizacji ks. prot. Pawła Sz wajko”, Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Nr 2 (159), 2003; Kuprianowicz Grzegorz (red.), „Kanonizacja Męczenników Chełmskich i Podlaskich. Chełm, 7-8 czerwca 2003 r.”, Chełm, 2003, s. 15-17.

⁵⁷⁰ Pelica D, s. 394, 396; Metryka urodzenia z dnia 22.10.1934 wystawiona przez prot. Olimpiusza Denisiewicza.

hrubieszowski (-01.03.1928-22.10.1934-)⁵⁷¹.

Członek wydziału wykonawczego Powiatowego Komitetu Pożyczki Narodowej w Hrubieszowie (1933), członek założyciel i honorowy Powiatowego Komitetu Uroczystości Narodowych w Hrubieszowie (1933)⁵⁷².

Protojerej (mian. 1933).

Żona: (...). Czwooro dzieci⁵⁷³.

8.2. Gruszka Stefan, dziekan hrubieszowski, chełmski

Urodził się w 1873 roku (około), syn Franciszka i Marii z Rasimuków małżonków Gruszka. Ukończył Seminarium Diecezjalne Chełmskie (1896, lub przed) /zapewne o tego Gruszkę chodzi/⁵⁷⁴.

W 1906 roku, jako proboszcz cerkwi Koroszczyn w powiecie bielskim guberni lubelskiej), nagrodzony błogosławieństwem biskupa diecezji chełmsko-lubelskiej⁵⁷⁵.

Proboszcz parafii Zaśnięcia NMP w Hrubieszowie (14.02.1922-1928; 1932-marzec 1935)⁵⁷⁶.

Dziekan dekanatu hrubieszowskiego (14.02.1922-1928; 1932-marzec 1935).

Proboszcz i dziekan w Chełmie⁵⁷⁷ (1928-1932). W marcu 1935 roku został delegowany do Łucka. Prawdopodobnie powrócił do Hrubieszowa⁵⁷⁸.

Protojerej.

Żona: Olga z Gawłowskich. Urodziła się w 1880 roku (około), córka ks. Stefana i Zofii z Leszczyńskich małżonków Gawłowskich. Ślub odbył się, 26 stycznia 1896 roku, w cerkwi w Białej Podlaskiej⁵⁷⁹.

8.3. Lewicki, dziekan hrubieszowski

Dziekan hrubieszowski (-grudzień 1875-)⁵⁸⁰.

8.4. Lewicki Michał, 1862-, dziekan hrubieszowski

Urodził się 4 czerwca 1862 roku w Tomaszowie Lubelskim, syn Klemensa⁵⁸¹.

Administrator/proboszcz parafii Horyszów Ruski⁵⁸² (-1892-1914-).

Dziekan dekanatu 2. okręgu hrubieszowskiego (15.05.1906-26.03.1915-)⁵⁸³.

Przebywał na bieżeństwie w Rosji (1915-sierpień 1918), wówczas był na pewnym stanowisku w Piotrkowie⁵⁸⁴.

Duchowny we Włodawie (01.09.1918-). Proboszcz parafii Lublin (prawdopodobnie od

⁵⁷¹ Pelica D, s. 396; Metryka urodzenia z dnia 22.10.1934 wystawiona przez prot. Olimpiusza Denisiewicza.

⁵⁷² KN 1933, Nr 25, s. 4.

⁵⁷³ Pelica D, s. 396.

⁵⁷⁴ APL APPBiałaP, sygn. 35/1636/0/1.4/31, k. 68/4.

⁵⁷⁵ CCZ 1906, Nr 6, s. 173; Parafia prawosławna Zaśnięcia Najświętszej Marii Panny w Hrubieszowie (Autokefaliczny Kościół Prawosławny Polski) <http://www.cerkiew.hrubieszow.info/> (v. 19.03.2012).

⁵⁷⁶ IWL 1925, s. 123; Pelica D, s. 398.

⁵⁷⁷ Pelica D, s. 398.

⁵⁷⁸ Pelica D, s. 398.

⁵⁷⁹ APL APPBiałaP, sygn. 35/1636/0/1.4/31, k. 68/4.

⁵⁸⁰ APZ APPLipisko, sygn. 88/684/0/-/1.

⁵⁸¹ Pelica D, s. 406.

⁵⁸² APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/21, k. 96/22; APZ APPhoryszówR, sygn. 88/671/0/-/18.

⁵⁸³ Chełmska, s. 218; PKLG 1906, s. 178; CCZ 1906, Nr 11, s. 354; CWEW 1902, Nr 33, s. 397; APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/31, k. 1.

⁵⁸⁴ Pelica D, s. 406.

1928)⁵⁸⁵.

8.5. Metiuk Grzegorz, 1898-1985, dziekan hrubieszowski

Imię zakonne Andrzej.

Urodził się 3 stycznia 1898 roku w Terebiniu (gmina Werbkowice; parafia prawosławna Terebiń), syn Andrzeja (włościanin) i Julii z Abramów małżonków Metiuk. Rodzicami chrzestnymi byli: Grzegorz Nosko i Anastazja Metiuk. Absolwent Seminarium Duchownego w Wilnie (1924), Studium Teologii Prawosławnej na Uniwersytecie Warszawskim (6.04.1924, mgr teologii). Świecenia prezbiteratu otrzymał 14 września 1924 roku⁵⁸⁶.

Wikariusz parafii Nosów (pow. konstantynowski, dekanat bialski, 21.09.1924-), pełniący obowiązki wikariusza tej parafii (1926-), pełniący obowiązki proboszcza tej parafii (20.08.1927-).

Proboszcz parafii Zaśnięcia NMP w Hrubieszowie (20.05.1935-1940). Dziekan hrubieszowski (20.05.1935-1940)⁵⁸⁷.

W 1945 roku wyemigrował do Szwajcarii następnie wyjechał do Kanady.

Biskup Edmonton i eparchii zachodniej (1959-), arcybiskup Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego Kanady (1963-)⁵⁸⁸.

Zmarł 2 lutego 1985 roku w Winnipeg (Kanada)⁵⁸⁹.

Żona: (...).

8.6. Mogielnicki Marcjan, dziekan hrubieszowski

Patrz „Część I”.

9. Dziekani dekanatu zamojskiego

Tabela 22 – Chronologiczny wykaz dziekanów dekanatu zamojskiego

L.p.	Imię/imiona i nazwisko	Okres sprawowania funkcji
1	Jan Gajda	-grudzień 1875-

9.1. Gajda Jan, 1838-, dziekan dekanatu zamojskiego

Urodził się w 1838 roku (około).

Prawdopodobnie wcześniej był księdzem greckokatolickim i proboszczem parafii w Lublinie, Krakowie, Topólczy, Lipsku.

Proboszcz parafii Lipsko (-grudzień 1875-ok. 05.11.1885), św. Mikołaja w Zamościu (1876-14.02.1884), Hostynne (-1886-)⁵⁹⁰.

Dziekan dekanatu zamojskiego (-grudzień 1875-).

10. Diacy, psalmiści przy cerkwi grabowieckiej

⁵⁸⁵ APZ APPTerebiń, sygn. 88/730/0/-/23, k. 1/3; Pelica D, s. 406.

⁵⁸⁶ Pelica D, s. 408.

⁵⁸⁷ Pelica D, s. 408.

⁵⁸⁸

⁵⁸⁹

⁵⁹⁰ APZ APPB, sygn. 88/650/0/-/1, k. 92; PKLG 1887, s. 79; APZ APPLipsko, sygn. 88/684/0/-/1; APZ APPLipsko, sygn. 88/684/0/-/10.

10.1. Wykaz diaków, psalmistów, lektorów - Grabowiec

Tabela 23 – Wykaz diaków cerkwi parafialnej (parafii prawosławnej) w Grabowcu

Imię/imiona i nazwisko	Okres pracy/funkcja (biogramy w GSB)
Seweryn Kozłowski	-1888-1905-; psalmista
Dionizy Wołkowski	-1909-; psalmista
Konstanty Wyszywaniuk, syn Mikołaja, ur. ok. 1879 ⁵⁹¹	-1910-1913; psalmista
Jan Zbirowski	1941-1943-; psalmista

11. Cmentarz greckokatolicki, prawosławny w Grabowcu**11.1. Cmentarz przykościelny (przycerkiewny, procesyjny) greckokatolicki, prawosławny w Grabowcu**

Cmentarz przycerkiewny wraz z cerkwią zajmował obszar 0,1466 ha ziemi⁵⁹². Teren cmentarza sięgał do dwóch metrów od budynku, tzw. Popówka.

11.2. Cmentarz grzebalny - rzymskokatolicki, greckokatolicki i prawosławny w Grabowcu

W 1853 roku w greckokatolickim dekanacie grabowieckim prawie we wszystkich parafiach były cmentarze grzebalne poza cerkwią i wsią. Cmentarze grzebalne „w polu” dla obojga obrządków były w: Grabowcu, Dubie, Perespie, Świdnikach, Zubowicach (filia parafii Dub). Cmentarze grzebalne greckokatolickie „w polu” były w: Bończy, Bereściu, Tuczępach, Wakijowie, Honiatyczach (filia parafii Wakijów), Uchaniach, Jarosławcu (filia parafii Uchanie), Zaborcach (filia parafii Bereść). W dalszym ciągu grzebano przy cerkwi Horyszowie Ruskim i Koniuchach (filia parafii Horyszów Ruski)⁵⁹³.

Wspólny cmentarz grzebalny trzech obrządków jest opisany w „Monografii parafii rzymskokatolickiej św. Mikołaja w Grabowcu”, t. 1.

12. Słowniczek**12.1. Słowniczek**

Słowo	Znaczenie
archidiakon	zarządca diecezji
eparchia	diecezja
ihumen	przełożony samodzielnego klasztoru
koadiutor	biskup – powołany przez papieża, który po śmierci lub awansie biskupa diecezjalnego nabywa po nim prawo do następstwa na urzędzie biskupa diecezji

⁵⁹¹ APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/35, k. 44/11; APZ APPGrabowiec, sygn. 88/666/0/-/37, k. 23/32.

⁵⁹² AAL AKDL, Akta (drugiego) Kościoła w Grabowcu, sygn. 61/IVb/26, k. 27.

⁵⁹³ APL ChKG, Akta Konsystorza Chełmskiego Raporta o cmentarzach grzebalnych, sygn. 35/95/0/9.3/245, k. 5, 6.

konsystorz	oficjał, wikary generalny, przewodniczący; nazwa urzędu pojawiła się w XVIII wieku
protopop	dziekan
protopopia	dekanat
provincjał	przełożony zakonu na danej prowincji
protojerej (<i>protopop</i>)	odpowiednik kanonika w kościele rzymskokatolickim, zwierzchnik grupy kleru, starszy pop, także tytuł honorowy

12.2. Słowniczek

Słowo	Znaczenie
Священник (поп)	Ksiądz
Hieromnich	Mnich posiadający święcenia kapłańskie
Гробница	Grobowiec w cerkwi, przy jednej ze ścian cerkwi znajduje się element przedstawiający grób
Плащаниця	Całun, obraz (tkany, malowany) przedstawiający Chrystusa leżącego w grobie

13. Bibliografia

W załączeniu